

ARGIA

KANADA

Lurra eta
hezkuntza
indioen etorkizun
askearen giltzarri

EUSEBIO OSA

Pentsalarien
zurezko ezpal
euskaltzalea

MARTXOAK 8

Zenbat emakume,
hainbat
aldarrikapen

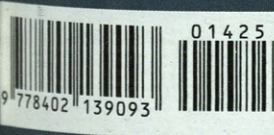
NEKAZARITZA

Euskal Herriko
mendi
nekazaritzaren
etorkizuna
eta EBBen esku

ALEX DE LA IGLESIA

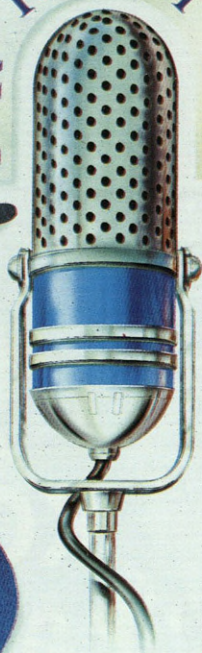
KOMIKIETATIK ATERATAKO ZINEGILEA

ESTITXU, TAULATU GAINEAN ITZALI DEN AHOTS EDERRA

URREA, ZE
URREA, ZE
URREA, ZE
URREA, ZE
URREA, ZE

I · R · A · T · I · A

eg n

Tfno. (943) 55 47 70

F.M. 103.0

ARGIAren egutegia dela eta

HIL honen 5eko egutegi-orrian, Nagasakin erahil zuten «Asentzioko San Martin gipuzkoarra» aipatzen duzue eta gauza pare bat argitu nahi dizkizuet hurrengo urterako zuzen ditzazuen.

Bata, ez dela Asentzio esaten euskaraz, Asentzio (herrikoa) edo Igokunde (garbiagoa) baizik.

Bigarrena larriagoa. Beasainekin Bergarak izandako gatazkei ihes egitearren, frantziskotarretatik hasi eta azken ateoraino-koek «gipuzkoarra» erabili dute, baina historialariek ongi frogatua dutenez, Erromak beti aitortu duenez (eta santuak Erromak izendatzen ditu) *Loinazko San Martin* beasaindarra da santu hori.

Hainbat froga-aipamen eta bibliografi-koak eskaini diezazkizuekidan arren, pisuzko bat aipatuko dizuet. Gipuzkoako Batzarre Nagusiek duela mende t'erdii inguru, Eliza erre izanagatik baseliza berria

IRAKUR- LEAK MINTZO

egiteko (Beasaingo egungo Loinaz parrokian), 3/4ak ordaintzea erabaki zutela eta gaur oraindik ere diputazioak 3/4ak eta udalak 1/4 dutela partaidetzan. Orain badira santu gehiago ere Gipuzkoan azken hamarkada honetan eginak, baina historiakoak orain arte bi izan dira, Loiolako San Inazio eta Loinazko San Martin.

Aberatsa eta jesuiten ildokoa bata, oso goraipatua eta bultzatua. Behartsua, ezta-

baidatua eta frantziskotarra bestea, baina Diputazioak konpromezu historikoak biek izan ditu eta ez duzue herrialdeko erakundean Beasaingoaren ildo basterik aurkituko.

Orain, egia da Loiolan burubelarri sartu direla eta Beasaingo partaidetza laga nahian dabiltzala baina historia osoan zehar Gipuzkoako Batzarre Nagusiek beti Loinazko San Martinen jaioterri eta jaiotetxearekiko izan dute begiramena eta Erromak lau aldiz berretsia du Loinazko San Martinen beasaindartsuna. Zalantzarik baduzue, jo ezazue gai horretan trebea den Martin Mendizabal historialari frantziskotar iaioarengana eta emango dizkizue behar dituzuen argitasunak, baina mesedez, gauzak zuzen argitaratu. Egia ezkutatzeak ez dio inori mesede egiten, ezta bergarrei ere!

Esanera, bada, eta nahi duzuen arte.

Andoni Sarriegi
(Beasain)

H I R U G A R R E N B E G I A

Ez zela propio eginda, alegia

NEW YORK-EKO burtsak agintzen omen du; politikari odolzaleak esan zuen legez, han doministiku egin eta hemen ateratzen zaizkigu mukiak. Gainera, jakina da gustatzen zaiela haiei beren hartzekin besteen sudurretatik mukiak ateratzea, ez laguntzearren noski, etekinen bat ateratzekotan. Burtsa kontuez ari ginen, baloreen igoera eta jaitzierez. Gaur, ordea, teleberriek aitatzten ez dituzten baloreez jardungo dugu, ez marko ez libera eta ez pezeta, hildakoen truke baloreez.

Ez zaitezela aztorat! Ez da guk asmatutakoa, lehendik ere plazaratu dira horrelakoak, baina gure azken alean emandako datu batzuk merezi dute gogoetarik horren ingu-

ruan.

Hildakoen merkatu eta balorearena oso aldakorra da, garaiko egoera *geopolitika* esaten dioten hori, zioa naturala edota artifiziala den (alegia, lurrikara zio naturala litzateke eta gerra, konparazio baterako, artifiziala. Ez galdetu guri non datzan muga)... Hauen arabera truke baloreak aldatu egiten da. Hildakoen albistetasunaz ari gara.

Ez duela berdin balio, balore informatiboaren aldetik, hildako iparramerikar batek, edota kongoar edo Ekialdeko Timorreko batek. «Wall Street Journal» eta hauei begiratu behar zaie. Demagun, gauzak egun dauden modura, iparramerikar hildako batek 330 hildako bosniarren

balioa duela, 3.500 bat mila sudandarrena eta, gutxi gorabehera, 47.000 fижiarrena. Datuok ez dira guztiz fidagarriak, baina ez dira oso urruti ibiliko. Konbinaketak, dena den, infinitoak dira: hildakoa soldadu iparramerikarra baldin bada balioa hirukoiztu egiten da, lehen orrialdeko titulu nagusia lortu ahal du. Sudandarren kasuan izugarri handitu behar du kopuruak lehen orrialdea lortuko badu. Hiltzeko modua ere aldaia da eta abar.

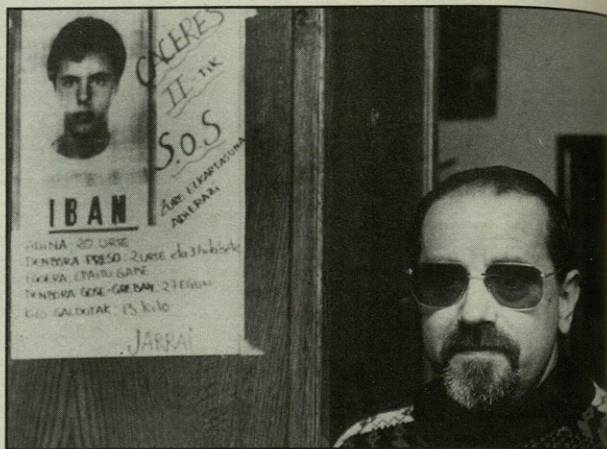
Zertara datorren hau guztia? Bada azken alean Somaliari buruz zetorren erreportaia irakur genezakeela, testuan, gerrak 100.000 hildako eragin dituela. Letra urdin handiagoz nabarmentzen dugun leihoan (testutik ateratzen

ditugun hitzak, deigarriak), ordea, zenbakia hirukoiztuta zetorren: 300.000 ziren hildakoak. Hitzekin ohituta zenbakiek *dribling* ederra egin digute eta gola ere egundakoa sartu. Hots, bazter itzazuela pentsamendu okerrak, ez dela inguruetan hain arrunta den *zifra gerra* horietako batean sartu garenik: hauek diotenez, urla iturriaren arabera... Areago, ARGIA letra urdinez joateko ez dela kopurua hirukoiztu behar, testuan zenbatutakoak nahikoa eta gehiegi direla.

Matematikak sartu digu ziria oraingoan. Zientzia *zabatza* eta abstraktoa esango digute gero. 1=1. Ez kazetaritzan behintzat!

MIKEL ELORZA

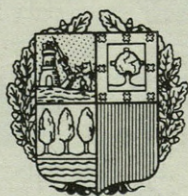
- 7.** Politika kronika. AITZIBER YARZA.
- 8.** Duintasunezko gosea. AITZIBER YARZA.
- 10.** Politika ttantaka.
- 12.** Nazioarte kronika. LUKAS MARTINEZ.
- 14.** Kanadako indioak: lurra eta hezkuntza etorkizun askearen giltzarri. JESUS GONZALEZ, J. CARLOS MOLINO.
- 18.** Nazioarte ttantaka.
- 21.** Pello Martikorena, Martiko enpresako nagusia. «Ahate industriaren arazoa estazionalitatean datza». PELLO ZUBIRIA.
- 22.** Mendi nekazaritzak EK-n ez du zereginik. AMAGOIA IBAN.
- 26.** Le Nid Marine eritetxean elbarritu fisiko zein psikikoak biltzen dira. Habia bereziko pertsonak. MIKEL ASURMENDI.
- 28.** Martxoaren 8an emakumeak nazioarteko eguna ospatzeko prest. Ekaitzaren osteko barea. MYRIAM GARTZIA.
- 34.** Alex de la Iglesia: «Psikopatek foiletoiak nahiago dituzte edozein filme baino». MYRIAM GARTZIA.
- 39.** Eusebio Osa, pentsalarien zureko ezpal euskaltzalea. ALBERTO IRAZU.
- 42.** Kultura kronika. J.J. PETRIKORENA.
- 44.** Estitxu, taulatu gainean itzali den ahots ederra. J.J. PETRIKORENA.
- 48.** Instrumentu herrikoien itsasoan hodeiertz berriak ikertzen. JOXI GOIKOETXEA.
- 51.** Munduaren zabaletik kultura. J.M. HERITZ.
- 52.** Kultura Agenda.
- 54.** Argitalpenak.
- 56.** Kultura ttantaka.
- 58.** Aukeran.
- 63.** Denborapasa.
- 66.** Hiru hankak, hankaz gora. JOXE ELORRIETA.

POLITIKA: Urtarrilaren 31n ekin zioten gose grebari Caceres-espexean dauden bost euskal preso politikoek. Bizi baldintza egokiak eta duintasunaren bila dabilta. Bost gazteen egoera gero eta larriagoa den bitartean zuzendaritzak oso jarrera ezkorra mantentzen du. Preso eta senitartekoak greba azken muturreraino eramatearen alde azaldu dira, besterik ezean./8

ESTITXU: Otsailaren 5ean, Irungo Amaia aretoan egindako azken emanaldia, 25 urteko musikagintzaren testamentua bihurtu zuen Estitxu Robles-Arangizek. Minbiziak jota hil da, zortzi disko emaitza utzita. Ahots ederra eta gitarra lagun, amerikar musikarekin jolasean aritzea eta doinu alaiak sortzea izan zuen gogoko, beti ere euskal musikaren mamiari zerbait erantsi behar zitzaiolakoan. Gure horretaz mintzatu gara./44

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Aldizkari honek Nafarroako Gobernuaren
laguntza jaso du

EUSEBIO OSA: Otsailaren 21ean hil zitzaigun Eusebio Osa Unamuno euskaltzalea. Minbiziak eraman zuen helduen euskalduntze eta alfabetatze lanetan, ikastolen sorreran, euskal prentsaren bultzatzean eta abar luze batean parte hartu zuen filosofoa. Minbiziaren emaitza bere lanaren fruituak. Doa hemendik gure omenaldi apa./39

NEKAZARITZA: Euskal Herriko nekazariak egoera larrian daude. 1995erako 30.000tik gora lanposturen galera iragarri dute sektoreko sindikatuek. Europako Nekazaritza Politika (CAT) ez da batere onuragarria izan beren interesetarako, eta azken urtean EK-k EEBBekin GATTen arauetara moldatu ahal izateko nahia azaldu duenez ez dirudi egoera hobetuko denik./22

ALEX DE LA IGLESIA: Bilbotarra dugu zinemagile gazte hau, baina madrildar baten diruarekin —Pedro Almodovarrenarekin— ekoiztu du bere lehen luzemetraia, «Acción mutante». Bere laburmetraia bakarrean erakutsi zuen komiki estetika landuz eta umorea hari bezala hartuz josi du euskal zinemagintzaren barnean estilo berezia ezarri duen *opera prima*. Ikusi behar zer dakarkigun prestatzen ari den bigarren filmek./34

Jabea: Zeruko Argia, S.A.L.

Argia egiten dugu:

Donostian: Eñaut Apaolaza, Amagoia Iban, Alberto Irazu, Joxi Goikoetxea, Ritxi Lizartza, Juan Jose Petrikorena, Patxi Sarriegi, Garbiñe Ubeda, Aitziber Yarra.

Bilbon: Maite Artola, Myriam Garcia, Maite Iriondo, Xabier Letona, Maite Lizarraga, Sabino Madariaga, Amaia Nabaskues, Nere Portillo, Idoia San Sebastian, Lierni Uribarren, Ainara Zuazabeitia, Aitor Zuberogoitia.

Iruñean: Iñaki Camino, Patxi Larrion, Ixiar Rozas, Iñigo Herce, Ander Usabiaga.

Iparraldean: Ixabel Etxeberria.

Gasteizen: Ismael Diaz de Mendivil, Jon Maia, Leire Lopez de Aberasturi, Igone Olarte, Estitxu Ugarte.

Kolaboratzaileak: Iñaki Agirresarobe, Mikel Antza, Xabier Alegria, Edorta Arana, Hilario Arbelaitz, Xipri Arbelbide, Karlos Argiñano, Gorka Arrese, Patxi Azpillaga, Mikel Arrieta, Juan Mari Arzak, Mikel Asurmendi, Jean Louis Davant, Elhuyar, Joxan Elozegi, Xarlot Etxezarreta, Luis Fernandez, Fernan Goñi, Andres Gostin, Jimu Iturralde, Josu Landa, Juan Jose Lapitz, Xabier Lekuona, Xabier Lezeta, Emilio Lopez Adan, Mattin, Xabier Mendiguren, Bego Montorio, Imanol Murua, Jaione Ogiza, Joxan Oiz, Eva Olaizola, Xabier Oleaga, Joxe Mari Ostolaza, Bota Puntutuba, R.M. Sabaris, Joxemi Saizar, Carlos Santamaria, Jon Sarasua, Tala, Txillardegui, Iñaki Uribe, Iñaki Uriarte, Asisko Urmeneta, Iñaki Zarata, Pello Zubiria.

Hizkuntz arduraduna: Mikel Elorza.

Argazkiak: Aitor Bayo, Leire Arzuaga.

Diseinu eta montajea: Garbiñe Ubeda, Karlos Beristain.

Infografia: Beñat Azurmendi, Iñaki Martiarena.

Azala: Aitor Bayo, Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Josu Martikorena.

Promozioa: Jose Luis Olaziregi.

Administrazioa: Aitor Aznar.

D.L.: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X

Commission paritaire: 72562 E.

Helbidea: Industrialdea, 1 eta 2 pabiloiak. 20160 Lasarte-Oria, 114 Postakutxa Bilbo, Iratxe Monasteria 70 3.ezk 31011 Iruñea.

Tfnoa: (943) 37 15 45, (94) 424 46 63, (948) 17 80 78

Faxa: (943) 36 10 48.

Inprimategia eta Fotomekanika: ANTZA.

UTS

EKO ATEASU
Keelavite poligonoa z/g
ASTEASU

EKO VILLALBA
San Juan Kalea, 9
EIBAR

EKO TOLOSA
Zumalakarregi kalea, 4
TOLOSA

AUTOSERVICIO GORABER
Ageretxe Ibilbidea
DEBA

EKO EUOMAR
Nafarroa ibilbidea, 37
ZARAUZ

SUPER ANDONAEGUI C.B.
Andonaegi kalea, 10
SAN PEDRO - DONOSTIA

MERKEK IGLESIAS
Azkuene Kalea, 12
TRINTXERPE

**SAN JUAN BAUTISTA
KOOPERATIBA**
Villas auzoa
HERNANI

EKO IRUN
Blas de Lezo, 22
IRUN

EKO LEZO
Avda. Jaizkibel, 1
LEZO

EKONOMATO ORBEGOZO
C/ Eliz-Kalea, 1
ZUMARRAGA

SUPER RENTERIA
Vicente Eliceagi kalea, 5
ERRETERIA

EKO BERAUN
Galtzaraborda Etorbidea, z/g
BERAUN - ERRETERIA

EKO ERREKONDO C.B.
Zigordia kalea, 7
ZARAUZ

EKO LEGAZPIA
Urola s/n
LEGAZPIA

SUPERMERCADO SOKOA, C.B.
Sokoa Merkatalgunea, 7
Hirigintza (ARABARKA jatebaseren atzean)
HONDARRIBIA

BETI MERKEK
Loiola kalea, 12
DONOSTIA

EKO ALTZA
Larratxo Ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

EKO VILLALBA
Torres Urquizu kalea, 13
EIBAR

EKO AIETE
Etxaidi Saila
AIETE - DONOSTIA

BASTIDA
Erdiko kalea, 32
MUTRIKU

ZURE ETXE ONDOAN

SUPER IZTIETA
San Sebastián kalea, 16
ERRETERIA

Kasketak eta krisiak

ASTEARTEAN ezusteko krisi berri baten hasiera izan den Jon Larrinagaren kargu uztea gertatu zen. Eta Ardanzak «*etxe barruko arazoak direla*» esan arren, azkenean, guztiek jasan behar izaten ditugu gobernu-ideen arteko tirabirak. Tirabira hitza erabili dut, baina agian egokiago litzateke Inaki Anasagastiren ildotik joanaz, «*Ramon Jauregiren kasketa bat besterik ez dela*» esatea. Baina EAJ eta EEkoen aldetik gutxiagorako ez dela izan gogoraraztea ez litzaioke gaizki etorriko Anasagastiri. Noizean behin hauetako krisi baten berri izaten dugu herritarrok. Gobernu-ideen artean arazoak sortzen dituen oztopo berri bat azaltzen da. Momentuaren arabera EAJ eta PSOEn arteko ezberdintasunak azaltzea ona baita, antza.

KRISI. tirabira, ezberdintasunak, hitz zerrenda luzea azken batean, kasketa bezala egokiago defini daitekeen egoera batentzat. Egun batean Larrinagak Ardanzak ez duela engainatu esaten digu, hurrengoan, ardan- zak bi aukera besterik ez dizkiola utzi azaltzen du: kargu uztea edo zesea. Egoera hau ikusirik, Jauregi «*EE bertan ez bada, PSOE jarraipen batzordea ez dela joango*» esanaz. Arzallus, jarraipen batzordearen aferra oraindik ere airean zegoen bitartean Bandres Ajuria Eneko Itunetik ere botatzeko asmoa azaltzen hasi zen. Azkenik, Egibar «*jarraipen batzordea EE gabe burutuko dela*» esanaz. Horrelakoak ikusita hitz asko etor dakizkioke bati burura, baina kasketa baina egokiagorik bilatzea ez da batere erraza.

Krisi hitza ere aipatu dugu gobernu-ideen artekoa definitzeko, baina krisi gogorraoren usaina sumatzen zaio espainiar Justiziari.

YNESTRILLASEK argi azaldu zuenez, «gaur inoiz baino gehiago sinisten dut epaileen independentzia». Ondoren, «benetan irrigarri geratu dira, inolako emaitzairik eman ez duen ikerketa batez. Dena mantaia bat izan da, HBri azalpen bat eman behar zioten» gaineratuz. Mantaia bat izan dela aspaldiko kontua da, eta ikerketak nahi adinako emaitzak eman ez dituela akusazio parikular- reren argudio izan da, ikerketak gorago iritsi ez zitezen izugarritzko trabak jasan behar izan baitituzte. Baina horren irrigarri geratzea ez genuen espero, mantaia bera ere ez baitute bukaeraraino eramane.

Epaia-aren aurka azaldu ez direnak ere arrazoitzat justiziari zor zaion errespetua aipatu dute behin eta berriro, beste zenbaitetan justiziaren aurka zuzenean joateko inolako arazorik ez duten bitartean.

Kepa Landak, joan den astean, Ynestrillas aske usten bazuten eskandalua litzatekeela adierazi zigon. Entzutegi Nazionallean emaniko frogen laurdenarekin jendea espeteratu dutela azaldu zigon, bitartean epaile- en independentziaren ingurukoak entzun behar ditugu. Astebate beran- duago Ynestrillas aske dago, guztion harri- durrarako. Honek bai mereziko lukeela kasketa bat baino zerbait gehiago ere.

Aitziber Yarza

EUEk bere lehen urteurrena ospatu zuen Donostian, baina EEren oinordekoak beraiek direla azaltzeko edo 1977ko hauteskundeetan erabilitako «aukera ederra» lemapean burutu zen. Lehen beraien kide izandakoen aurkako kritikak ugariak izan ziren, hizlari guztien aldetik.

Caceres-2ko bost euskal preso politikoak gose greban

Duintasunezko gosea

Urtarrilaren 31n ekin zioten Caceres-2 espetxean dauden bost euskal preso politiko gazteek gose grebari. Egunak igaro hala, beraien egoera larritzen doa, baina zuzendaritzaren aldetik ez da beraien jarrera aldatzeko kenurik ikusten. Bitartean azken hilabeteetan bizi izan diduzten bizi baldintza gogorak bere horretan jarraitzen dute.

AZKEN urteetan Espainiako espetxeetan oso ugariak izan dira protestaldi eta gose grebak. Oraingoan Caceres-2ko presoek hartu dute gose grebari ekiteko erabakia. Urtarrilaren 31n Caceresen zeuden bost presoek gose greba bati hasiera eman zioten espetxean bizi duten egoera jasangaitza dela eta. Greba hasi zuten euskal preso politikoak Gaizka Larrinaga, Iban Ortega, Iñaki Rekarte, Gorka Zulaika eta Inigo Txintxurreta izan ziren. Txintxurreta Alcala-Ieko espetxera eraman zuten, baina otsailaren 25ean berriro ere Caceresera itzuli zuten, gose grebari berriro ere ekinez.

Lerro hauek idazteko momentuan presoek hamabi hamahiru kilo inguru galdu dituzte, eta orain arte grasak galdu badituzte ere, hemendik aurrera gauzak okertzen has daitezke giharrak ere galtzen hasiko direlako.

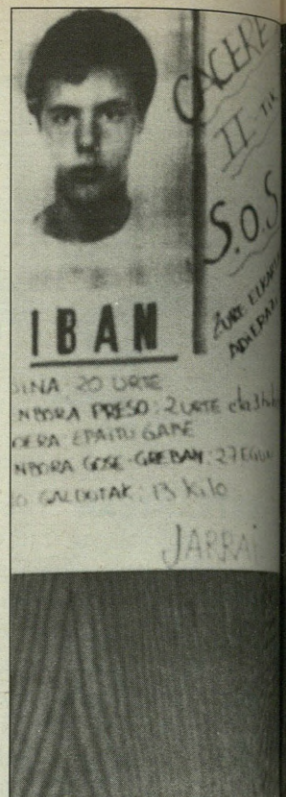
Gaizka Larrinaga, Iñaki Rekarte eta Gorka Zulaikaren senitartekoak Caceresen zeuden erreportaia hauek idazteko unean. Iban Ortégaren aita Caceresetik etorri berria da eta berarekin arituz gara presoan egoerari buruz hitz egiten. Paco Ortégak moralez oso ongi ikusi dituela adierazi digu, oso argi baitute lortu nahi dutena. Hala ere, begietan tristura nabari zaiola esan digu.

Presoek 22 eskaera egin dizkiote zuzendaritzari gose greba uzteko. Eskaera hauen xumetasunak azaltzen du zein bizi baldintza eskasetan bizi diren presoak horrelako arrazoi bat dela eta egun luzeetako grebari

ekiteko. Eskaera garrantzitsuenetakoak dira preso guztiak modulo berean sartzea da eta bestetik, kanpo-koekin komunikatzeko aukera izatea, bisitetan nahiz telefonoz. Ondoren dutxatzeko aukera edota gelaz ez aldatzea bezalako eskaera funtsezkoak datoz. Presoen egoera beti gogorra bada ere, Caceres-2 espetxean abuztu edo irailetik hona egoera asko txartu da, espetxe honetako zuzendari Felix Gonzalez Gonzalez izendatu eta gero. Presoen giza eskubideak behin eta berriro ez dira errespetatu, eta zuzendaritzak presoan aurkako jokoa egin du. Bakartzeaz gain, lau presoek

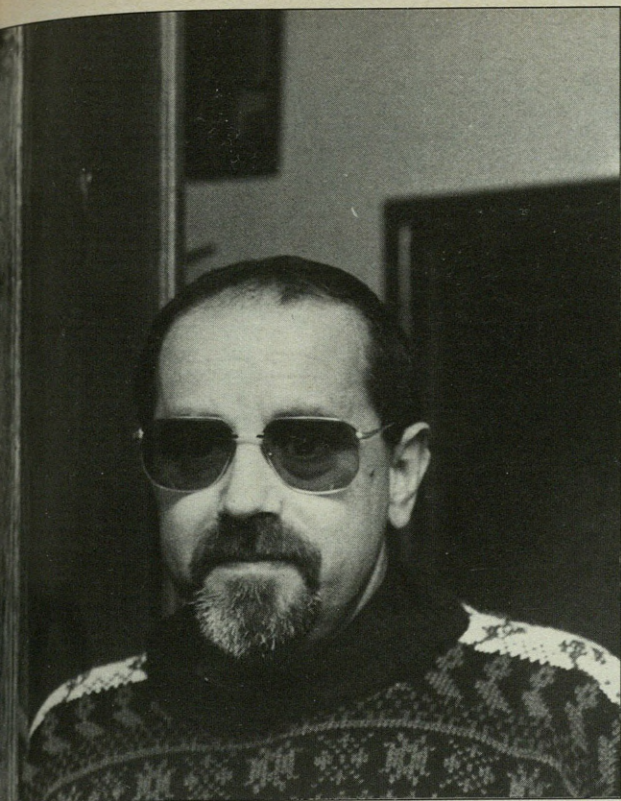
■ «Nahiko nuke greba bihar bertan amaituko balitz, baina ezer lortu gabe amaitzen bada, askoz ere okerrago izango da» ●

PACO ORTEGA

miaketak, gela aldaketa etengabeak eta arrazoi gabeko zigorrak behin eta berriro nozitu behar izan dituzte. Ezarritako zigorrak asteburuan bete behar dituzte, eta honen ondorioz, bisitak hamar minutukoak besterik ez dira eta *vis a vis*-ak guztiz galeraziak geratzen dira. Zigorrak larunbatean 15.00etatik aurrera ko dira, eta senideak goizeko joaten badira ere, arratsaldera arte sartu gabe egon arazten diete, hitz egiteko gela guztiak beterik daudela esanaz, bisita hamar minutukoa izan dadin.

Gela aldaketei dagokienez, gose greban egonda ere astean behin gelaz aldatzen dituzte, eta zuzendaria azaldu duenez, «kamilari egin behar badira ere gelaz aldatzen jarraituko dugu». Neurri honek kalte handiak eragiten dizkie presoek, espetxeetan HIES, hepatitis eta tuberkulosisa oso zabaldurik daude eta, ondorioz, gela berri batera eramaten zaituztenean haur garbitzeko beharra duzu.

Paco Ortega, Ibanen aita Caceresetik bueltan topatu dugu, beste presoen senitartekoak Caceresen zeuden bitartean.

eta preso hauek bezala gose greba luze batean dagoenari izugarrizko lana eskatzen dio honek. Gelen egoera tamalgarria da benetan bostgarren moduloan daudenentzat, argirik gabe, aulkirik ere ez dutela eta higiene baldintza oso txarretan.

Zuzendaritzaren jarrera ezkorra

Zuzendaritza ez dago prest presoekin edo beraien senitartekoekin talde bezala hitz egiteko, eta presoek eskaerak onartzeko ere ez zaio borondate handirik ikusten. Familiartekoek egin duten azken bidaiari Paco Ortega zuzendariorde batekin hitz egitea lortu zuen, eta bere jarrera nahiko ona izan zela adierazi digu. Hala ere, argi utzi du zuzendariorde hau zuzendaria eta beste zuzendariordearekin nola dagoela eta ezer

egiteko ahalmenik ez duela.

Zuzendariarekin behin bakarrik hitz egin dute, telefonoz, eta berak esandakoak jarreraren guztiz adierazgarri dira. «*Nik ez ditut hori egitera behartu eta zerbait gertatzen bada beraien arazoa da*». Bestetik, senideei gogorarazi zien «*GRAPOkoek ere gose greba bat egin zutela, eta nola bukatu zen ikustea besterik ez zegoela*». Zuzendari hau espetxera iritsi zenetik egoera asko txartu da euskal presoentzat, eta ez dirudi oraingoan ere amore emateko prest dagoenik. Hala ere, Paco Ortega baikor azaldu zaigu, zuzendaritzaren jarrera ezkorra izanagatik ere, bertako jendearen aldetik harrera ona izan da. Baina zalantzarik gabe, Paco esan dizkigun hitz hauek laburtzen dute senitarteko eta presoek jarrera. «*Gazteak dira eta beraiekin bukatu nahi dute ondoren beste batzuen aurka joate-*

Sakabanatze garaiko gose grebak

EUSKAL preso politikoak askotan erabili behar izan dituzte gose grebak beraien kexu eta protestaldiak aditzera eman ahal izateko. 1987ko hasieran sakabanatze politikari ekin zion gobernu espainiarak. Gerroztik, gose greba ugari eman dira.

87.4.25: Sakabanaketa jasan duten presoek gose grebari ekiten diote.

87.3.12: Alcalako presoek gose greba hasten dute.

87.6.22: Gose greba Almerian.

87.10.23: Huescako presoek txanda.

87.10.27: Badajozeko presoek gose grebari ekiten diote.

87.11.14: Gose greba Darocan.

87.11.16: Langraitzeko presoak gose greban.

88.2.18: Cordobako presoek gose greba.

88.5.17: Segoviako espetxean gose grebari hasiera ematen diete bertako presoek.

88.11.6: Frantziako espetxeetan dauden presoak hasten dira oraingoan gose greban.

89.7.1: Alcalako presoek gose eta egarri greba.

89.12.16: Preso politiko guztiak ekiten diote gose greba bati. Zazpi egun beranduago amaituko da.

90.12.3: Yeserias espetxean gose greba.

91.5.20: Granadako espetxeko presoak gose greban.

91.5.25: Carabancheleko presoek protestaldiaren txanda.

91.6.15: Gose greba Salto del Negrón.

91.6.17: Puerto-2ko presoak hasi ziren gose greban.

91.7.16: Cartagena eta Badajozen ekin zioten gose grebari.

91.9.31: Preso politikoak hamar astetako etengabeko eta txandakako gose greban hasten dira.

92.2.3: Salto del Negroko presoak 41 egunetara luzatuko den gose greba bat hasten dute. Apirilaren 24ean berriro ere grebari ekingo diote. Greba hau ekainaren 1ean bukatu zen. Azaroaren 8an berriro ere grebara joko dute abenduaren 5a bitartean.

92.2.7: Murtziako presoak gose greban, hilaren 14n bukatuko da.

92.3.16: Ceutako presoek protestaldirako txanda. Martxoaren 23an bukatuko da.

92.6.10: Puerto-2ko presoek gose greba. Ekainaren 15ean bukatzen da. Uztailak 5ean berriro ere gose greban hasi ziren, abuztuaren 5ean amaitu zelarik.

92.9.3: Murciako presoek gose greba. Irailaren 15ean amaituko da.

ko. Nabiko nuke greba bihar bertan amaituko babiliz, baina ezer lortu gabe amaitzen bada, askoz okerrago izango da. Min handia ematen dit hau esateak, nire semea baita barruan

dagoena, baina nik azken muturreraino eramango nuke greba hau. Presoek ere borrelako jarrera mantentzen dute».

Aitziber Yarza

E Z P A L A K

■ ERASO SEXUALEN SALAKETAPEAN ERTZAINZA UTZI DU

SOS-Deiak taldeko buruak bere postua utzi du, joan den azaroan beste ertzain batek bere aurkako salaketa bat jarri ondoren eraso sexual bat dela eta. SOS-Deiak-eko buruak bere postua utzi du datorren asteetan izango den epaiketa baino lehen.

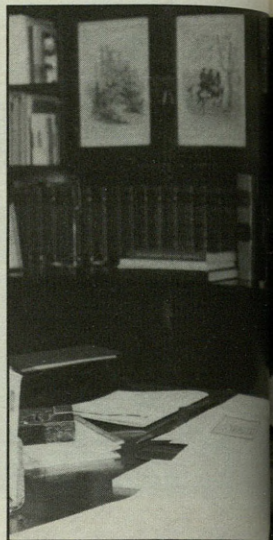
Javier Villanueva ertzainari egotzi nahi zaizkion gertaerak 1992ko abuztuan gertatu ziren. SOS-Deiak-eko buruak ertzain bati bere etxera joateko esan zion frogatzeko egitera. Froga hauek Villanuevak asmatutakoak ziren, eta existitzen ez den Ertzaintzako atal batean sartzeko ziren. Froga hauetan ertzainak biluzik egon behar izan zuen eta taldeburuaren aldetik jarrera sexual eta bortitza nabaritu zuen.

■ EUSKALDUNON AURKAKO ARRAZAKERIA

GIRONAKO entzutegiak bi polizia zigortu ditu neska euskaldun bat eta bere laguna legez-kanpo atxilotzeagatik. «El Punt» egunkariaren bidez jakin dugunez, bi polizia hauek Rosario Jarit euskalduna izateagatik atxilotu zuten. Gertaera hauek irailaren 9an eman ziren Figuereseko taberna batean. Poliziek Rosario euskalduna zela jakin zutenean kanpora atera zuten kolpeka eta bi neskak komisaldegiko kalabozora eraman zituzten eta bertan Jarit kolpatu zuten. Istiluak gertatzen ziren bitartean inguruan zegoen beste polizia batek Rosario-rekin zegoen Montserrat Panellsi «euskaldunak ez ditu jasaten, zu gelditi egon zure aurka ez baitu ezer adierazi zion. Epaiak azaltzen duenez, «atxilotetarako ez zegoen arrazoirik, euskaldunen aurka duen ezin ikusiarren ondorio besterik ez zen izan». Albacete polizia Euskal Herrian izana da, eta epaian azaltzen denez, Jariti egotzi nahi zion Euskal Herrian atentatuan hil zen lankide baten galera.

■ BATZOKIEN GERRAN EAJ GALTZAILE

GALDAKAOKO batzokiaren jabetza erabakitzeke Entzutegi Gorenak parte hartu behar izan du eta azkenean EAJren aurkako epaia eman du. 1.000 metro karratu eta 80 milioi pezeta (2 milioi libera) inguruko balioa duen batzokia EAren esku geratuko da. Auzia konpontzen zen bitartean, EAJk EAri batzokia saltzeko proposamena egin zion baina Eak ez zuen onartu.

«Egia da momentua txarra dela EEntentzat, zatiketaz geroztik hautesleago bat biltzeko erakunde politiko bezala herioz zaurituta dago. Egia da, halaber, nik inoiz ez dudala PSOE bain egoera txarrean ikusi, salaketa larri eta serioekin, epaitegietan bainbeste auzirekin eta defentsa jarrera batean. Hala ere, uste dut ezkerrearen balore eta ideal zaharrek zutik dirautela, gertatzen dena da gaizki erabili ditugula».

Juan Mari Bandres, EEko lehendakari ohia.
Diario 16, 93-II-22

«Ezinezkoa da Peixoto bezala kolpatua den bat ETAkide izatea. Horrelako elbarri batek, bain abula denak, ez du luzaz egon behar espetxean. Hain zuzen ere arazo psikologikoak izanen dira, zeren bere eritasunak aurka borrokatzeko borondatea abulduko baita bor egoten bada».

Jean Fagaoaga medikua,
Peixotoren medikua.
Egunkaria, 93-II-25

G O R D E T Z E K O A K

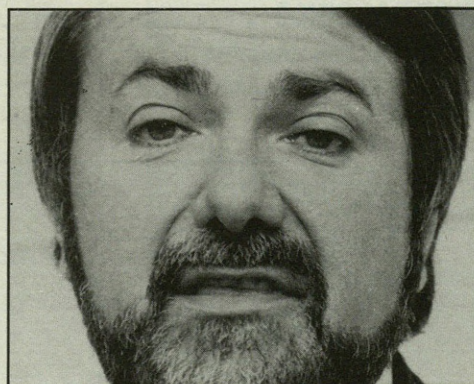
FRENTE NACIONALEKO EKITALDIA ONDARROAN

JOAN den astean JJFN (Juventudes del Frente Nacional) izenekoak ekitaldi bat burutu zuen Ondarroako hilerrian aste batzuk lehenago ezezagun talde batek goardia zibil eta polizien panteoiari eraso ziolako. JJFNko kide den Martin Etxezarretak azaldu zuenez, «*español izatea arriskua da Euskal Herrian*». Martxoan intsumisoen aurkako kanpaina hasiko dutela ere iragarri zuen.

K A R T A J O K O A N

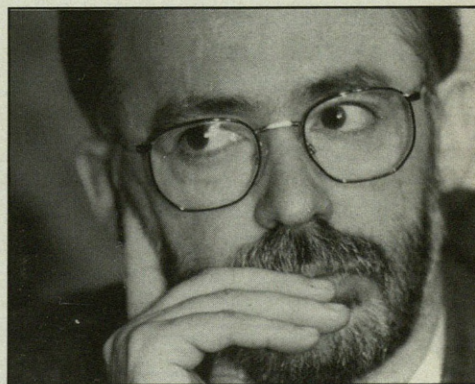
en bido...

...ordago!

JAIME MAYOR OREJA

PPk bergizarteratzearen aurkako kanpaina-rekin aurrera darrai eta berriro zentzu hone-tan hainbat proposamen egin ditu. EAEko PPko lehendakariak azaldu zuenez, kode penal berria onartzen denetik ETako kideek bergizartertzeko aukerarik ez izatea eskatu zuen, odol delituak burutu izan ote dituzten ala ez kontuan izan gabe. Mayor Orejaren ustez, «*gure alderdiak ezin du onartu Caridek -Bartzelona komandoko sortzailea eta Hipercoreeko atentatuko ustezko egilea- bergizarteratzeko aukera izatea, ez bailitzateke bidezkoa izango*». Bestetik, bergizarteratzeko aukerak ez emateaz gain PPk terroristek eta baita narkotrafikatzaileek ere beraien zigor osoak betetzea eskatzen zuen eginiko proposamenean ●

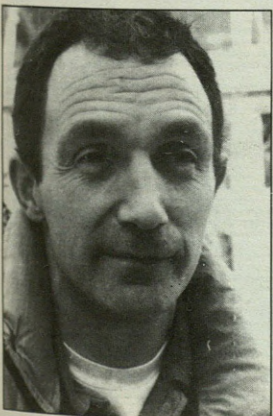

JOSEBA AZKARRAGA

PPren proposamenak alderdi gehienek kritikatzen jaso ditu. EAJ, EA eta EUEk ez dute begi onez ikusi EAEko PPko lehendakariak esandakoak, eta Joseba Azkarraga izan da zuzenen Mayor Orejaren aurka azaldu zena. Azkarragaren ustez, «*PPk nahi edo ez nahi, biolentziaren amaiera elkarriketaren bidezkoa izango da eta eskuzabaltasun keinuekin, kode penal, lege edo epe jakinei lotua egon gabe*». Azkarragak azaldu zuenez, «*kode penala bergizarteratzearen ingurura mugatzea bakerako prozesu bat zer den ez jakitea da. Gai honi buruz jarraitu beharreko bideak une bakoitzeko interesen arabera izan beharko du*». Eako diputatuaren esanetan, «*Mayor Orejak gai honi buruz soilik hitz egiten dakiela dirudi*» ●

«Atea 1982 eta 83an irekia ikusteak polimilien proiektua deusestatzea esan nahi zuen; 84ean, GALi babesa ematea, batzuk askatasunaren trenean bueltatzen ziren bitartean, gureak fusilatzen ibiltzen ziren, babes politikoa ematea zen; gaur egun errepresioa, tortura eta espetxeetan egiten diren astakeria guztiak, bai guri bai kanpokoei ere, justifikatzea da. Atea irekia dago, baina justua eta ohorezkoa espetxean geratzea da».

Koldo Lakasta, preso politikoa.
Egin, 93-II-23

Kuba, urratsez urrats

FIDEL CASTRO eta Kubako prozesu iraultzailea indartuta atera dira Herri Batzarra eta batzar probintzialak hautatzeko hauteskundeetatik. Ez dira erabateko zabalak izan, mende-baldean egiten diren modukoak, baina aurrerapausoa suposatu dute. Bi zentzutan gainera, kanpora begira, neurri batean behintzat, herriaren oso zati garrantzitsu bat bere alde duela erakusten du. Aurkakoak ere badaude, agertu dira —botoen % 15-20—, eta akaso gehiago izango dira. Baina ez dira ageri. Kanpora begira, dena den, emandako urratsarekin bakarrik ezer gutxi lortuko dute kubatarrek.

Baina kanporako keinuak bakarrik ez, barrurakoak ere behar ditu, eta

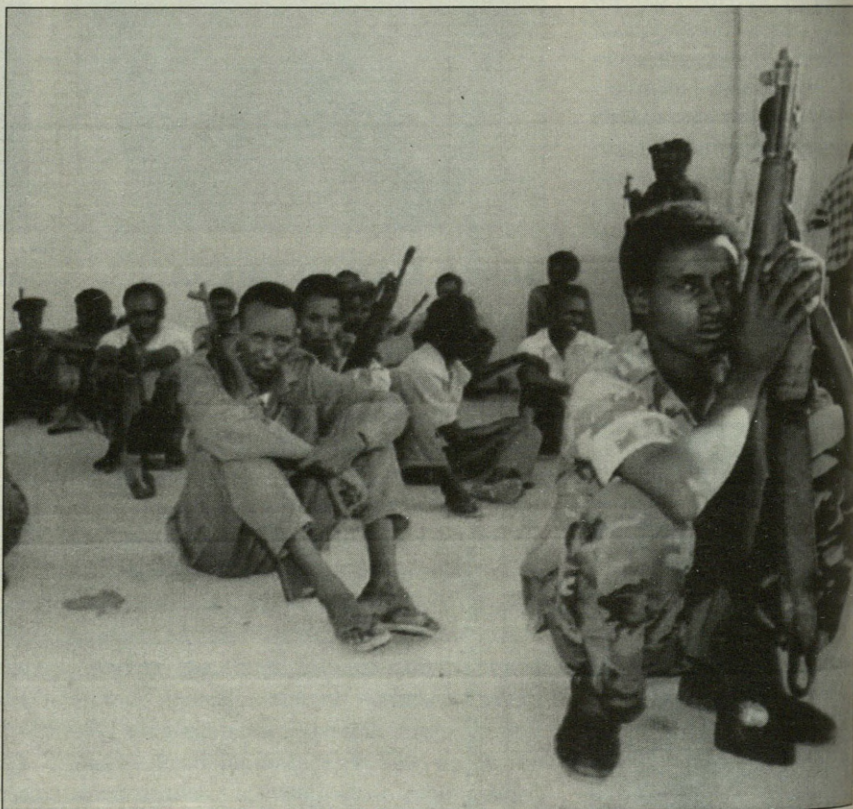
azken urteotan gero eta gehiago badira ere, hauteskunde hauek urrats handia suposatu dute. Garai bateko Ekialdeko blokearekiko dependetzia eta ereduaren mimetismoak nahiko fosilizatuta utzi zuen Kubako gizartea, eta oraindik ere haren arrastoak geratzen dira. Baina horrez gain, prozesu iraultzaileak bide berriak asmatu beharko ditu, egun jasaten duen isolamendutik ateratzeko eta herriak prozesuan ilusorik gal ez dezan.

MENDEBALDEKO komunikabideek laster zabalduta lau haizetara, Kuban biztanleek parte hartzen komunikabideek egundoko

presioa egin dutela. Baina mende-baldean ez, komunikabideek hauteskundeak existituko ez bailiren jokatzen dute, antza. Azkenean komentituko gaituzte, akaso, hemen edo Estatu Batuetan, esate batera, komunikabideek ez dutela garrantzirik, eta benetan garrantzitsua pertsona bera dela.

Egia da Kuban gobernuak ez duela aurkako prentsarik, baina kontradua beste guztia da, neurri handi batean blokaketa ekonomiko itzelak eragindakoa gainera. Ez litzateke justua bat-batean erabateko hauteskunde askeak eskatzea, baina horrek ere ez du esan nahi horretan bakarrik geratu behar direnik. Herriaren parte

Lehenago edo geroago kanpotik etorritako indarrek nolabaiteko oposizioa topatzen dute etxeko aldeetik. Are gehiago Somalia moduko estatu —horrela dei badieziaiokegu— sakabanatuan. Samurra da kanpoko indarrek norbaiten aldeko joera hartzea —nahiz eta berau humanitarioa izan—, edota hartzen ez bada ere aldeotasunak egozte. Alabaina, amerikarrak eta oro har nazioarteko indarren arazoak gehituz doaz egunetik egunera. Ez du irtenbide errazik Somaliakoak. Ala, akaso, laguntza humanitariotik bizitzera kondenatuko ote du munduak? Ikusi behar Etiopiako gailurretik zer ateratzen den, baina ez dirudi azken egunotako borroka giroak ezer ona iragartzen duenik.

TERMINOLOGIA

Zenbat. Kopuru bati buruz itauna egiteko galdetzailea.

Zenbait gertakizunen berri jakitean ezin da irakurri, entzun edo ikusten jarraitu harridura keinu bat atera barik. Kopuruak inpresionagarri samarrak izaten dira sarritan eta, esaterako, manifestaldi bat ekiditeko Alemania edo Erresuma Batuan lauzpabost mila polizia atera direla kalera eta aho zabalik geratzen gara. Baina, a ze huskeriatxoa beste gertakizun batzuen berri izan ondoren. Indian iragan astean BPJ alderdi ultrahinduitak, New Delhi hiriburuan, kalera milioi bat pertsona ateratzeko asmoa agertu zuen. «Hi burugogor, ni gehiago» izan zen gobernuaren erantzuna: 70.000 polizia kalera, 100.000 atxilotu eta bi futbol zelai handi horietakoak hauek sartzeko. Baina ia 1.000 milioi pertsona dira Indian, 14 hizkuntza ofizial eta beste 4.000 hizkuntza eta dialekto ez ofizialak... Askok.

tehartzea —hauteskundeetan bakarririk neurtzen ez dena— gehitzeko modu bat izan da, eta erregimenarentzako emaitza onekin gainera. Oposizioarekin negoziatzea eskatzen zaio Fidel Castrori, baina EEBBekiko negoziazioak ukatzen zaizkio. Lehenengo berak negozioa dezala, eta gero negoziatuko dugu berarekin. Logika hori erabiltzen du iparraldeko erraldoiak, eta tirabira horretan, egungo egoeran ahulak ditu galtzeko guztiak, hots Kubak.

Ekialdeko blokearen porrotaren ondoren Kubak ez zuela gehiegi iraungo zabaldu zen, eta baita sinetsi ere. Larri, baina iraun egiten du, eta gainera aurrerapausoekin, hauek txikiak badira ere.

Lukas **M**artinez

MUNDUA EZ DA BIRIBILA

Kuba, iragana eta geroa

FIDEL CASTROK zuzendutako Kuba sozialistaren historian, orohar, 3 aro bereiz daitezke: iraultzaileek 1959 urtean boterea hartu zutenean ireki eta 1968 urtera artekoa lehena, zeinean aldaketa egitural sakonak burutu bait ziren. Orduan hasi zen sozialismo kubatarraren aurkako kanpo-erasoa, 1961eko apirilean Estatu Batuak eraturako Bahia Cochinos-eko erasoaldi frakasatua izanik kapitulurik ezagunena. Garai honetan, halaber, Kubako erregimen sozialistak asko lagundu zituen Hegoameriketako beste zenbait prozesu iraultzaile, hala nola Bolivian, Venezuelan eta Kolonbian aritzen ziren talde gerrilariak.

Bigarren aroan (1968-1976), Sovietar erregimenarekin erabat lerroturik agertu zitzaigun Kuba, 1968an soviatarrek Txekoslovakian egindako erasoa onartu ondoren. Sovietarrekin lerrotze horrek bi ondorio txar izan zituen Kubarentzat: ekonomikoa lehena, politiko-soziala bigarrena. Izan ere, eta 1972an COMECON erakundean sartu zenetik batipat, laguntza eta elkartruke soviatarren inguruan antolatu zuen bere ekonomia Kubak, garapen ekonomiko propio orekatua eta merkataritza dibertsifikatua baztertuz. Beste ondorio okerra, aldiz, eredu soviatarrek gizarte kubatarraren antolaketa izandako eragin kaltegarrian koka daiteke: botere-instituzioen burokratizazioa eta absentismo politikoa.

HIRUGARREN aro bat irekitzen da Kuban 1976 urtean, Konstituzio politikoa onartzearekin batera, eta gaur arte luzatzen dela dirudi; aldaketa sakonak gertatzen dira. Hasieratik hartzen du Kubak nazioarteko politikan jarrera propioa eta independenteagoa izateko gogoia, batipat Herrialde Ez-Lerratuaren erakundearen bitartez. Baina nazioarteko politikaren bilakaerak ez dio batere erraztu nahi hori: Estatu Batuen blokeoak gora egin du etengabe, Fidel Castro boteretik kanporatzeko asmo nabarmena agertuz.

1991ko apirilean, Ekialdeko Erregimen sozialisten gainbehera nabarmendu ondoren, sozialismoari eusteko erabaki finkoa agertu zuen Fidel Castrok. Irailean, merkatu-ekonomiak markatzen duen trukera lotu beharra iragarri zioten soviatarrek: ondorioz, petrolio soviatar subentzionatua (kubatarren premien % 95a) bukatu zitzairen. Testuinguru horretan, gobernu espainiarra eta Komunitate europarrak ere Kubaren aurkako kritika politikoa eta isolamendua azkartu dute.

BI arazo nagusi gairitu beharko ditu, gerora begira, sozialismo kubatarrak: lehena eta agian nagusia, hamar edo hamaika milioi biztanle diren kubatarren inplikazio eta protagonismo zuzena, egoerari eusteko. Bigarrena, aldiz, Estatu Batuek tamaina handi batean zuzentzen duten mundu honetan, harreman ekonomiko eta politiko propioak garatu eta, ondorioz, beharrezko dituen erlazio eta trukerako sare berriak antolatzea. Lehen zentzuan pausuren batzu ematen ari dela dirudi; eta horrela balora daitezke iragan astean egindako hauteskunde zuzenak. Ea ez ote duten nazioarteko jauntxoek, aldiz, itotzen. Barne dinamika sozial bizi eta parte-hartzailea garatzeko denbora eta adorerik balu, agian berriro ere, Kuba mirestekoa moduan izango ginateke.

K A R M E L O L A N D A

HBko Europarlamentaria

Kanadako indioak: lurra eta hezkuntza etorkizun askearen giltzarri

Hango lurretan bizitako lehenak izan ziren arren, egungo Kanadako gizartearen azkenak dira. Baina azken zulo horretatik ateratzeko ahalegin franko egiten ari dira erakunde indioak. Urrian atzera botatako konsituzioaren erreformaren erreferendumean zenbait lorpen ageri ziren. Alabaina, gutxi herri moduan dauzkaten eskubideak bermatzeko. Botere politikoa ezinbestekoa zaie eta berau lortzeko gero eta antolakuntza maila eraginkorragoa lortu behar dute. Horretan dihardute.

KANADA, tradizio federal handiko herrialdea, muga politiko hutsak gainditzen dituen bere etorkizunari buruzko eztabaida sakonean murgilduta dago. Frantses hiztun eta ingeles hiztunen arteko liskar historikoa nazionalismoaren eremuan jokatzeko da. Quebecarrek aspalditik eskatzen dute autogobernu maila handiagoa, independentziaraino irits daitekeena. Iazko urrian, komunitate biek atzera bota zuten gobernu federalak prestatutako azken proiektu konstituzionala. Anglohiztunek quebecarrei gehiegi eskaintzen zitzaielako, eta quebecarrek euren zilegizko eskubideak murriztuak ikusten zituztelako.

Alabaina, eztabaida honetan, etengabe isilarazten badute ere, bada Kanadako bizitza politiko eta sozialean gero eta indar handiagoa

hartzen ari den hirugarren antzezlea. Herri indio edo Lehenbiziko Nazioak ere kalera atera dira komunitate etniko desberdin moduan, euren dituzten eskubideak aldarrikatuz.

Lurralde eskakizunak

Herri hauek 1990ean Meetz lakua izenarekin ezagutzen den akordioaren porrotean zerikusi garrantzitsua izan zuten. Quebeci 'herri desberdina'ren izaera eskaintzen zion baina hori eta gutxiago ere ukatu egin zaie herri indioei. Horrela, bada, politikoki eta sozialki munduko herri garatuenetakoa den Kanadan, herri hauek marjinalitateaz gain —gehienak erreserbatan bizi dira—, euren izatearen onarpena ukatzen da.

Kanada eta herri indioen

arteko harreman historikoak hitzarmenenetan oinarritu ohi dira. Herri indioek lurra ingeles koroaren eskuetan uzten zituzten, baina kolonoak heldu aurretik hitzartutakoaren arabera, indioek lurraren eremu batzuk euren bakarrik ustiatzeko eskubidea zuten, eta ordainketa modu desberdinak egiten zitzaizkien: dirua, ehiza eta arrantza eskubideak, osasun eta hezkuntza zerbitzuak...

Gaur egun ere akordio horietan oinarritzen dira Kanadan dauden 2.200 erreserba, eta horietan bizi dira Kanadako milioi erdi indioak. Oraindik ere, iraganeko hitzartu ez ziren lur eremu handiak daude eta Kanadak onartuta duen zuzenbide natiboaren arabera, koroarekin hitzartutako lur horiek herri indioei dagozkie. Lur aberats guzti horiek dira —Kanadako lurraldea-

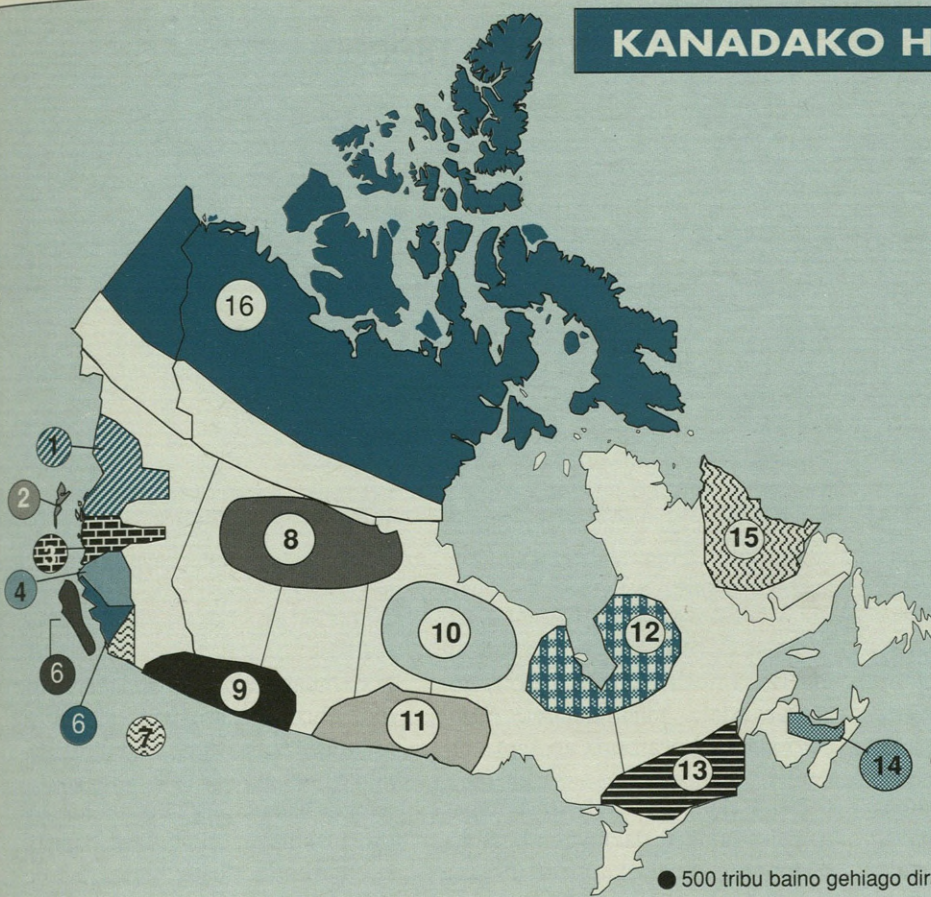
ren erdia baino gehiago— hain zuzen, herri indioen egungo eskakizun funtsezkoenetakoa.

Joseph Norton buruzagi mohawk-ak argi adierazten du eurentzat lurra duen garrantzia: *«Lurra sakratua da guretzat, eta kentzen bazaigu jadanik ez dugu ezer babesteko. Gure herri nortasuna galtzen dugu, gure kultura eta etorkizuneko belaunaldiak eskaintzen beharreko zibilizazioa. Lurra gauza guztien giltzarria da»*. Dagozkien lurren eskakizunaren inguruan bilakatzen da, beraz, euren borroka. Baina horrez gain, autodeterminazio edo botere politiko maila handiagoa funtsezkoa zaie euren arazo larriak euren modura konpon ditzaten.

Lurraren inguruko alda-

■ Kanadak onartuta duen zuzenbide natiboaren arabera, Kanadako lurraldearen erdia nazio indioei dagozkie ●

KANADAKO HERRI INDIOAK

- 1.- TLINGIT
- 2.- HAIDA
- 3.- TSIMSIAN
- 4.- COOLA EDERRA
- 5.- KWAKIUTL
- 6.- NOOTKA
- 7.- SALISH
- 8.- CHIPEWYAN
- 9.- BLACK FOOT
- 10.- CREE
- 11.- OJIBWA
- 12.- JAMES BADIAGO CREE
- 13.- HAUDENOSAUNEE
(SEI NAZIOEN LIGA:
SENECA, CAYUGA,
ONONDAGA,
MOHAWK, ONEIDA,
TUSCARORA)
- 14.- MICHAC
- 15.- INNU
- 16.- INNUIT

● Errealitatean sakabanatuago daude baina mapan agertutako zonak pertsona bilgune handienak dira.

● 500 tribu baino gehiago dira. Hemen garrantzitsuenak ageri dira.

rikapenetako bi eskuratu dituzte jadanik, baina orain gobernauak formaz onartzea lortu behar dute. Batetik 'eskakizun zehatzak' daude, hau da, hitzartutakoa betetzen ez den eskakizunetan oinarritutakoa: interpretazio akatsak, beraientzat lurrik ez uztea, arrantza eta ehiza eskubideak murriztuak... Bestetik, 'eskakizun zabalak' deiturikoak, hitzartu gabekoak dira eta arantzatsuenak, finean Kanada erdia baino gehiago hartzen dute eta.

Indioen eskakizun orokorrak, kontrol politiko handiagotik lurralde izaera desberdina eskatzerainokoak dira. Komunitate indioa eratzen duten 550 talde indio baino gehiagok Kanadako populazio eremu txiroena osatzen dute. Alkoholdu, langabetu, burhiltze eta haur hilkortasun

tasarik handienak dauzkate. Egoera horren ispilu nabarmena dira ondoko datu hauek. 1986an, Kanadan oro har, lanean ari ziren 15 urtetik gorako pertsonen kopurua %60 bazen, indioen artean %31 besterik ez. Erreserba gehienak marjinazio eta heriotzaren ordain dira; azpigarapen eta superpopulazio guneak dira, gizarte zuriaren gaitzik larrienek hedatzeko topatuko duten eremurik egokiena.

Egoera honen aurrean, Gobernuak eskakizun askoren aurrean jarrera ona erakutsi badu ere, erantzun orokorra noizbehinka asimilazio kanpainak egitera mugatu izan da. Indioen nortasuna ukatu eta erreserbei babeserretiratzen dieten kanpainak dira; tradizioen galera, hizkuntzak, erlijioa, kultura osoaren

ZINKUNEGI
OPTIKA

HERNANI, 4

Telf. 42 06 24

20004 DONOSTIA

Innuitalak autogobernurako bidean

EUREN buruei, ez diote guk deitzen diegun moduan deitzen, hots, eskimalak, innuit-ak baizik, «benetako gizakiak» esan nahi duena. «Innuit» berba «inuk»-en (gizakumea) plurala da, baina «ine» berbatik dator (lekua), beraz, «inuk»-ek badu zerikusirik «leku baten jabe» izatearekin. Amerikako herri indio guztien kultura eta bizimoduan ohizkoa dena ikus dezakegu: bizitzako maila guztietan lurraldekiko agertzen duten lotura.

Ondorioz, lurralde jartzen dituzten aurre innuit-ak eta Kanadako gobernuak.

Eskimal berba egungo EEBB-etako herri algonkinoek (desagertuak jada) jarritakoa da eta «okela gordina jaten duena» esan nahi du. Gaur egun 23.000 bat innuit bizi dira Kanadan, eta gehienak uraren inguruan.

Independentzia politikoa eta lurraldetasuna dira innuit kulturaren ezaugarri garrantzitsuenetakoak. 1939an Kanadako Gorte Gorenak innuitak Lege Indioan sartzea erabaki zuenetik, Gobernuari egindako lurralde eskakizunak etengabeak izan dira. Nazio innuitak, bere an-

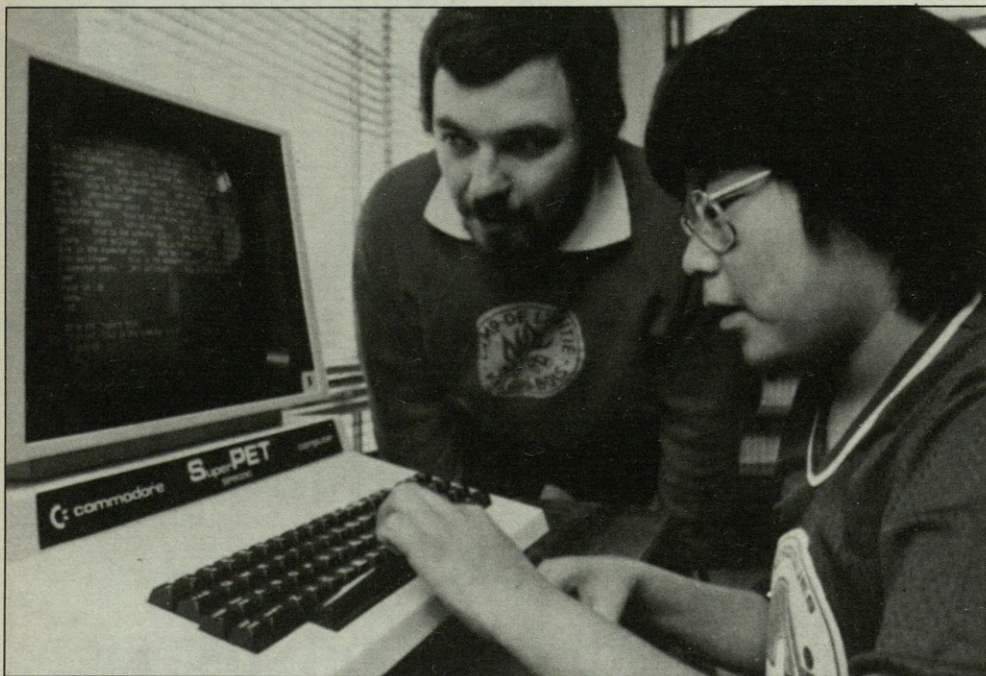
tolakuntzan, urrats nabarmenak eman zituen 70eko hamarkadatik aurrera. Artikoko lehen biztanleak moduan, innuitek lur haiekiko eskubide legalak eskatzen dituzte eta, halaber, ustiaketa muga eta baldintzen inguruko erabaki ahalmena.

Eskakizun prozesuekin jarraituz, 1977an ICC sortu zen (Zirkulu Polarreko Innuiten Konferentzia). Alaska, Kanada, Siberia eta Groenlandiako innuitak batzen ditu eta bere helburuak dira erakunde desberdinen koordinatzea eta estatu eta multinazionalen alemanetatik (Uraner GmbH, Urangesellschaft...), ingeles (British Petroleum Co.), holandar edota italiarretaraino (Ente Nazionale Idrocarburi) ari dira bertan.

Dena den, lurren berreskurapenagatik innuitek daramaten borroka gogorraren emaitzik onena 1991ko abenduan Otawan Gobernuarekin sinatutako akordioa izan da: hogeituroko borroka legalaren ondoren, innuitek 1.300.000 Km²ko lurraldearen

kontrol politikoa eta ekonomikoa. Nunavut (gure lurra) izeneko herrialde autonomoa sortzen da beraz, Manitobatik Ipar Polara doazen lurraldeak hartuz. Eta akordio honekin innuit nazioak bere hasierako lurralde aberatsen (petrolio eta gasa) % 80ri uko egin behar badio ere, hemendik aurrera gobernu federalaren traba barik gobernatuko dute euren herria.

Akordioaren arabera, urte luzetan lurralde indarrez mantentzeagatik, 14 urteko epean gobernuak 100.000 milioi (5.000 milioi libera inguru) pezetako dirutza eman behar dizkio innuit nazioari. Horrez gain, 700.000 Km²ko lurralde batean, nahiz eta gobernuarena izango den, euren betiko ehiza eta arrantza egiteko eskubidea izango dute. Akordioak, halaber, mehatz eta beste energia baliabide batzuen ustiaketa bermatzen du, hizkuntza eskubideak, kulturak... Akordio hau, beraz, mendealdeko hemisferioan, herri indigena bati bere lurraldearen jabetza, kontrola eta garapen ahalmena onartzen zaion lehenbiziko aldia da.

Herri indioen ustez, euren seme-alaben hezkuntza funtsezkoa da biziraupenerako.

galera azken batean. «Ehiztariari ehiza kentzen bazaiola, gizakumeak bere bizimodua kentzen badiozu, bere nortasuna, bere zati handi bat galdu egiten du. Gizakumeak bere arrazak edo izateko moduak ez dutela balio dutela esaten badiozu, ezabatu egiten duzu», dio Saganash-ek, cree indioen buruzagi handi ohiak.

Hezkuntzaren kontrola beste borroka fronte bat bilakatu da, izan ere, euren lurralde galdu eta erreserbetan sartu zituztenetik hezkuntza zurien esku dago. Zer esanik ez, zuriak beti erabili izan dute hezkuntza mendealdeko kulturarako integrazio eta asimilazio tresna garrantzitsutzat. La-

Miloi erdi indio
bizi dira
Kanadan, eta
erronka
nagusiena
euren kultura
eta ohiturak
egungo gizarte
modernoan
garatu ahal
izatean datza.

brador penintsulako iparaldeko innuit-ek laster ikasi zuten ikasgaia: «*Kultura bat hiltzeko modurik onena bere seme-alabak beste kultura batean hezitzea da*».

Biziraupena euren seme-alaben berrezkuntzatik etorriko dela konturatu ondoren, 60ko hamarkadan euren hezkuntza prozesua eratzen hasi ziren. 1973an gobernu federalak eskaki-

zun hau onartu zuenetik, herri indioek eskolak eta hezkuntza egitarauak beren eskuetan hartzen dituzte.

Eskakizun guzti hauen gauzatzea ezinezkoa litza-teke mugimendu indioa indartsu garatzen ez balego. Beti egon izan dira irtenbide orokorrak planteatu dituzten erakundeak, baina azken hamarkadetako kontua da batipat. Kanada ondo baino hobeto jabetu zen

prozesu horretaz eta, beste estatu asko legez, indioak ahul eta bere kontrolpean edukitzeko erakunde desberdinen arteko banaketa bultzatu izan du. Ahultasun horren kontzientziatik 60ko hamarkadan Anaitasun Indioa Nazionala sortu zen, 1985ean Lehenbiziko Nazioen Erakundea bihurtu zena. Nazio bakoitzaren ekimena mugatu barik, erakunde honek hartu du beregain Kanadako indioen eskakizunen zuzendaritza.

Modu honetan osatzen dira Lehen Nazioek dituzten arazo orokorren aldeko borroka eta nazio bakoitzak bere ezaugarri kulturalak berreskuratu eta bizirik mantentzeko daraman borroka. 550etik gora diren tribuak oso egoera desberdinean bizi dira. Hori bai, Amerikako lehen biztanle moduan, guztiak euren nortasunaren berreskurapenaren bidean dihardute: asimilazioa eta arrazakeriaren aurka; desagertu gura ez duten eta tradizio aberats ugariren jabe diren nazio desberdin moduan, men-

debaldeko gizarteak zor dien begirunearen alde. Ted Mosses buruzagi creeak honela ikusten du: «*Herri indigenen ezabatzeak eta errepresioak aurrera da-*

**Innu indioen
ustez, kultura bat
hiltzeko modurik
onena bere
seme-alabak beste
kultura batean
hezitzea da ●**

rraite, arrazakeria oraindik mundu osoan ageri da. Nonnabi bizita ere, herri hauek txiroenak dira, gaitz larrienak eta hilkortasun tasarik handienak dituzte eta etxebizitza baldintzarik kaskarrenak».

Jesus Gonzalez

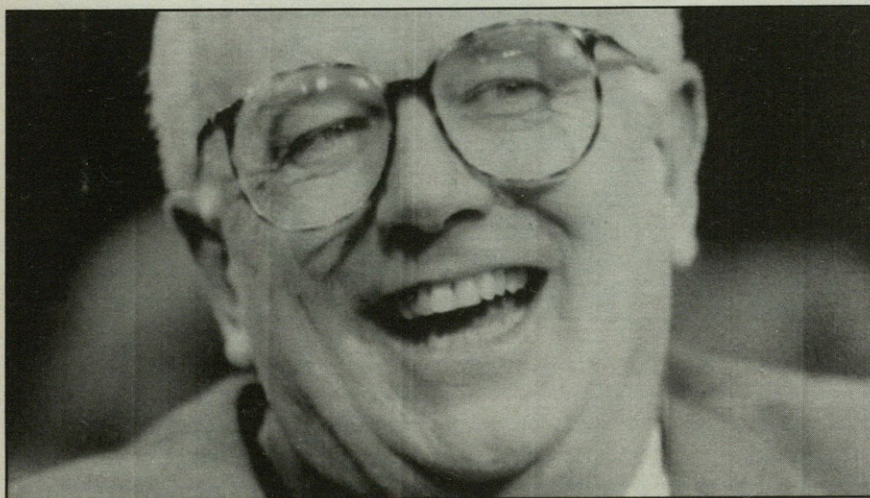
J. Carlos Molino

Mugarik Gabe-ko kideak
Erredakzioan egokitua

KANADAKO INDIOEN LUR ESKAKIZUNA

HISTORIA ETA GERO

■ EEBB-ETAKO ARMADA DIRU BARIK

LES ASPIN EEBBetako Defentsa idazkari berria Somaliarantz abiatu behar dela eta, mediku militarrek tifusaren aurkako txertoa jarri diote. Medikuek ez dute bere bihotzeko gaitz kongenittoa kontuan hartu eta txertorik merkeena jarri diote, 35 bat pezetakoa (1,75 libera inguru). Kontua da EEB-Betan, beste leku askotan bezala, badaudela ahoz hartzen diren txertoak, eta bigarren mailako ondorioz ez dutenak. Baina garestiagoak dira, 190 bat pezeta balio dituzte. Eta kontua da Les Aspin Somaliara joan barik geratu zela, eta orain akaso ebakuntza egin beharko diotela. Txistea dirudien arren, non? EEBBetan, eta nori? Defentsa idazkariari gertatutako kontua da.

■ MILA DOLAR EEBB-ETAKO DEFIZITAREN AURKA

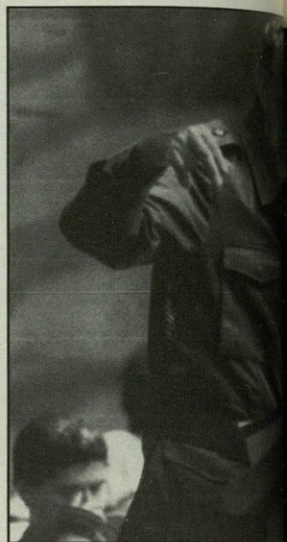
CLINTONEK, antza denez, ondo saldu izan du estatubatuar guztiek egin

behar dutela zerbait Estatu Batuen birreraikuntzarako. Gehiegi balioko duen emaitzetakoa ez bada ere, Larri Villela 14 urteko ikasle iparramerikarrak 100.000 pezetako (5.000 libera) diru kopurua eman dio Estatuari defizit fiskala ordaintzen lagundu asmoz. Clintonek telefonoz deitu zion eskerak emateko, eta orduan gazteak diru horren parte bat HIESaren aurkako ikerkuntzan gastatu behar zela jakinarazi zion. Filme amerikarretan bezala.

■ URREZKO PEPITADUN AHATE PERUARRA

GARAI batean espainiarrak El Dorado izeneko leku miraritsua topatzen aritu ziren moduan, gaur egun peruarrek euren urdailean urrezko pepitak dauzkaten ahateak bilatzen dituzte. Metal horiaren sukarra emakume baten urdailean urrezko 40 pepita topatu zituenean sortu zen. Notizia berehala zabaldu zen eta dagoeneko etxeoandreek makinatxo bat 'ebakuntza' burutu dituzte. Hori bai, guztiak Pucallpako lurralde berberakoak.

F E L L E M E L L E

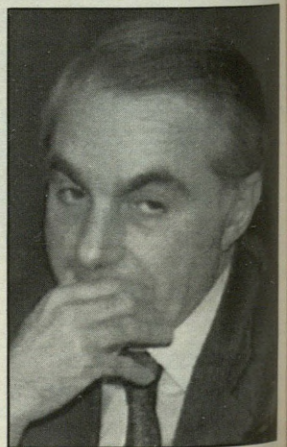

«Ez dut boterean betirako izateko interesik. Fidel bere beharren presoa da. Herriak esaten duena egingo dut, eta joateko esaten bazait joan egingo naiz».

Fidel Castro, Kubako estatuburua.

«Politikaren mundua epaileen eraso larriak jasaten ari da; (...) baina oboregabeak edo ustez oboregabeak direnak jipoitzen dituen estatua ere ez da zuzenbidezko estatua».

Giuliano Amato, Italiako lehen ministroa.

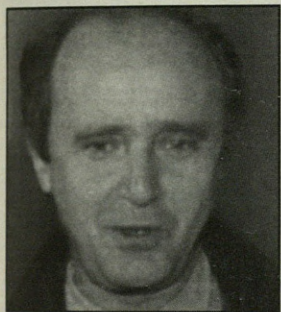

O I H A R T Z U N A K

50 MILIOI TXIRO EUROPAKO KOMUNITATEAN

EUROPAKO Parlamentuko Askatasun Publikoen Batzordeak giza eskubidei buruz kaleratu berri duen lehen urteko txostenaren arabera, Europako Komunitatean 50 milioi txiro daude. Lanaren arabera datu honek brintzadura nabarmena zabaltzen du giza eskubideen kontzeptuan, duintasunetik hasita, txiroenek ez baitute hauek beteko diren berririk. Txostenaren arabera, txiroen kopurua izugarri hazi bada, gobernuek daramatzaten murrizketa politikengatik da, eta eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalen ukapena giza eskubideen ukapena izan dadila proposatzen dute.

*«Rocard da politikoa
tradizionalen artetik garbi
jarraitzen duen bakarra,
borrexegatik hauteskundeak
eta gero elkar lanerako prest
nago».*

**Brice Lalonde, Belaunaldi
Ekologikoko buruzagia.**

*«Golam Garaiak bertatik ikusi
eta gero, askoz ere hobeto
ulertzen dut bere garrantzia».*

**Warren Christopher,
EEBBetako Estatu
idazkaria.**

*«Eskuinak ez ditu
pribatizatuko garraio eta
energiako enpresa publiko
handiak».*

*Valery Giscard d'Estaing,
Frantziako UDFko
buruzagia.*

HEGOAFRIKA, HERIOTZA BIOLENTZEN ETENGABEKO GORAKADA

HEGOAFRIKAK gero eta egoera gaitzagoa bizi du segurtasun aldetik. Borroka politikoa apur bat baretzen hasiko dela badirudi ere, egoera ekonomikoak bultzatutako egoera sozialak gero eta delinkuentzia maila handiagoa eragiten du. Horrela, bada, Hegoafrika munduko kriminalitate tasarik handiena duen estatua bihurtu da, Estatu Batuetakoa baino hamar bider handiagoa. Johannesburg da hiririk arriskutsuena, eta gero eta gehiago dira euren harresietan «Erantzun armatua» idazten duten zuriak. Hegoafrikan 100.000 pertsonako 95 hiltzen dituzte urtean, edo bestela esanda, orduero bi pertsona.

ISO zertifikatuen moda

Nazioarteko Normalizazio Erakundeak —ISO— 1987an bere kalitate arauak erabaki zituenetik, gero eta ugariagoak dira beren kalitatea segurtatzeko ISO-9000 *label-a* behar duten enpresak.

SALMENTETAN prezioa eta zerbitzua erosleak zorrotz lotzen dituen osagarriak dira, baina kalitatea edozein negoziaketari ekin aurreko baldintza bihurtzen ari da gero eta gehiago. Enpresak kalitatean borrokatzen dira, *kalitate totala* kontzeptua modan dago, eta sekzio bakoitzeko langileei *kalitate-rik ezak* hileroko enpresari galarazten dizkion diruak grafikotan aurpegiatzen zaizkie. Horien gainetik, merkatuan gero eta gehiago baloratzen dira ISO bezalako garantia edo zertifikatuak.

Nazioarteko erakunde honek hiru helbururen atzetik sortu zuen bere ISO-9000 zertifikatua: produktu eta zerbitzuen kalitatea lortu eta mantentzea, saltzaileari lortutako kalitateaz konfiantza ematea eta erosleari gauza bera eskaintzea. Horren barruan,

9001, 9002 eta 9003 arauak kalitatea segurtatzeko eredu estandarizatuak dira. Eta ISO-9004ek kalitate gestiorako betebeharrak biltzen ditu: aurreko hiru helburuak lortzeko enpresak bere produkzioan kalitatea zein mekanismoren bidez zaintzen dituen.

Enpresako kate osoa kalitatearen mende

Beren kalitatea garantizatzeke auditorien beharra izaten zuen enpresa askok arautegi honekin jokatzeko du gaur egun. ISO arauen hedatzearen beste arrazoi

bat enpresa handien prezioan datza, prezioekin adina kalitate eskariekin gero eta zorrotzago azaltzen baitira. Estatu bakoitzaren barruan, ISO zertifikatua erakunde batek ematen du, AENORrek Espainian, IPQk Portugalen, AFAQek Frantztzian, SQSk Suitzan, DQSk Alemanian, BSIk Erresuma Batuan... Europako Elkarteko eta EFTAko 16 erakunderen zerrenda osatu arte.

AENORrek Espainian 163 enpresari eman die jadanik bere zertifikatua, horietako batzuk Hego Euskal Herriko enpresak izanik. Guzti horiek, eta zertifikatua lortzeko esperoan daudenek,

dokumentazio ugaria igorri behar izan diote erakundeari, honek egokia ikusitakoan enpresara jo eta ekipoa batek bertan auditoria zorrotz bat egiteko.

Produkzio eta gestio prozesu osoa arakatzeko ekipoa horrek, hilabetetako zehar, eta ISO-9000 arautegia betetzen duela argituta ematen du AENOR marka erabiltzeko eskubidea, urteroko azterketak egiteko baldintzapean. Gero eta kompetentzia gogorago baten erdian lehiatzen diren euskal enpresek, esportatu behar dutenek bati-pat, ez dute ataka horretatik pasatzea beste biderik ■

Pello Martikorena, Martiko enpresako nagusia

«Ahate industriaren arazoa estazionalitatean datza»

Berrogeita sei urte ditu Pello Martikorena beratarrak. Martiko izeneko ahateki kontserben lantegia sortu zuen duela bost urte, eta elikadura saileko enpresen artean leku bat lortu du.

ARGIA. Zure negozio berri hau esprika iezaguzu, lebenbizi.

PELLO MARTIKORENA. Frantziatik ekartzen dugu ahate ttikia, Vandee eskualdetik, udan egun bakarreko ahateak eta neguan hemezortzi egunekoak. Hamalau astez handiarazten ditugu granjetan eta galkatzera baserrietara eramaten ditugu. Baserritik berriro ekarri,

hemen hil eta elaboratu. Alde batetik gibelak komertzialtzen ditugu, izterrak bestetik, bularkiak, eta abar, bakoitza bere sektoreari gidatua. Gure erosle nagusiak ostalaritzakoak dira, baina elikadura komertzioan ere ongi ari gara sartzen.

A. Nondik nora sartu zineten Hegoaldean ia ezezaguna zen produktu horietan?

P.M. Komertzio batzuk badiugu Ibardin, eta ahate solasa anitz alditan ateratzen zen bezero frantsesekin. Horrela hasi ginen frogak egiten, hemengo jate-txeek Frantziatik gauza asko ekartzen zutela ohartu ginen, Madrilen ere egin genuen prospekzio bat. Hasi ginenean oso merkeak ginen, Frantziatik ahatea garesti zegoelako eta libera ere bai. Gaur berriro libera goititu baina ahatea Frantziatik arrunt beheititu da, eta konpetitibo izateko hagitz serio eta estu ari behar da lanean. Izokinarekin ere hasi gara, aste oroz Norvegiatik ekarri eta hemen gazitu eta elaboratuz. Banaketa sare bat ezin da gurea bezalako produktu bakar batekin bizi, ondotik beste batzuk behar zaizkio eman.

A. Zenbat nekazari eta bestelako hornitzaile mugitzen dituzue?

P.M. Arantzan badugu granja bat gurea, beste bat Beran, Lizarraldeko Zuñigan den granja bat ere guretzat ari da eta Terueleko beste bat ere bai. Horietan hazitako ahateak etxeetan galkatzen dira, eta 30 bat

baserritar ari dira horretan. Joan den urtean 120.000 ahate egin ditugu, eta langile bakoitzarentzat urtean 3.500 ahate kontatu behar ditugu. Anitz baserrik lehen hamar behi bazituen orain horiek urritu, ardiei eutsi eta ahateari ekin diote. Kontsumoak esanen du zenbat baserritarrentzat dagoen honetan lana. Landetan zazpi milioi ahate hil zituzten iaz, gu hemen bi milioira iristen garenean baserritar mordoa ariko dira horretan.

A. Teknologia ala finantzaketa da zuentzat arazo larriagoa?

P.M. Gure arazo nagusia estazionalitatea da: pateak eta formulazio oneko *fois* eta besteak Eguberriak inguruan saltzen dira batipat. Aldiz, baserrietan gibela egiteko eta negua da arorik onena. Ikusten duzu, orain ahateak erosi eta landu, heldu den azaroan saltzeko. *Stock* handiak behar dira eta tesoreriak asko estutzen gaitu. Behar duzun dirua gaur bankuek nekez ematen dute, mailegu-zubientzat ere hipotekak eskatuz.

Pello Zubiria

Ahategintzak laborari askorentzako lana sortu dezakeela uste du Pello Martikorenak.

MENDI NEKAZARITZAK EK-N EZ DU ZEREGINIK

Duela hiru hilabete Europa osoan 50.000 nekazarik kalera irten zuten EK-k azken aldian ezarritako neurri murriztaileak salatu asmoz. EEBBekin harremanetan jarria zen Brusselako Nekazaritza Saila. GATTen barnean sartzea zuen asmoa, mundu osoko merkatuetan europar produktuak aiseago banatu nahian. Asmoak aurrera dirau. Euskal Herrian ere egoera larria da. Adibide garbi bat: 5.500 milioi pezetako (275 milioi libera) mailegua eskatu diote Jaurlaritzari EHNEko nekazariak.

Duela lau aste, Euskal Herriko arkume haragiaren kalitatea aldarrikatuz, Ipar eta Euskal Herriko nekazariak kalera irten zuten. (Argazkia: Ander Gillenea).

HEGO Euskal Herriko nekazaritza sektoreak 1980tik 1995era bitartean 30.000 lanpostu galduko dituela salatuz EHNE sindikatuak mobilizazioak antolatu ditu martxoaren lehen asterako EAE eta Nafarroan. Sindikatu honen lehendakariak, Balentin Gabilondok, adierazi digunez, «Estatu osoan ekin diogu protesta kanpaina bati, eta gu ere gehitu gatzazkio, baina Hego Euskal Herri mailan».

1981ean, EAEn, 38.600 pertsona bizi ziren nekazaritazik. 1990ean 17.500era murriztu zen kopurua, eta 1995a bitartean 13.000ra jaitsiko direla aurrikusi da. Nafarroan, 1987an, 22.600 lanpostu zeuden nekazaritza munduan, eta 1991n 13.600era jaitsi zen kopuru hau. «Jaitsiera honen arrazoiak Europako Nekazari-

tza Politikaren (PAC) eragin kaltegarriak izan dira, eta azken urtean, gainera, EK-k EEBBekin GATTen (Arantzel eta Merkataritza-izari Buruzko Akordio Orokorra) barnean mundu mailako merkaturak bultzatzeko hartzeak dauden bitartez eragina erantsi zaio».

EAEn haragi eta esne ekoizpena dira garrantzitsuenak. Behi haragitarako 9.466 ustiapen zeuden EAEko hiru herrialdeetan 1991n, eta esnetarako 4.871. Behi haragiak duela 8 urteko prezioa du, baita esneak ere. Arditarako ustiapenak urte berean, 3.935 ziren, eta 10.687.040 litro ardi esne ekoiztu ziren. Bitartean, ardi esne litroaren prezioa 120

■ «Nekazariok beharrezkoagoa dugu behi haragiaren kalitatezko labela Arabako patatarena baino» ●

BALENTIN GABILONDO

Nafarroako zainzuriek jada duten jatorrizko izendapena beste produktu batzuentzat eskatzen dute nekazariak, kontserbagileek eta gremioek.

pezetatik 98ra jaitsi da, ardi haragiaren prezioa duela 10 urte baino baxuagoa den bitartean.

Erreforma kaltegarria

Erreformen geldiketaren arazoari EK-k ezarritako esne kuoten arazoa gehitu zaio. EHNE sindikatukoen esanetan arrazoirik gabe ezarria gainera. «Hemengo nekazariok bertakoon eskaria asetzeko adina esne ekoizten ez badugu, ez du zentzurik gure ekoizpena oraindik gebiago murriztea».

Nafarroako nekazaritza zituaren sektorera zuzentzen da bereziki. Eguzkiloa, soja, garia eta koltza dira gehien landatzen direnak, eta iazko maiatzean onartu zen PACen erreformaren eragina, epe laburrera, oso handia ez izatea espero den arren, epe luzean, eta EK-k EEBBekin GATTen barnean hitzartutakoaren arabera, eguzkiloaren ekoizpena murriztu egin beharko da.

PACen erreformak egoera txarra areagotu egingo du. Adibidez, Europako behi haragiaren erreserbak 1.100 tonako soberakina duenez, sektore honetan murrizketa neurriak hartu beharko dira azaldu zuen duela hilabete Europako Nekazaritza-erakundearen komisari berria den

Rene Steichen-ek.

Esne kuotek ere beharantz egingo dute erreforma berriaren arabera (iazko 114 milioi tonatik 109ra datoren urterako), eta fruitu eta barazkien sektoreetan prezioak izoztu egingo dira.

Bruselatik datorkien 'erasoari' aurre egin ahal

izateko, eta aurreko mugasariak desagertu egingo dira, Hego Euskal Herriko nekazariak jatorrizko izendapen eta kalitatezko label-en ezarpenak eta eskualde merkatuak bultzatzearen aldekoak azaldu dira.

Kalitatezko label-en ar-

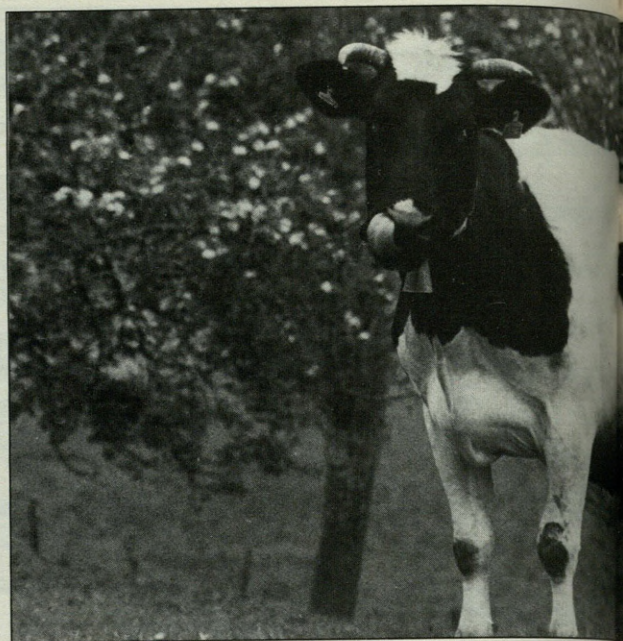
EKren NEKAZARITZA GASTUEN BANAKETA (*)

	1.000 Ecu / Nekazari	Ecu / Ha.	Ecu / 1.000 ecu nekazal ekoizpen
Alemania	4,28	382,7	152,7
Belgika	8,97	657,9	161,2
Danimarka	7,07	402,5	178,1
Espainia	1,52	89,4	103,6
Frantzia	4,00	179,9	129,9
Grezia	2,28	386,7	297,5
Irlandako Errepublika	11,00	314,8	440,5
Italia	2,27	255,9	130,0
Luxenburg	0,05	77,8	57,3
Holanda	10,07	1.426,3	201,8
Portugal	0,55	100,6	716,6
Erresuma Batua	3,61	115,1	114,6

(*) Iturria: «Ardatza» aldizkaria

La Casa del Café

— Juan Triunfo, S.A. —
DONOSTIA

Behi haragiak, egun, duela 8 urteko prezio bera du.

loan, Arabako Patata izan da Eusko Jaurlaritzak eskaini duen lehena».

Hala ere, hori ez da nahikoa EHNEkoen ustez. Behi haragiak, arkumeak, eztiak, Tolosako babarrunak eta arrautza pasteurizatuak egoera bera beharko lukete, eta Administrazioaren aurkako kritika gogorra egin dute: «Labelak ezin dira goitik behera ezarri. Nekazariekin hitz egin gabe hartzen dituzte beren neurriak beti, eta Arabako patataren labelarekin berdinekin egin dute. Behi haragiarena lortzea garrantzitsua da nekazariontzako, eta dagoeneko luzatu diegu proposamena».

ENBA sindikatuak ere kritika gogorrak egin ditu Eusko Jaurlaritzaren nekazaritza politikaren aurka: «Badirudi etorkizunari begira nekazari guneei eskaintzen zaien aukera bakarra hiritarren aisiarako lekua izatea dela».

Ipar Euskal Herriko nekazaritzaren egoera ez da mugaz hegoalderakoa baino askoz ere hobea. Berta-

koa ere mendiko nekazaritzan oinarrituta, nekazariak azken asteotan hainbat protesta ekitaldi burutu dituzte. Michel Berekoirgoien ELB nekazari sindikatuko bozeramaileak adierazi digunez, ekitaldi hauen arrazoia PACen erreforman datza: «Lehengi politika, 1960an sortu zena, zaharkitua zegoen ja da, eta guk erreforma beharrezkoa ikusten genuen baina EK-koek egin duten erreforma ez da ona. Gure mozkinen prezioak gutxi beren batean gutxituko dira. % 15 zituetan eta beste hainbeste haragi arloan».

EEBBen esanetara

ELBko partaideek Bruselak europar merkatua mundu osokora egokitu nahi duela salatu dute, horretarako nekazaritza politika artifizial bat osatuz: «Ondaintzen zaiguna gure ekoizpen kostua baino txikiagoa da gaur egun, eta hori ezinezkoa da. Gaur».

ra, banatu dituzten diru-
laguntzak nekazari mer-
katuan jadanik indartsuak
ziren herrialdeetara joan
dira batez ere, eta horrek
herrialde aberats eta behar-
tsuen arteko desoreka na-
barmendu egin du. Guzti
hau EEBBen aurrean GATT
abalik eta bizkorren lo-
tzeagatik da».

Frantziako Administra-
zioak daraman nekazaritza
politika ere antzekoa dela
diote Iparraldeko nekaza-
riek: «Frantzia nekazari
ustiapen mota desberdinak
erabiltzen dira, eta Admi-
nistrazioak ustiapen ban-
diko sistemak bultzatzen
ditu. Horrela, nekazari-
tzara zuzendutako dirula-
guntzen % 80 nekazarien
% 20k jasotzen dituzte, gai-
nontzeoak babesik gabe
utziz. Iparraldekoak azken
buen artean gaude, men-

Antton Perez Calleja, ekonomilaria:

«Euskal nekazariak elkar- profesionaletan bildu beharko lukete»

ARGIA. Ekonomista be-
zala, nola ikusten duzu
euskal nekazaritzaren
etorkizuna?

A. PEREZ CALLEJA.

Kanpoko nekazari pro-
duktuen inbasio bat ja-
sango dugu. Alde batetik
EK-koak, baina mundu
mailako merkatal arra-
zoiengatik EEBBetatik,
Ekialdeko herrietatik eta
Hirugarren Mundutik eto-
rriko diren produktuak.

Horrek gero eta prezio
baxuagoak eta nazioarte
mailako elkartzeak ekarri-
ko ditu. Horren aurrean
Euskal Herriak ezin du
ezer egin. Gainera, he-
mengo nekazaritza men-
dikoa da, eta horrek kostu
asko eragiten dizkie ne-
kazariei, prezioetan isla-
tuz.

A. Zertan oinarritu be-
harko litzateke euskal ne-
kazaritza arazo hauei
aurre egiteko?

A.P.C. Merkatu lokala
indartu beharko litzateke,
merkatu horren eskaria
aztertu ondoren ahalik eta
ondoan asetzeko. Horre-
tarako, euskal nekazari-

tzaren estrategia ezin
izango litzateke prezioe-
tan oinarritu, kalitatean
eta irudi onean baizik.

A. Administrazioak hor-
zer eginik ere izango du.

A.P.C. Hori da, hain
zuzen ere, euskal neka-
zaritzaren arazoa. Neka-
zaritza bideratzeko tresna
bakarra egun Administra-
zioa dela. Honek, noski,
ez du beharrezkoa den
gestio ahalmena.

Oinarritik etorri behar-
ko lirateke nekazaritza bi-
deratzeko tresnak. Neka-
zariak beraiek batu egin
beharko lukete, defentsa-
rako bide bakarra baita.
Horrela, elkarre profesio-
nalak sortu beharko lita-
teke. Elkarre horiei bai Ad-
ministratioak lagundu
beharko diela, baina oi-
narritik etorri behar du
ekimenak. Goitik behera
dator egun nekazaritzaren
estrategia, ez behetik go-
ra.

A. Zein da sindikatuen
zeregina estrategia horren
barnean?

A.P.C. Sindikatuen ara-

zoa bikoitza da: ez zaizkie
elkarre profesionala k
gustatzen, arerio bezala
ikusten baitituzte; biga-
rrenik, hau estrategia
profesionala da, prakti-
koa, eta herri honetan sin-
dikatuak baldintza politi-
koegiak dituzte. Gober-
nuaren aurka egiteaz gain,
arazo orokorregiak plan-
teatzen zaizkio Adminis-
trazioari, eta hori norbe-
raren ideologiaren arabera-
koa da; baina praktikan ez
ditu emaitza konkretuak
eskaintzen. Hau da EH-
NERi leporatu izan diodan
akatsa.

Gainera, arazoaren
ikuspegi ezkorregia dute
hemengo sindikatuak.
Noski lanpostu asko gal-
duko direla, baina guk
erantzun dezakegu. Ezin
dugu etsi, eta lurra admi-
nistratzen dutela esanez
funtzionari publikoak bai-
liren soldata bat eskatu.
Ekonomikoki hori ezi-
nezkoa da.

diko nekazaritza egiten
dugulako, ekoizpen erral-
doirik gabekoa, eta espor-
taziorako baliagarria ez
dena».

Ipar Euskal Herriko ne-

kazari ekoizpen nagusia ar-
di esnearena da. Arlo hau
PACek zuzenki ukitzen ez
duen arren, Frantzia osoan
eragin duen nekazaritza
krisiak eraginda, prezioek
beherantz egin dute, «eta
esne industriariak baserri
handiak bakarrik nahi di-
tuzte, gure produkzioa
baztertuz», gehitu du Bere-
koirigoienek.

Iparraldeko herrialdeei
buruzko datu konkretuak ez

dauden arren, Estatu mailan
egina da hemendik 6-7 urte
barru hustuko diren base-
rrien kalkulua. Guztira
3.000 izango dira. Horrek
500.000 lanposturen desa-
gerpena ekar dezake.

Bertako sindikatueta n
bilduta edo bakarka, euskal
nekazariei ez zaie erraza
egingo datorkien ekaitza
gainditzea.

A magoia | ban

■ «Ardi esnea ekoizten dugu batez ere, eta
esne industriek guk ez ditugun ustiapen
handiak nahi dituzte» ●

MICHEL BEREKORIGOIEN

Le Nid Marine eritetxean elbarritu fisiko zein psikikoak biltzen dira

HABIA BEREZIKO PERTSONAK

Toki ezin ederragoan kokatua, itsasoari begira dugu Le Nid Marine eritegia; Hendaian kokatua berau kokatua. Bere goragune zabaletik, ederki beha daiteke itsasedia, baita sasoi honetako itsas orroak sumatu ere. Bertan ematen dituzte egunak elbarritasun desberdinek jotako hainbat lagunek. Ikus dezagun nola bizi diren.

IGANDE arratsaldeak eskaintzen duen sosegua- rekin, Nelly Rozes eta Pantxika Lare gidari hartuta eritetxe berezi honetara men-

turatu gara. Lehenak erizain lanetan dihardu. Bigarrena hezitzailea dugu. Zentro honen funtsa zein den galdetutakoan, «Gurutze Go-

rriaren menpe dagoen be- ziketa funtzionalerako zentro bat da», erantzun di- gu hezitzaileak.

Hendaiaiko zentro hone- tan 75 bat eri dira orotara, eritasun espezifikoki eta be- rezien arabera sailkatuak. Hiru eri mota biltzen dira bertan: miopatak, guztiz el- barriak (Polyendicape) eta MASak (Maison D'accueil Specialisee, fisiko eta psiki- koki ezgaiak). Rozes erizai- nak eri talde bakoitzak bere berezitasunak dituela, ager- tu digu: «Lehen

taldekoak, psi- kikoki, gu be- zalakoak dira, ez ordea fisi- koki. Bigarre- nekoak erabat ezinduek dira, bai burmuina zein motrizita- te aldetik. Hi- rugarren tal- dekoak eritegi psikiatrikotik heldu dira. Aurrekoak be- zalakoak dira funtsean, bai- na pertsona helduek dira jada, 18 urtetik 50 urtera bi- tarteak». Bis- tan denez, gai-

xo multzo honen behar- tarako jende asko behar da.

Lan talde ugaria

Le Nid Marine zentroan lan talde ugaria dago. Psikiatra bat, psikologo bat, ohizko sendagile bat eta fisioterapia bat. «*Hauek denbora ez osoan ari dira —argitu digu Rozesek—. Beren esanetara 6 terapeuta eta 4 erizain ari gara».* Hauekin batera hezitzaileek osatzen dituzten taldeak ari dira, hi- ru guztira, arduradun nagusi batekin, oinarritzko behar- retara emanak.

Baina zein da zentro ho- nen jatorria? Egoitza pribatu da Le Nid Marine. Has- tapenean, duela 30 urte in- guru, Frantziako iparralde- tik eta Parisetik zetozen gaisoak, Preventorium bat ireki baitzen bertan. Eguz- kia eta itsas bazterreko giroa profitatzera gerturatzeko zi- ren, beste eguraldi baten bila. Demos eta Laketxe doktoreei esker —hendaia- rrak biak— zabaldu zen egoitza hau, gaur egun ar- tean eraldatuz joan dena.

Egun, ordea, Frantziako hego-mendebaldeko per- tsonak dira bertan gehie- nak. «*Horretara saiatzen*

Gustiz elbarrituei eta MAS izeneko eriei beren kasa baliatzen erakusten zaie gehienbat. (Argazkia: Mikel Asurmendi).

gara gainera —diosku La-
rek—. Gurasoekiko eta ber-
tako Administrazioarekiko
barremanak aiseago bide-
ratzeko».

Egokitze prozesua da
zentro honen funtsa, berta-
ko langileen aburuz: «Hona
beldu diren pertsonak gure
heziketa eta lanaren bere-
zitasunerako egokitzen ditu-
gu. Behin hau gaindituz
gero, badoaz beste zentroetara.
Batez ere miopatak.
Hauek gizartearen arlo des-
berdinetan aritzea dute
burrango urratsa». Beren
mugak eritasunik ez duten
pertsonenak baino handia-
goak izanik ere, zentrotik
irtetea lan egin dezakete.
Batzuk beren herriko en-
presetan ari dira lanean ja-
da. Herriko etxean besteren
bat. Bakoitza bere ahalme-
nen arabera sartzen da lan
munduan. Idazkaritza lane-
tan aritzea da beren auke-
retako bat. Horretarako Le
Nid Marine zentroak infor-
matika tailer bat muntatu
du.

Erizainak familiaren pa-
pera nabarmentzen du:
«Familiaren aldetik ez da
sekula pertsona hauek
bartzitzeko joera izaten.
Alderantziz. Gogoratu
behar da, gainera, kasu
bakoitza berezia eta gara-
korra dela».

Hiru eri taldeen artean
miopatia jasaten dutenena
da etorkizunari begira al-
daketa gehien aurrikusten

■ «Miopatek,
beren heziketa
funtzionala landu
ondoren, gizartean
aritzea dute
hurrengo urratsa» ●
NELLY ROZES

Informatika ikasi ahal izateko, tailer bat dute eskura Le Nid Marine-ko eriek.
(Argazkia: Mikel Asurmendi).

zaiona. «Eritasun hau gene-
tikoa da, eta urtero gutxituz
doa, gero eta bobekiago
ezagutzen baita. Gaur
egun, esaterako, familia be-
rean ez da geneen arazoak
jotako gaixo bat baino
gehiago izaten». Eritasun
genetikoen ikerkuntzarako
Geneton laborategiak egini-
ko lanen emaitzei esker dela
aipatu digute behin eta be-
rriro.

Gutziz elbarrituen eta
MASen taldeak, aldiz, kasu
psikiatrikoak dira, tratatu
eta azaltzeko zailagoak.
Rozesen esanetan, «nabar-
mena da miopatak eta gai-
nontzekoen arteko ezber-
dintasuna, baina besteak
ez dira landareak. Hauen
kasua ez da bergizartera-
tzearena, ezinezkoa baita.
Hala ere, badute beren egi-
tekoa. Bizitzari buruzko
ikuspegi bat eman behar
zaie, estimatuak direla
sentiaraziz». Bi emakume
hauek gogoratu digutenez,
eri hauei beren kasa molda-
tu ahal izaten laguntzen
zaie. Jaten, janzten, arropa
garbitzen eta euren buruak
txukuntzen. Bestalde, mo-

Dirua lortzeko bidea: Teleton sistema

IPAR Euskal Herriko hi-
ritarrentzat Teleton hitza
ezaguna izanen da, se-
gurki. Ez ordea, ekintza
hau zertan datzan. Ez hi-
tza ez ekintza, bestalde,
h e g o a l d e t a r g e-
hientzat.

Lehenik eta behin, 30
oren irauten duen age-
rraldia da. Azken hiru
urteotan, abendu aldean
zertua. Informazio hitzal-
dien eta kirol ekitaldien
agerraldia da, besteak
beste. Eritasun geneti-
koak pairatzen dituzte-
nen aldeko ekintza dugu,
eta bi xede burutzen ditu:
arazo genetikoei solu-
ziorik aurkitzeko dirua
biltzea eta jasaten dituz-
tenen egoeraren berri

zabaltzea.

Biltzen diren sosak
—azken Teletonean 300
milioi libera (6.000 milioi
pezeta inguru) bildu zi-
ren datuen arabera—,
Parisen dagoen Geneton
laborategira doaz, iker-
ketarako.

Ekintza honetan bi al-
de islatzen dira. Alde
baikorra, elkarte, ikaste-
txe eta udalen eta eri
berberen engaiamendua
litzateke. Gizarteak, hitz
batean, Teleton ekintzan
parte hartzen du.

Alde ezkorra, bestetik,
Estatuak berak eritasun
hau ezagutzeko beha-
rrezkoa den ikerkuntzan
zuzenki parte ez hartzea
ekonomikoki.

trizitatea, pintura, musika
eta antzekoak irakasten
zaizkie.

Zentro honen eginbeha-
rra, hala ere, ez da inoiz
familia ordezkatzeko, zerbi-
tzu profesional batzuk es-

kaintzea baizik. Heriotza
gehienek baino hurbilago
sentitzen dutenentzat ez da
gutxi.

Mikel Asurmendi

Martxoaren 8an emakumeak nazioarteko eguna ospatzeko prest

EKAITZAREN OSTEKO BAREA

Hainbat gauza daude egiteke emakumearen borroka luze honetan baina, dirudienez, prozesu honetan ekaitzaren osteko barea jasaten ari gara. Feminismoarekiko jarrerak, bizitza pribatuan ditugunak, politika mundu debekatua, familiako erantzukizunak, lan merkatuaren sarrera... hainbat eremutan ezagunak diren emakumeengana hurbildu gara euren iritzia jaso asmoz. Hona esan dutena.

Idoya Estornes historia ikertzailea dugu, feministatzat jotzen du bere burua.

ARGIA. Zein ekarpen egin du feminismoak mugimendu sozial gisa?

ITXARO BORDA. Ondorio garbiak ikusi dira emakumeak lan merkatuan izan duen sarrera masiboan, salbuespenak salbu. Gizon eta emakumeen arteko berdintasunerako joera, batez ere lan egiteko orduan. Baina lehen esan dudak bezala, horiek ondorio garbienak dira. Eredu orokorreari dagokienez, feminismoak ez du aski ukan horiek aldatzeko.

ARANTXA URRETABIZKAIA. Feminismoak dena aportatu du. Kritikak gero etorriko dira, baina argi dago eskerak eman behar dizkiegula hamarkadetan zehar saiatu direnei. Ez dago emakume zein gizonen bizitza hainbeste hobetu duen mugimendurik.

IDOIA ESTORNES. Nire ustez, feminismoa XVIII. mendean hasi zen iraultza frantsesean emakumeek parte hartu zutenean. Beraz, feminismoa biztanlegoaren eskubide demokratikoen lorpenaren gailurra iruditzen zait.

ITZIAR AIZPURUA. Emakumea pertsona bezala gizartratzea lortu du. Emakumea maila bereko pertsona bezala ez da kontsideratua izan, bigarren mailakoa bai-

zik. Beraz, pertsona nortasuna eman dio eta gizartratzearen erakutsi dio zein balio duen.

ARGITXU NOBLIA. Ez dut uste benetako aurrerapena eman denik. Feminismoak bere bidea jarraitu du baina ez du sozial giroa kontuan hartu. Adibidez, gaur egun demografiarekin konfrontatu gara. Europan ez dago haumik eta aldiz, gero eta zahar gehiago daude. Feminismoak ez du jakin hori tratatzen eta orain emakumeek ez dakite nora jo.

ARGIA. Lortu beharreko guztia lortu da? Horrela ez bada, zer falta zaio?

LAURA MINTEGI. Jakina, dena ez dago lortuta. Feminismoa tresna bat da, ez helburu bat. Feminismoak bizitzarekiko jarrera bat izan behar du, ez afiliazio bat. Alde formalean, lege aldetik asko falta zaigu, teoriarik zerbait eskubide onartuta ba-

■ «Feminismoak bere bidea jarraitu du baina ez ditu baldintza sozialak kontuan hartu» ●

ARGITXU NOBLIA

Laura Mintegi eta Arantxa Urretabizkaia, idazleak biak, ama berantiarrak izan dira. Laurak azaldu digunez, «*emakume berantiar asko daude Euskal Herrian, ama izateko lasaitasun profesionala bilatzen dugulako*».

daude ere, praktikan ez direlako betetzen, paper erre da. Lan berdintasuna, adibidez, ez da erreala, hainbat azpiegitura jarri behar baitira emakumeek amatasuna eta lana batera eramateko. Baina badago beste aspektu bat diruz eta legez konponetzen ez dena, gizakion jarra eta mentalitateak aldatzea, hain zuzen ere. Hori oinarritik hasi behar den lana da, eta hor feminismoak lan handia dauka.

ARANTZAZU LOIDI. Ez dakit feminismoak behar zuen guztia lortu duen, baina argi dago emakumeak ezetz. Oraindik hainbat esparru daude landu beharrekoak eta, nire ustez, bakoitzaren burua komentzitzetik hasi behar dugu. Etxetik bertatik hasi beharko ginatke, eguneroko gauzetan, familian...

ARGIA. *Feminismoa emakume guztien defentsarako dago? Emakume guztiak feminismoarekin identifikatuak sentitzen dira?*

ITXARO BORDA. Normalki bai. Emakume batek esaten badu ez dela feminista, batez ere, mugimendu feminista erridikulizatu delako gertatzen da, eta emakume batzuek ez dute erridikulu horren objektu izan nahi. Baina emakume guztiak izan beharko ginatke femi-

■ **«Landu beharreko hainbat esparru gelditzen dira, eta bakoitzaren burua komentzitzetik hasi behar dugu» ●**
ARANTZAZU LOIDI

nistak, mundua aldatzea nahi badugu behintzat.

IDOIA ESTORNES. Badaude emakumeak feminismoarekin identifikatzen ez direnak, baina etekina ateratzen diote. Hau da, feminismoak borroka kutsua duenez, borrokatzeko prest ez dauden hainbat pertsona beldurtzen ditu. Pertsona hauek feminismoaren edukiarekin guztiz ados daude,

are gehiago hortik etekinak aterako badituzte, baina ez dute feminista izena jaso nahi, gauza ezerosoa bailitzan hartzen dutelako.

ROSA DIEZ. Emakume guztiak ez dira identifikatuak sentitzen feminismoarekin, eta feminismoa emakume guztien defentsarako dago.

Interesak egon dira feminismoaren ikuspuntu ezkorra emateko, ikuspuntu distorsionatua eman da.

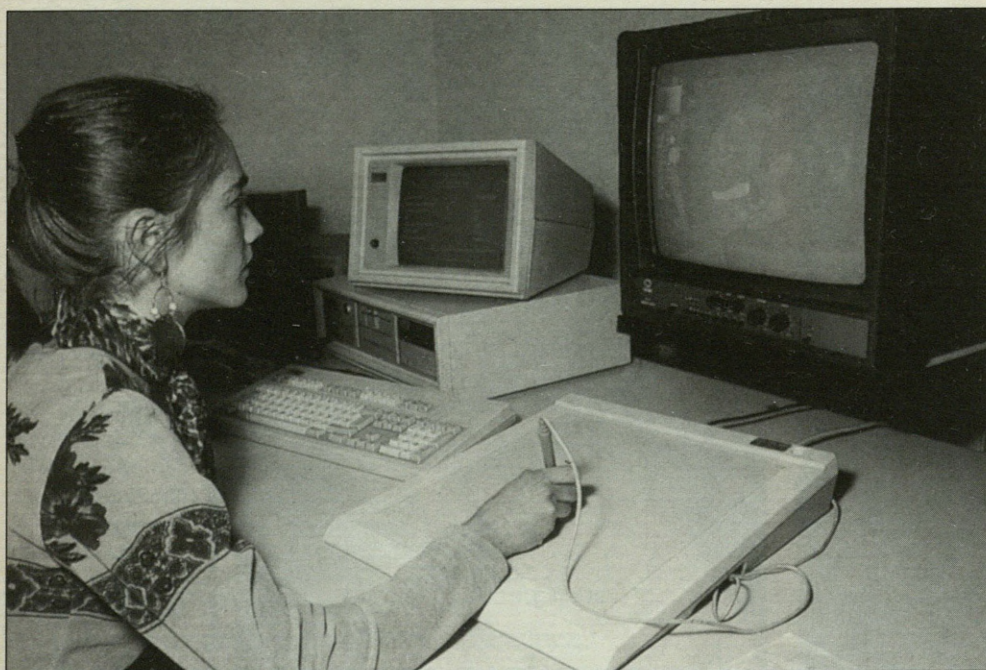
ARGIA. *Biztanlego aktiboaren inkesten arabera, proportzioan 1975an baino emakume gutxiagok lan egiten dute gaur egun. Zer iruditzen zaizu?*

IDOIA ESTORNES. Emakume gutxiagok lan egiten dugu,

baina baita gizon gutxiagok ere, langabezia tasa handiagoa delako. Dena den, 1975ean emakume askok ezkontzeari ematen zioten lehentasuna eta bigarren lanpostua aurkitzea zuten helburu. Aldiz, gaur egun kontrakoa da, emakume gazteen lehentasuna lana bilatzea da eta gero, suertatzen bada, ezkontzea ala bikotea bilatzea. Hau oso aurrerapauso psikologiko garrantzitsua da.

MADDALEN IRIARTE. Datu hori kezagarria da. Ez dakit zerk eragin duen hori: emakumeon jarrerak, krisiaren ondorioak, kanpoko zenbait arazok... Emakumea krisi garaian etxera bidaltzen duten lehenengoa izaten da hainbat argudio erabiliz. Horregatik ikusten dut feminismoak oraindik ere baduela zer eginik.

ITZIAR AIZPURUA. Ekonomia krisialdian nabaritzen den datua da. Seme-alabentzat amarekin egotea hobe dela esaten da, emakumeak lanean aritzeko fi-

zatu du eta honek pisu gehiago du besteak baino. Zalantzak ere badaude geroari buruz, nahiz eta hilerio soldata edo sariak eskuratu ume bakoitzeko.

LAURA MINTEGI. Ez da, den den, emakumeen errua izan. Belaunaldi bati sinestarazi ziguten gizona beste ginela ikasteko eta lan egiteko, eta ez geunden prest berri hori uko egiten. Profesional bezala demostratzen ari ginenan baginela nor, une horretan ama izate kontuak eskatzen dizkigute. Txantaila sentitu dugu, profesionalak izan behar genuen eta amak ere, eta gauza biak batera ez ziren posible, behintzat momentu batean. Horregatik hainbat emakume ama berantiarak dira Euskal Herrian, profesional eremuan lasai sentitu diren emakumeak direlako. Baina belaunaldi horrek izan duen presioa itzelezkoa izan da,

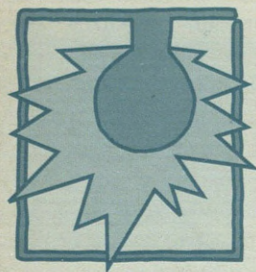
Biztanlego aktiboaren inkesten arabera, egun 1975an baino emakume gutxiago ari dira lanean. Iritzia eskatu diegun honetan, krisialdiaren ondorioa dela aipatu dute.

sikoki dituzten arazoak plazaratzen dira, familia girotu behar duela... emakumearen askapenarekin kontrajarriak dauden balore horiek nabarmentzen dira.

ARGIA. Demografo gehienek

ustez, jaiotze tasa negatiboa emakumea lan merkatuan sartzearen ondorioa da.

ITXARO BORDA. Baina ez da arrazoi bakarra. Azken 30 urteotan sistemak familia handien eredia desbalori-

ARGIA ren

harpidedun izan nahi dut

48 ale eta Euskal Kulturaren Urtekaria jaso nahi ditut etxean

Orain ARGIAren harpidedun eginez gero, beste aldizkari baten urte osoko harpidetza dohainik izango duzu. Gurutze batez adieraz ezazu zure hautua:

☐ Larrun (urtean lau ale)
edo

☐ Susa, (urtean bi ale)

ARGIA: Industrialdea 1-2. LASARTE-ORIA 20.160 Tel. 37 15 45 Fax. 36 10 48

IZEN DEITURAK

HELBIDEA

HERRIA

HERRIALDEA

Tfnua

BANKU EDO AURREZKI

KUTXA

SUKURTSALA

SUKURTSAL ZKA

KONTU ZENBAKIA

HARPIDETZA SARIK (BEZ barne): Hego Euskal Herria: 10.300 pzta. / Ipar Euskal Herria: 685 libera / Espainia: 10.300 pzta. / Beste atzerriak: 13.450 pzta. / Airez: 21.300 pzta.

txantaia sentitu dutelako bost edo hamabost urtez.

IDOIA ESTORNES. Argi dago umeak izatearen erantzukizuna biztanlego erdiaren eskuetan dagoela, hau da,

«Emakumea krisialdietan etxera bidaltzen duten lehenengoa da, hainbat argudio erabiliz» ●

MADDALEN IRIARTE

emakumeongan. Ernalketa-
ren pisua emakumeongan
dago, ez bakarrik baldintza
biologikoak direla medio,
baldintza sozialengatik ere.
Baldintza biologiko horiek
ekidin ezinak direnez, bal-
dintza sozial horiek bazter-
tzea aldarrikatu behar dugu.
Bestetik, hau dela eta ema-
kumeak gizarteari txantaia
egiteko izugarritzko aukera

dugu, arazoaren giltza du-
gulako. Atea ixten badugu,
ixten ari garen bezala, gizar-
teak eta gizakumeek galdu-
ko dute.

ARGITXU NOBLIA. Lan mer-
katuan sartzea kontuan har-
tzeko gauza da. Gogorra da
amatasuna eta lana aurrera
eramatea. Dena den, ni lan-
gilea naiz eta bost seme-ala-
ba ditut. Egia da ez dela
gauza erraza lana kanpoan
egiten delarik. Hirigintza
prozesua ere garrantzitsua
izan da, baserria utzi dugu
eta denak hirietan bildu ga-
ra. Hirietan ez da erraza se-
me-alabak izatea. Ez da ba-
karrik emakumeon arazoa,
denon arazoa da hau.

ARGIA. *Izan daiteke jaiotze
tasa negatibo hori abortoa
debekatzeko arrazoi bat?*

LAURA MINTEGI. Gauza ba-
karra dago argi gaur egungo
gizartean: edozein gizakik
bere erabaki propioak har-
tzeko eskubidea izan behar-
ko lukeela, abortoa barne.
Nire ustez salagarria da

Aratzazu Loidi bertsolaritza munduan sartu den lehenengoetariko emakumea dugu.

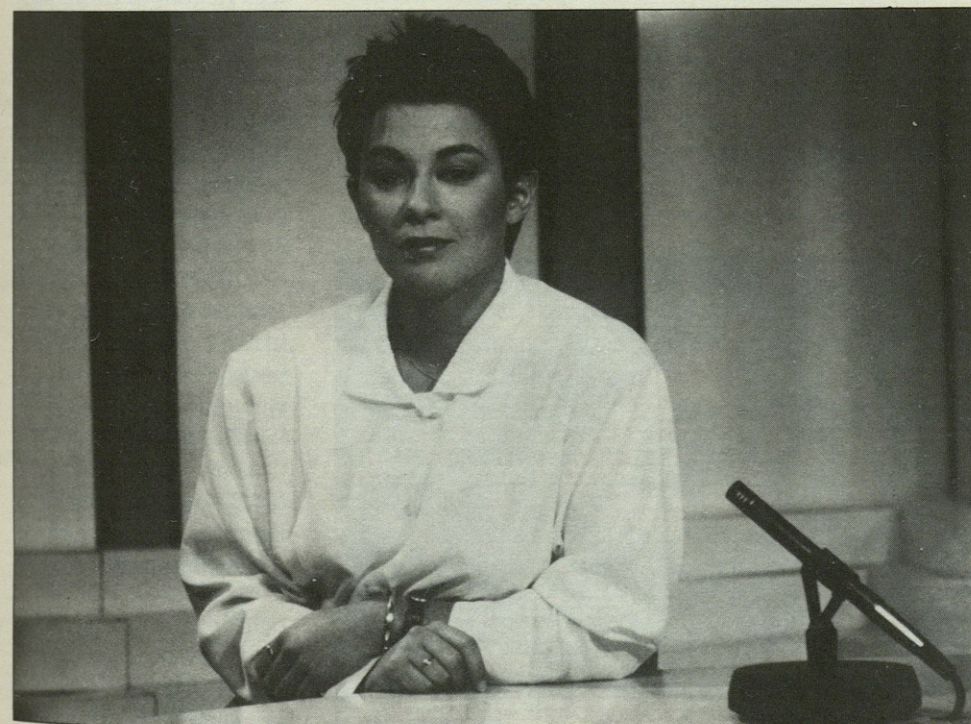
abortoaren laugarren bal-
dintza, emakumearen an-
gustiarena. Niri angustia
sortzen dit ezin erabakiak,

ez haurdun egoteak. Hobe
litzateke abortorik ez ego-
tea, baina emakumeak be-
ren erabakiak hartzearen al-
dekoa naiz. Hor sartzen dira
abortatzeko aukera, lan egi-
teko aukera edota lesbiana
izateko aukera.

ITZIAR AIZPURUA. Hori le-
lokeria handia da. Une la-
rrian gaudenean abortoa
txarra dela planteatzea le-
lokeria da. Kontrakoa
esango nuke nik, zentzudun
pertsonak ikusten badu
maite duen haur horri bizi-
modu duina ezin diola
eman, hobe da haur hori ez
ekartzea.

ARGIA. *Etxetik kanpo lan
egiteak, lan bikoitza ekarri
du emakumeentzat, etxean
zituena ardurak ez baititu
utzi.*

ITXARO BORDA. Dena den,
etxetik kanpo lan egitea
emakumeentzat izugarri
garrantzitsua da harreman
sozialentarako, eta gure as-

Maddalen Iriarte kazetaria dugu ETBn. Bere ustez, feminismoak badu zeregin handia.

Itziar Aizpuruak, Rosa Diezek eta Argitxu Nobliak emakumeentzat ia debekatuta dagoen eremuan lan egiten dute, politika munduan.

kapena ekarri du. Lan merkatuan sartu garenetik ez gaude baztertuta, sozializazioan parte hartzen dugu. Ni ez naiz ezkondua eta etxeko lanak hartzen ditut kanpoko lanen segida bezala, ez dut etxeko lanen pisurik nabaritzen.

LAURA MINTEGI. Lanak askatasun ekonomikoa eman digu eta honi esker erabaki propioak hartzeko aukera dugu. Bestalde, egia da badaukala tranpa. Hau da, lan mundua bazegoen aurretik diseinatuta, eta emakumeak nekez planteatu ahal izan du eskema propioa. Berarentzat egina ez zegoen lan merkatu horretara moldatu behar izan du emakumeak, eta emakume askoren kasuen kolonizazio mentala etorri da.

ARGITXU NOBLIA. Lan bien esklabuak bihurtu gara. Ez dut esaten hau emakumeen edo gizonen errua denik, baina ez gara gai izan elkarrekin lan egiteko. Lehen bazegoen aitona-amonekin loturarik, orain bakoitzak bere bizitza egiten du apartamendu txiki batean. Gizonak ere bizimodu berarekin jarraitu dute, ez dira

etxeko lanetan sartu. Emakumeak hiru ordu egiten baditu etxean, gizonak bat besterik ez du egiten.

dut uste asko aldatu denik, oso markatuta gaudelako. Bestetik, ez dakit familia eredu hori aldatu behar den.

«Profesional moduan frogatzen ari ginenean baginela nor, une horretan amaizate kontuak eskatzen dizkigute» ●

LAURA MINTEGI

ARGIA. Emakume gazteek familiaren kontzeptu berria dute?

ARANTZAZU LOIDI. Agian hitz egiteko orduan bai, baina jokatzeko orduan ez

Gauza batzuetan argi dago aldaketak egin behar direla, seme-alaben heziketan adibidez, baina nik ez dakit zein puntutaraino interesatzen zaidan neuri familiaren

kontzeptu berria izatea.

ARANTXA URRETABIZKAIA. Errotik ez da aldatu, urte gehiago behar dira. Gertatzen diren aldaketak onerako dira, baina oraindik izugarri falta zaigu. Uste nuen kontu hori belaunaldi batekin konponduko zela, baina zoritxarrez denbora asko beharko dute emakume gazteek hori aldatzeko.

IDOIA ESTORNES. Ez dut uste. Gaur egun batasun familiarra lehen baino malgugoa da, leihotik bota direlako aurrikuspuntu eta sasi-behar batzuk. Argi dago bikote eta seme-alaben behar afektiboak asetu behar direla. Horrek ez du esan nahi familia nuklearrak eredu bakarra izan behar duenik, beste eredu batzuk daude. Gune familiarraren benetako aldaketa 60ko hamarkadan eman zen, eta gaur egun orduan eman ziren aldaketak mantentzen ditugu.

ARGITXU NOBLIA. Ez dut uste. Nire semeen lagunak behintzat ez dute familiarik nahi, ez dute haurrak izateko gogorik. Gurasoen etxean dira eta ahalik eta gehien baliatzen dira horretaz.

Betidanik heldu behar izan diote lanari emakumeek, eta ez 'etxekoari' soilik.

ARGIA. Gure ama edota amonen emakume eredu atzean utzi dugu?

ITXARO BORDA. Agian indibidualki zenbaitek utzi dituzte, baina orokorrean ez dut uste. Gainera, eredu horiek indarrean daude berriro ere, aski da publizitatea ikustea edota alderdi politiko batzuen ideiak entzutea. Emakumea berriro etxean sartzea nahi dute.

ARANTZAZU LOIDI. Derrigorrez baztertu dugu gauza batzuetan. Hasteko, lan merkatuan sartu gara. Baina gizonaek hainbat funtzio hartzen ez dituen bitartean, emakume eredu hori ez da aldatzen: aurrekoek gain beste funtzio batzuk hartu behar izan ditugu emakumeok. Hau da, etxekoa utzi gabe beste batzuk hartu ditugu.

ARANTXA URRETABIZKAIA. Nire kasua nahiko fidagarria da, nire amak eta nire bi amonek etxetik kanpo lan egiten baitzuten. Gure amak etxezuloan egon direla uste dugu, baina hori ez da nire kasua eta ez dut uste salbuespen bat naizenik.

ARGIA. Politikari dagokionez, boterera heldu beharra dago aldarrikapen feminista aurrera eramateko?

LAURA MINTEGI. Boterera heltzea ez dago txarto, baina horrek ez du ziurtatzen ezer aldatuko denik. Botere handiagoa izateari ondo deritzot.

MADDALEN IRIARTE. Iritsi beharko dugu, gu ere gauzak egiteko gai bagerala erakusteko besterik ez bada. Behin eta berriz erakutsi dugu zer balio dugun, nola lan egiten dugu, eta abar. Baina azkenean dena botere kontua da, eta askotan boteretik gauzak antola ditzakezu eta inguruan emakumeak jarri, gizona bezain ongi lan egin

Familia emakumeen esku dago gaur egun.

dezaketela erakusteko.

ITZIAR AIZPURUA. Ez da boterera heltzea, sistema aldatzea baizik. Hau da, gauden sistema honetan eta honetara aldatzea, emakume bat edo gizon bat egon gauza bera da. Emakumeak helburu berak, tresna berak eta nahi berak ditu. Zentzu horretan berdin da emakumea edo gizona izatea. Beraz, sistema da aldatu behar dena, baloreak aldatu

behar dira, denok, emakume zein gizon, duintasunez bizi ahal izateko.

ROSA DIEZ. Noski heldu behar zaiola botereari gizartea aldatzeko. Erabakiak hartzen diren tokian egon behar dugu emakumeok, eta erabaki garrantzitsu asko legebiltzarrean, gobernuetan, udaletxeetan hartzen dira eta emakumeok hori egon behar dugu; bertan hartzen diren erabakiak gizarterari dagozkiolako. Gizarteraren erdia emakumeak garenaz, erabakiak hartzea denon artean egin behar den lana da.

ARGIA. Zergatik daude baina emakume gutxi botere postuetan?

ARANTXA URRETABIZKAIA. Bi arrazoi nagusi daude. Deskonfiantza dago emakumeekiko erantzukizua

nezko postuak emateko orduan, alegia, diskriminazioa. Eta bestetik, emakumeok ez gara geure buruaz fio. Orokorrean ez dugu uste gizonaek baino gutxiago garenik, baina indibidualki bai: «Ni gutxiago naiz». Ez gara ausartzen boterera heltzen.

IDOIA ESTORNES. Boterea sare ezkutu batzuekin arautzen da, eta sare horietan gizonaek gizonaek aukeratzen dituzte. Hori ez dago apurtzerik. Ondo egongo litzateke izendapen zuzen hori baztertzea eta merituen arabera boterera heltzea. Ez dut esaten azterketak antolatzea, baina argi dago beste eremu batzuetan, epaileen artean adibidez, emakume gehiago daudela.

ARGITXU NOBLIA. Hauteskunde zerrenden erdia emakumeak izan beharko ginatke, biztanleen erdia emakumeak baikara. Baina oraindik oso urrun gaude hortik. Emakumeek uste dute kanpoko lana ez dela haientzat, beren bizitzari dagozkien gauzez baino ez dira arduratzen. Bestetik, alderdi politikoek ez diote lekuri uzten emakumeari.

ROSA DIEZ. Badaude botere politiko batzuk emakumearen sarreraren alde, beste batzuk kontra daude eta azken batzuk onartu egiten dute. Errealitate berri bat eraiki behar dugu. Emakumeon nahia izan behar da politikan sartzea, antolatu egin behar gara, borrokatu behar gara. Legebiltzarrean, udaletxeetan, bat kendu behar da. Gero eta emakume gehiago daude gizonak bezain ondo, edo gaizki, prestaturik.

Myriam Gartzia

■ «Erabakiak hartzen diren tokietan egon behar dugu emakumeok, biztanleen erdia baikara» ●
ROSA DIEZ

«Psikopatek foiletoiak nahiago dituzte edozein filme baino»

Bilbotarra dugu «Acción Mutante» filmearen zuzendaria, Pedro Almodovarrek aurkitutako azken promesa gaztea. Ez da hutsetik atera, Enrike Urbizu zuzendariak eman baitzion lehenengo aukera, eta bere kabuz laburmetraiak egiten ibili da. Adituen ustez, zinema munduan iraultza ekarri du, eta bere estiloak filmeak egiteko bide berria zabaldu du.

ARGIA. Zer egiten du filosofia ikasi duen batek «Acción Mutante» bezalako filmeak egiten?

A. DE LA IGLESIA. Agian horrexegatik egin dut, filosofia ikasi nuelako. Filosofia ikasi izanak oinarri bat eman dit, esperientzia eremu bat. Gaur egun askoz

ere lasaiago bizi naiz filosofia ikasketak direla eta.

A. Zer gertatu zen, orduan, ez zenuela irakaslea izan nahi eta pelikulak egiten hasi zinen?

A.I. Ez, oso zinemazalea izan naiz beti. Dekoratuak egiten hasi nintzen eta orain luzemetraia bat egiteko au-

«Filmeak ez ditu pertsona bakarrak egiten, lan taldeak baizik, horregatik ez nintzen heldu berria sentitu «Acción Mutante»-n».

kera izan dut, baina ez da izan aurrikusitako asmoa. Aukera eskaini zidaten eta aurrera egin nuen.

A. Lehenengo komikien arloa landu zenuen eta gero filmeena. Enrike Urbizu filme zuzendaria izan zen gauza bien errudun?

A.I. Areago esango nuke, ni zinema zuzendaria naiz inbidiak eraginda. Urbizu lagun handia nuen. Orduan bera super 8an zebilen filmeak egiten, eta erakutsi nahi izan nion berak baino super 8 hobe egiteko gauza nintzela. Ez nuen aukerarik izan, hala ere, filmeari ekin behar niolarik bera 35 mm-ko luzemetraia egiten ari baitzen. Inbidia handia sentitu nuen. Ezin nuen ulertu filmeak egitea hain erraza zenik. Neuk ere filme bat egingo nuela erabaki eta horrela heldu naiz zinema zuzendaria izatera.

A. Enrike Urbizuren «*Todo por la pasta*» filmean, bain zuzen ere, zuzendari artista izan zinen, zinemaren munduan sartzeko lehenengo aukera.

A.I. Bertan izan nuen filmaketen mekanikari buruz zerbait ikasteko parada, Enrikek eskainia gainera. «*Mirindas asesinas*» laburmetraia ere horregatik egin nuen. Argi dago, gauza bat egiten ikasteko egokiena ekitea da.

A. Autodidaktatzat jotzen duzu zure burua?

A.I. Agian bai. Kontuan hartu behar da, bestalde, filme bat ez duela pertsona bakar batek egiten, lan talde batek baizik. Nik lan talde zoragarri bat izan dut eta beregan konfiantza osoa jartzeko aukera. Honek lan egiteko izugarritzko erraztasuna eman dit, ekin genio-nean ez nintzelako filmea

egiten zuen bakarra, 60 ginen. Ez nintzen ez bakarrik ez heldu berria sentitu.

■ **«Zinema zuzendaria naiz inbidiagatik; Urbizuri, bera baino super 8 hobe egiteko gai nintzela erakutsi nahi izan nion» ●**

A. «*Mirindas asesinas*» laburmetraian berdin gertatu zen edo zerbait esperimentalagoa izan zen?

A.I. Ez, luzemetraia bezain ondo egin nahi genuen eta horretarako indar guztiak jarri genituen. Ez zen esperimentua. Egia da «*Acción Mutante*» egin dugun gehienok «*Mirindas asesinas*»-en bageundela eta luzemetraia egiteko oinarri bezala erabili dugula laburmetraia. Baina «*Mirindas asesinas*» «*Acción Mutante*» bezain filme serioa da.

«Pedro Almodovarrek esan zigun gidoia idatzi genuen bezala filmea zuzentzeko gai izango bagina, arrakastatsua izango zela. Beraz, «*Acción Mutante*» ia enkarguzko lan bat izan zen».

«Hemengo jendearekin lan egin nahi nuen, ez lagunkeriagatik, aurkitu ditudan hoberenak direlako baizik».

A. *Esaten dute filmeetan erabiltzen duzun umorea komiki mundutik atera duzula. Egia al da?*

A.I. Baliteke, nik egiten nituen komikiek umore beltzaren ingurua jorratzen zuten. Filmean agertzen diren hainbat gauza komikietatik atera ditut; komiki asko daude pertsona edo filme asko baino gehiago axola zaizkidanak.

A. *Bat-batean Pedro Almodovar hurbildu eta esaten dizu zurekin filme bat egin nahi duela.*

A.I. Horrela gertatu zen, zuk esan duzun bezalaxe. Misteriorik gabe. Guk ida-

tzitako gidoi bat zuen eta Madriletik deitu zigun berarekin hitz egitera joateko esanez. Manu Gerrikaetxearria eta biok joan ginen

filmea zuzentzeko gai izango bagina, filme hura arrakastatsua izango litzatekeela. Beraz, «Accion Mutante»-a enkarguzko lana da.

■ **«Almodovarrek oso gustukoa zuen gidoia eta ez da interferentziarik egon; zenbat eta basatiagoa orduan eta gustukoagoa zuten» ●**

eta luzemetraia bat idazteko esan ziguten. Ekin genion gidoi berriari, eta bukatu eta bi astera Pedro Almodovarrek deitu zuen. Esan zigun gidoia idatzi genuen bezala

A. *350 milioi pezeta balio dituen enkargua.*

A.I. Hasierako aurrekontua 100 milioikoa zen. Gidoia berrikusi eta ekoizpena modu errealistago batean

aztertu genuen. Baina ez zait iruditzen diru gehiegi denik, egin dugun pelikularen berretako balioak aurrekontu hori bikoizten duelako. Baina, badakit, eta zentzu horretan pribilegiatua sentitzen naiz, izugarrizko zorte ona izan dudala.

A. *Hasierako ideiari aldatzekaren bat egin behar izan diozu?*

A.I. Ez. Gidoia aukeztu genuen, euren gustukoa zen eta kitto. Gero, lanean ari ginela, gidoiaren berrikuspen asko egin, eta landu ditugu landu beharreko gauzak, baina ez da interferentziarik egon ez gidioan ezta

Angulo bezalako aktoreekin nabastea?

A.I. Hemengo jendearekin lan egin nahi nuen, baina ez lagunkeriagatik, aurkitu ditudan onenak direlako bai- zik. Gainera, Espainia mailan ezezagunak ziren akto- reekin lan egin nahi nuen. Egia da lan taldeko gehienak Euskal Herrikoak direla eta horrela izan ez balitz filma- keta desberdin joango li- tzatekeela.

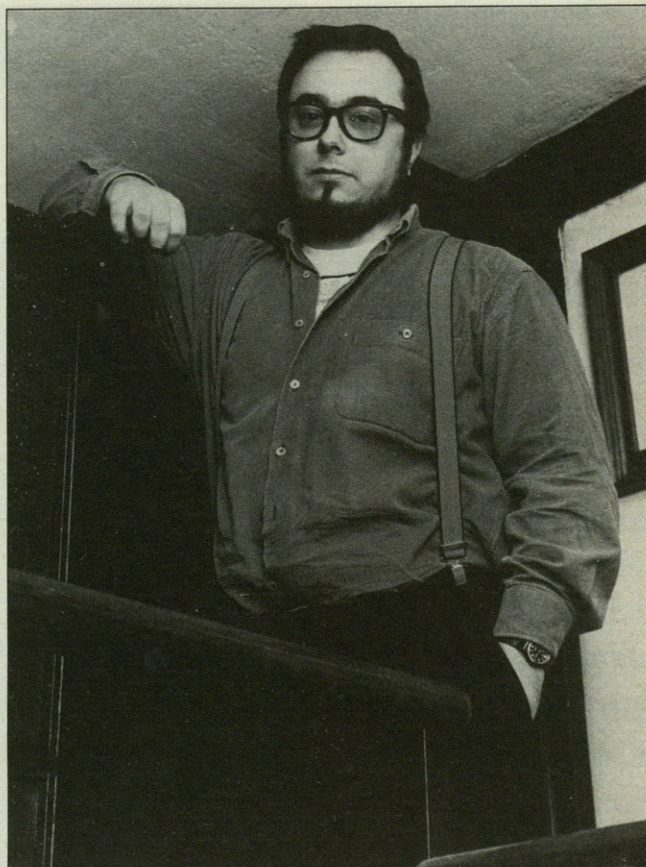
A. Antonio Resinesek «*Todo por la pasta*» filmearen an- tzeke lana du «*Accion Mutante*»-n.

A.I. Kopia hutsa da, Urbi- zuri kopiatu diot. Urbizuk lan horretan jarri zuenean ez nintzen batere fio. Baina An- tonio lan egiten ikusi nuen eta harrিতa geratu nintzen. «*Accion Mutante*»-n antzeko papera du, baina pertsonaia oraindik okerragoa eta opakoagoa da. Gainera, Antoniok duen aktore ko- mikoaren kutsu horrek jen- dea harrapatzen du.

A. Non filmatuko dituzu filmeak Labe Garaiak ixten dituztenean?

A.I. Ez dakit. Nire porrota izango litzateke.

A. Oso gustukoa duzu

Ibaizabalen ezkeraldeko estetika industrial zure fil- meetan.

A.I. Bai. Dena den, ez nuke arazorik izango inguru ho- riek Madrilen bilatzeko, eta hasieran horrela egin ge- nuen, Madrilen Erandio moduko inguruak bilatzen aritu ginen hilabetez. Hala ere, ez dira inoiz hemengo

«Aktoreak behar nituen aberats-kumeen mundua adierazteko eta banekien Rossi de Palma edota Bibi Andersen jarrita ondo ulertuko zela mezua».

NORTASUN AGIRIA

Bilbon jaio zen 1965eko abenduaren 4ean ● Nahiz eta horoskopoa ez sinetsi, beti irakurtzen du oso dibertigarria iruditzen zaiolako ● Komiki irakurle amorratua da ● «*Acción Mutante*» 2.000tik gora bider ikusi du ● Gehien gustatzen zaizkion zinema zuzendariak Orson Welles eta Hitchcock dira ● Telebista medio bezala oso gustukoa du baina «programazioa erabat txarra» iruditzen zaio ● Gidoi berri bat lantzen ari dira, thriller zoro bat, azaldu digunez

filmaketan ere. Guztiz kon- trakoa, oso gustukoa zuten; zenbat eta basatiagoa or- duan eta are gustukoagoa.

A. Zergatik aukeratu ditu- zu guztiz almodovartarrak diren Rossi de Palma eta Bibi Andersen?

A.I. Oso egokiak zirelako istoriorako. Aktoreak behar nituen aberats-kumeen pa- peretarako, eta Almodova- renak erabili ditut mundu hori adierazteko. Banekien papera Rossi de Palmak edota Bibi Andersenek eginda ondo ulertuko zela mezua.

A. Erraza izan al da horiek Karra Elejalde edota Alex

estetikaren parekoak. Bisualki oso indartsua da, eta gainera hemen bakarrik aurkitzen den gauza da. Iberia auzunea edota Labe Garaien ingurua ikusi nituen lehenengo aldian zur eta lur geratu nintzen. Nahiko berandu topatu nituen, «Todo por la pasta»-rako inguruak bilatzen ari ginenean batez ere.

■ «Zerbait debekatzekotan, 'Mary Poppins' debekatu beharko lukete 'Texas-eko sarraskia' baino lehen» ●

A. *Telebistari buruzko irudi nahiko sentsazionalista aurkezten duzu «Accion Mutante»-n.*

A.I. Ez dut uste gehiegikeria denik inondik inora ere. Egunero ikusten dugu telebistak albisteak eta pertsonak txikitzen dituela.

A. *Zer esango zenieke «Accion Mutante» bezalako filmeei biolentzia bultzatzen dutela diotenei?*

A.I. Zerbait debekatzekotan «Mary Poppins» debekatu beharko litzatekeela «Texas-eko sarraskia» baino lehen. Haur gehiago hil direla aterki bat hartu eta leihotik botata edo, superman bezala, lepoan izara bat jarri eta jauzi eginda. Ez dela egia biolentzia eragiten duenik. «Aitabitxia» oso pelikula ona da, baina jendea tiroka dabil Bronxeko zinema batean. Jendea da zoratuta dagoena, ez zinema. Gainera, psikopatek nahia go dituzte foiletoiak eta lehiaketa programak edo

■ «Ez dut euskaraz filmerik egin, baina horrek ez du esan nahi egingo ez dudarik».

Tele-5 eta Antena-3 edozein filme baino. Gustukoagoa dute telebistan beraiei buruz botatzen den morbo guztia, edo programa batean ikusi ahal izatea albiste batek aita bati nola eragiten dion.

A. *Lau zuzendari nagusi daude une honetan Euskal Herrian: Juanma Bajo Ulloa, Julio Medem, Enrike Urbizu eta zu.*

A.I. Oharkabeko gauza izan da. Ni Enrike Urbizuren

laguna naiz eta bere gustuak jarraitzen ditut besteenak baino gehiago, gertuago sentitzen naiz Enrikere ngandik. Ez dago lauron artean loturarik, besterik gabe gertatu da.

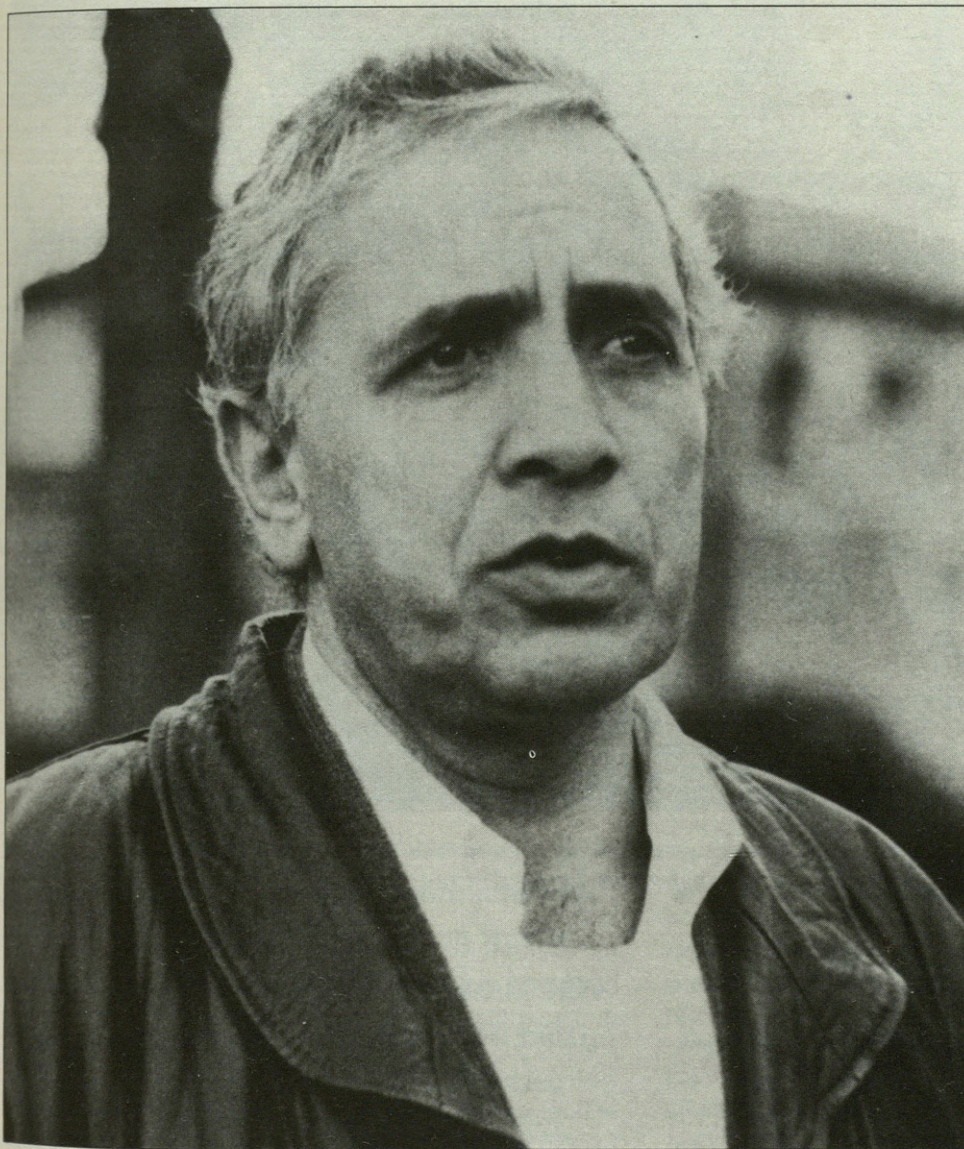
A. *Nabiz eta laurak hemengoak izan, hemengo jendearekin lan egin eta hemen filmatu, ez duzue euskal kulturarekin zerikusi bandirik.*

A.I. Bakoitzak bizi duena

kontaktzen du eta egia esan, nik ez dut oso hurbil sentitu euskal kultura. Ni bilbotarra naiz eta seguru nago horrek zerbait eragingo zuela, testuinguruak eragiten dit. Ez dut euskaraz filmerik egin: horrek ez du esan nahi, ordea, egingo ez dudarik. Ez daukat ezer kontra, baina uste dut jendeak zinema ikusteko erarik egokiena nik egiten dudan moduan dela.

Myriam Gartzia

EUSEBIO OSA, PENTSALARIEN ZUREKO EZPAL EUSKALTZALEA

Eusebio Osa bergatarra zen jaiotzez, baina urte asko zeramatzan Gasteizen bizitzen. 60ko hamarkadan ekin zion, hiri honetan, helduen euskalduntze eta alfabetatze lan eskergari.

Otsailaren 21ean hil zen, minbiziak jota, Eusebio Osa Unamuno euskaltzalea. Euskalgintzaren munduari gazterik lotua, urtetako lan isila izan da berea. Helduen euskalduntze eta alfabetatze munduan ibilia, ikastolen mugimenduaren sorreran gogor jarduna, euskal prentsaren bultzatzailea... EHuko Euskararako Kabineteko arduraduna genuen egun, gaixotu zen arte. Baina hori baino gehiago ere bazen Eusebio.

«Zer baitetan militantziarik badudala esan badezaket, hori euskararen eta euskal kulturaren militantzia da. (...) Politika jarretan ere fanatismoaren aurkako militantzia. Nerekin ados ez dauden alderdiek gauzak egiten dituztenean sistematikoki eta printzipioz kontra ez joatearen militantzia»

ARGIA, 83-10-9

«Postmodernitatearen zipritzinez igurtzi beharko genuke gure modernitatea. Lehenengo, fragmentoen, zatien erreibindikazioaz, postmodernitateak ez baitu diskurtso osorik. Zatia, diskontinuitatea, deszentralizazioa, diferentzia eta aniztasuna aldarrikatu eta sistema ukatzen du. Bigarren, espazioaren balorazioa, tokiaren erreibindikazioa, tokia denboraren segidaren tirabirapetik askatu nahi du».

Larrun, 1986ko abendua

«Lagun askok ikasi du euskara Gasteizen eta hori nabaritzen da. Uste dut neurri minimo batean behintzat euskarak kalea bartu duela, baina aurrerapauso baundiago bat gelditzen da, eman daitekeena eta uste dut ondorengo urteetan emango dena, jendea, dakienean, kaleetan eta dendetan eta tabernetan erabiltzen hastea, eta euskaraz dakitenak elkartzea, eta euskaraz dakitenek hemen euskararen aldeko estrategiak erabiltzea. Hori da apustu handia».

Egin, 92-3-26

«Jakin» aldizkariko lehen sasoietan ezagutu zuen Paulo Iztuetaren aburuz, «Eusebio Osa pentsalaria zen batipat, gaur egun nekez eros daitekeen urrea».

EUSEBIO Osa Unamuno 1936ko martxoaren 27an jaio zen Bergarako San Prudentzio auzoan. Ezagutu zutenek euskaltzale sutsu eta pentsalari apartatzat jo diguten bergatarra. Gasteizen eman zituen bere bizitzako urte asko. Gaixotu arte, EHUKo Euskarako

Kabinetearen arduradun lanetan aritzeaz ezezik, morfosintaxia irakasten ziharduen Gasteizko Irakasle Eskolan, eta baita klaseak eman ere Euskal Filologiako hirugarren zikloan.

Aipatu hauek ez dira, nolahi ere, bergatarraz esan daitezkeen guztiak;

lerro eskas batzuetan urtean egindako lan isil garrantzitsua bere osotasunean aztertzea ezinezkoa den bezalaxe.

Helduen euskalduntze eta alfabetatze munduan lanean jarduna, ikastolen mugimenduan ibilia, euskal prentsaren bultzatzailea,

euskalgintzan oro har murgildua... idatziriko uzta aberatsa ere utzi du Eusebio Osak. Horren lekuko dira 1972an argitaraturiko «Pedagogia eta Gizartea», 1975eko «Dialektikaz eta Kulturaz», 1989an Azkue saria irabazi zuen «Euskarren hitzordena komunikazio zereginaren arauera» izeneko tesia, eta komunibide idatzietan han hemenka urteetan argitaraturiko artikulu sorta ederra.

«Buruargia eta bihotzekintzailea zen, —gogoan du Joxe Azurmendik—. Intelektualaren aldetik idealista zen, baina erreallismorik batere galdu gabe. Gizon zintzoa izan da erabat».

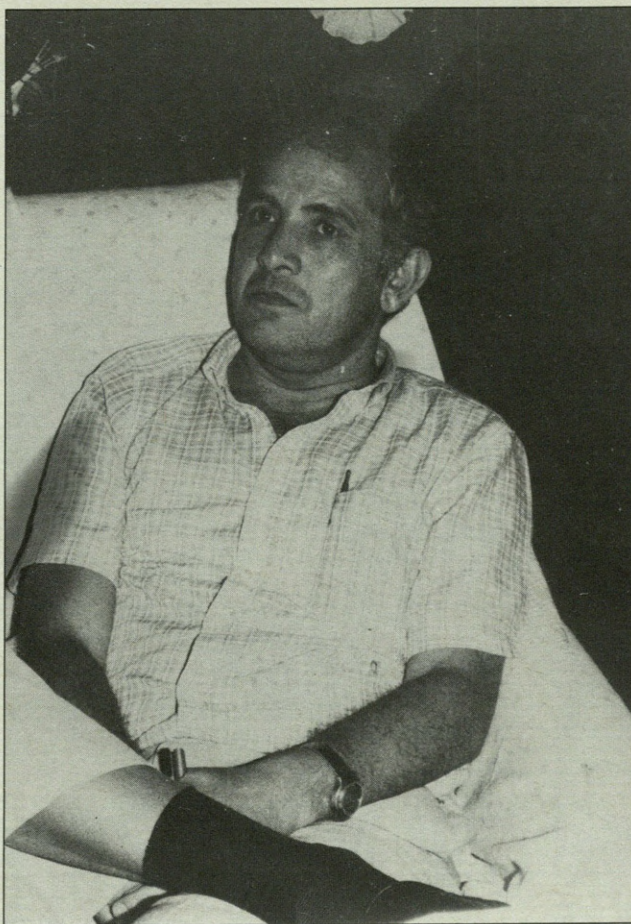
Idealista, baina errealista

Azurmendik 60ko hamarkadaren hasieran ezagutu zuen Eusebio, «Jakin» aldizkariaren lehen sasoietan. «Errealista eta idealista zelako bainbat ekintzatan sartuta ibili izan da beti».

Eusebio 1960ko hamarkadan joan zen bizitzera Gasteizera. Garai haietan pisu berean berarekin bizitako Pako Eizagirrek oso gogoan ditu urte haietako pasadizoak. «Auzo batean euskaraz ematen zen meza baten bidez Gasteizko jende euskalduna ezagutu genuen, euskararen inguruan kezka zuena. Berehala, zenbait parrokiaren babesean, euskarazko klaseak ematen hasi ginen».

Frankismoaren azken urteak ziren. Geroztik ere, Eusebio, oso lan garrantzitsua egin zuen AEKren sorreran.

1972an «Pedagogia eta Gizartea» izeneko liburuak argitaratu zuen bergarata-

1972an Eusebio Osak «Pedagogia eta gizartea» liburuak argitaratu zuen, eta 1975ean «Dialektikaz eta Kulturaz». Biak oso liburu eztabaidatuak izan ziren.

rrak. Ikastolen mugimenduan murgildurik zebilen garaian plazaraturikoa, Eusebioaren planteamentuek eztabaida handia sortu zuten. Paulo Iztuetak esan digunez, «Burgoseko prozesuko garai hartan Euskal gizartea pil-pilean zegoen, bai maila sozialean baita

nazionallean ere. Gero eta ideia berri gehiago sartzen ari ziren, baina oraindik hor zegoen lehenengo pentsamolde klasikoa».

Paulo Iztuetaren aburuz, «Pedagogia eta Gizartea» idaztean, Eusebio Osak 1968. urtearen ondorengo frantses pentsalari ezkeriarren eragina izan zuen alde batetik, eta Paulo Freire brasildarrarena bestetik. Ideia horiek euskal gizartera egokitzen ahalegintzea da, Pauloren ustez, Eusebioaren ekarpen handienetakoa bat: «Sentikortasun berezia izan zuen ideia horiek euskal gizarteari aplikatzeko. Garai hartako testuinguruaren argiztailea izan zelakoan nago. Lastima da, baina egun pedagogian ari

diren askok ez dute bere obra ezagutu ere egiten, eta beste askok ahaztua dute».

Testuinguru horretan, 1972an, «Jakin» aldizkariak elkarlanean argitaraturiko «Gure Ikastola» izeneko alean, «Ikastola eta erlijioa» izeneko artikulua idatzi zuen Osak. Artikulu hartan, ikastolek ez luketela sinesmen erlijiosoa lantzeko lekua izan behar zioen bergaratarak. Idatziak, jakina, zeresan ugari eman zuen. Joxe Azurmendiren aburuz: «Eskola liberatzaile baten ametsa beti izan zuen».

Eusebioaren lagunmina izandako Xabier Etxanizek gogoan du 1975ean bergaratarak plazaratu zuen «Dialektikaz eta Kulturaz» liburua: «Filosofiaren bizkeraz mintzatu eta bere azterketaren buruan kultur kritiko baten funtsak pausatu zituen».

Baina idazten ezezik, euskalgintza munduko beste hainbat ekimenetan ere ibili zen Eusebio Osa. «Euskaldunon Egunkaria»n, esaterako, Iñaki Uriak, bertako zuzendariak, esan digun bezala: «Nik lehenetik ezagutzen nuen, baina 'Egunkaria'ren sorreran egin genuen topo berriz. Berea oso lan garrantzitsua izan zaigu. Artikulu egile eta kolaboratzaile bezala ere bai».

EHUko Euskara Kabinetearen arduradun ere bazen bergaratarra, unibertsitatea zen, beraz, bere kezketakoa bat. «Bere xedea kalitatezko euskal unibertsitatea lortzea zen, —diosku Xabier Etxanizek—, kalitatea eta ikerketa uztartuz».

Paulo Iztuetaren aburuz, «Eusebio batipat pentsalaria zen, gaur egun nekez erosten den urrea».

Alberto Irazu

■ «Bere liburuak askatasun tresna pedagogiko bezala herri hau eta herri honetako jendea askatzeko idatzi zituen» ●

JOXE AZURMENDI

Hika-mikak besterik ez

ANTXON Urrusoloren formulak, gaia edozein dela ere, su eta txinpartaz janzten ditu, bere beroan, eztabaida oro. Ezadostasun edo aurkako jarrera itxiak muturreraino eramanez. Eztabaida 'zikinak', argitasunik eman ez eta tentsioaren indarrean luzatzen direnak eskaintzen dizkigu «Rifi-Rafe» deituriko programak. Euskal ikusleen *zapping* gogoak baretzeko modukoak, nonbait. Formula honek hala ere, zaletu asko ditu, eta egia esan, gure praktika politikoan, eguneroko ogia bilakatu zaigu. Hika-mikan ari zaizkigu EAJ eta PSOE.

Hauteskunde atariko hika-mikak ditugu ezbairik gabe, ezkutuko estrategietan oinarritutakoak. Ezer kolokan jartzen ez dituzten horietakoak

omen. Hizkuntz eskakizunen eztabaidarekin gertatu den legez. Edo urrutirago ere joan daitezkeenak, Larriagaren dimisioaren inguruan entzun ditugunez. Azken batean, gobernukide hauen artean intentsitate txikiko guda itxia hasi da, eta horrek, tentsiogune hainbat ireki ditu bat-batean. Zauri bat itxi eta bestea irekitzen da jarraian. Funtzionarien euskalduntzearekin bazirudien, aste batzuez bederen, eta gaizki sendatzen diren zaurien antzera, alderdi bakoitzaren mikrobioen hondakinek sei urteotako harreman baretzua ustelduko zutela. Berehala sinatu da, baina, akordioa PSOEren eskaeretara makurtuz, hots, epeak luzatu eta profilak laxatuz.

Aurretik ere, Eskola Publikoaren Legea sinatu zuten elkarrekin otsailaren 19an Gasteizko Parlamentuan beste alderdi guztien aurkako jarraz. Hezkuntza eta hizkuntza alorrean besotik doaz EAJ eta PSOE, nahiz eta azken hika-mika latzenak horren itxura hausten duen. Izan ere, hauteskunde garaiko haustura puntuetan euskararen etengabeko auziak garrantzia handia izan dezake EAJrentzat, PSOEren lokarrira joateak, alderdiaren baitan nahiz abertzaileengan sor ditzakeen eta sortu dituen ezinegonak kontuan hartuz gero. Ondorioak, alabaina, euririk gabeko trumoi hotsetan agortzen dira. Nola ulertu bestela, duela aste batzuk hamar boto zikin eskuratzeko PSOEren

Bizkaiko bost eskualdeko bertsolari gazteek parte hartuko dute taldeka —Arratia, Lea-Artibai, Durangaldea, Busturialdea eta Bilbo, eskualde bakoitzetik bana— Bertsolari Gazteen BBK sariketan. Talde bakoitza 8 partaidez osatuko da, bi mailatan banaturik: hiru, 17 urtetik beherakoen A mailan arituko dira, eta beste 3 hortik gorakoen B mailan; eta ordezko beste bi, maila bakoitzean bana.

Taldeek saio eta kanporaketa batzuk jokatu beharko dituzte, horietarik bi martxoaren 26 edo 27ko final handian arituko direla.

Era askotako sariak banatuko dira, dirutan beharrean kirol, kultura eta bestelako materialetan. (Xouse Simalen argazkian Algortako Bertso Eskolako partaideak).

Indarra lege

estrategia zenarekin bat egitea hainbat zalaparta eta gero? EAJren hizkuntz estrategiari mozorroa kentzeko ordua da honezkero.

Euskararen alorrean PSOEn tesiak behin eta berriz garaile ikustera ohitu gaituzte sabinotarrek. Alferrik dira gero Arzalluzen enbido eta ordagoak eta Garmendiaren euskaltzale jarrerak psoetarrei galga jartzeko modurik ez badute. Ez gaitzatela hika-

— **Alferrik dira gero Arzalluzen enbido eta ordagoak eta Garmendiaren euskaltzale jarrerak psoetarrei galga jartzeko modurik ez badute** ●

miketan engaina, bederen. Inork aipatu digu Euskal Eskola Legearekin gustora itxi duela EAJk prozesua, hasieratik defendatzen zituzten bi saireen, publikoa eta pribatua, eraikuntza mamitzerako doalako. Alferrik izan dira kontsentsurako deiak, alferrik Denon Artean-en eskaerak. Hezkuntza mundua tajutzeko beharrezkoa zen paktu soziala ahazturik aritu dira eta orain, nola diren gauzak, ekonomia alorrerako aldarrikatzen dute. Hauteskundeetan atarian gaude ordea, eta inork aurkakorik ez dion bitartean, jeltzaleek Jauregiren bezeroei kontuak eskatzeko benetako aukerak izan dituzte mutur aurrean. Ez dira benetan haserretu hizkuntza alorrean eta horrek, inor ez dadin engaina, gauza bakarra esan nahi du: urte askotarako!

J.J. Petrikorena

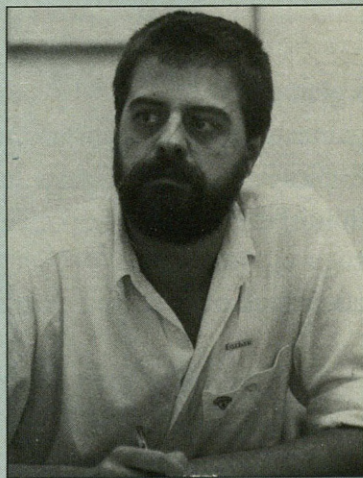
ADMINISTRAZIOKO lanpostuetarako hizkuntz perfilen eskakizunei buruzko akordioa (zenbatgarrena?) lortu dutela entzun dut gaurdiko informatiboan eta eguneroko ihardueran erabiltzen ditugun hitz askoren ezkutuko gezurraren tamainaz jabetu naiz. Azken urteotako norabideari erreparatuz gero hara non kontsentsu hitz majikoarekin egingo dugun topo, behin eta berriro. Oraingoan ere honelaxe saldu nahi izan digute Eusko Jaurlaritzan kide direnen artean gertaturikoa. Denek eman omen dute amore eta borondate onari esker izan omen da posible akordioa.

BAINA hemen kontsentsu hitzaren azpian indarrezko jokabidea ezkutatu nahi da. Euskararen lekea onartu zenean, orduan ere, kontsentsu hitzaren goraipamen etengabea jasan genuen. Ordutik honako bidea aldiz, indarraren legearen ezarpena baino ez da izan. Hasieratik bertatik errekurtsioak aurkeztuz, konstituzioaren aurkako ahalmenak sortzen zituela eta. Geroago aplikapen epeak atzeratuz, hurrengoan legeak eskaturikoa ez betez. Hamar urte eta gero... hau, beherapenak, legea guztiontzako betebeharra ez dela argi frogatuz.

«Ados?» saioan begibistan geratu zen tranpa. Euskaldunok hizkuntz eskakizunen ezarpen asmoa mailakatua dela azaldu, oraindik funtzionarien arteko multzo txiki bati baino ez diola eragiten erakutsi, euskararen ezagutza baino ez duela bideratzen eta beraz gutxienezko eskubide demokratikoarekiko ezinbesteko urratsa dela,... Indarra duenari eztabaida eta argumentazio guztiak sobera zaizkio. Ez azaldu eta kitto! To kontsentsua!

«Ados?» saioan begibistan geratu zen tranpa. Euskaldunok hizkuntz eskakizunen ezarpen asmoa mailakatua dela azaldu, oraindik funtzionarien arteko multzo txiki bati baino ez diola eragiten erakutsi, euskararen ezagutza baino ez duela bideratzen eta beraz gutxienezko eskubide demokratikoarekiko ezinbesteko urratsa dela,... Indarra duenari eztabaida eta argumentazio guztiak sobera zaizkio. Ez azaldu eta kitto! To kontsentsua!

AURREKO batean, ARGIAN argitaraturiko elkarriketan, Miquel Reniu, Generalitateko Hizkuntz Politikarako Zuzendari Nagusiak, Katalanaren hedapenaren aurrean zenbait sektoreengandik aurkako jarri gogorra sortu ote den galdeturik, zera zioen, hizkuntz ezagutza zabaltzean ez dela ezer gertatu baina ordezkatzeko linguistikoa egin behar denean... hor arazoak sortuko direla. Eta honela jarraitzen zuen: «*Horreratik iratzarri behar dira kontzientziak, ditugun guda horiek irabazteko beharrezko dugun sendotasuna eta sentsibilitatea lortzeko*». Praktikan erakutsitako koherentziak piztu du hizkuntzaren guda irabaziko dutenaren kontzientzia. Gurean berriz, kontsentsuaren ize-nean... pazientzia!

XABIER ALEGRIA

Estitxu, taulatu gainean itzali den ahots ederra

Ez genuen espero, 25 urte beranduago, Irungo Amaiaiko Zentroko taulatu gainean, 25 urteko musikagintzaren testamendua egitera zihoanik Estitxu Robles-Arangiz. Otsailaren 24ean, bederatzigarren diskorako hainbat doinu berri mamitzen ari zelarik zendu zen Basurtoko eritetxean, aspalditik zuen minbiziak jota. 1968an, gitarra batekin, hasi zen, euskal kantu ederrenak tristeak izan ez zitezen, kantari.

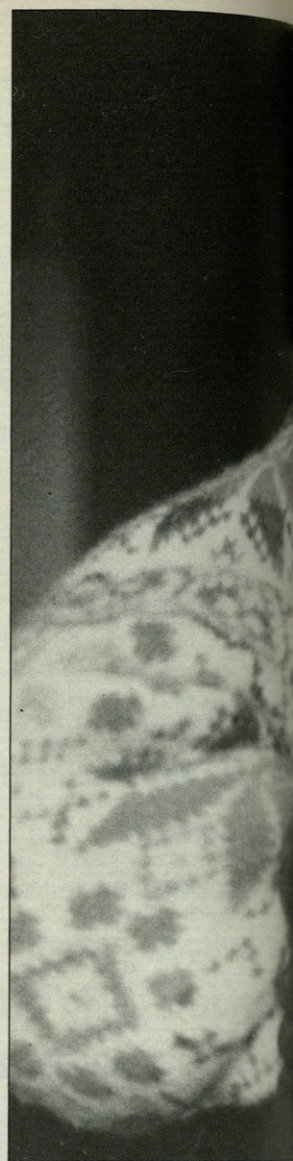

Zekien guztia etxetik jaso eta bere kasa landu zuen.

BESKOITZEKO

urretxindorra deitu zioten aspaldi batean, gitarraz, amerikar doinuekin jolasean, musika alaietara jarri zelarik.

Estitxu Robles-Arangizek Baionatik 25 kilometrora dagoen Beskoitzen ireki ziotuen begiak, 1954ean. Aita, ELAko buruzagia eta 1936an diputatu izanak hara egin zuen ihes Bilbotik gerra ostean. Bederatzi seme alabetan gazteena —izenez Estibalitz, Estitxu guztientzat—, etxeko musika giroa hala gogoratzen zuen: «Amak izugarritzko ahotsa izan du; aita berriz, mitinen aurretik prestatzen zen, eta obiuka aritzen zen». Zortzi urterekin Bilbora itzuli zen. Eskola Frantsesean oinarritzko ikasketak egin, eta 1960an, aita eta bi anaiekin batera Beskoitzera bilduko zen, gerora, urtetan, bere erretiroa izango zenera.

Ordurako, etxeko musika giroan bustirik, gitarra bat astintzen hasia zen bere kasa, ahotsa moldatzen ere; kantura jarri nahi zuen. 1968an egingo zuen saltoa. Aurretik, Gizane, Edurne, Garbiñe nahiz Maitane ahizpekin Ainarak taldean *a capella* kantari aritu zen, Igus, Ugutz, Irkus eta Alatz anaiak Soroa taldean ari ziren bitartean.

Beskoitzetik mundura

Bilbon lehiaketa bat irabazi zuen Pariseko errebolta zutitu zenean; Elgoibarko herrian bakarlari hobere-naren saria jaso zuen, eta

Irudi hau Irungo emanaldiaren bezperan hartu zioten. Irrifar horretan urtetako alaitasuna laburbiltzen zen.

bestea jarraian Maulen. Bere izena, Estitxu, 24 urterekin, arrakastaren atarian zen. Ameriketako folk joera eta bertako kantuak baliatzen zituen, hitzak euskarara itzulirik: «*Beti izan du amodio berezia bango musika-rentzat. Horrekin batera Euskal Herriko abestiak bere egin ditu, modernizatuz*», mintzo zaigu Iker anaia. Lehen disko txikia egin zuen tarte horretan, «Euskaldun makila», eta segidan, Hegoamerikara, Venezuelara eta Mexikora abiatu zen, handik deituta. Hamabost egunerako asmoz, zazpi hilabetez arituko zen, euskal etxe, telebista eta bestetan. Iraupen luzeko disko berria ekarriko zuen

besapean: «*Bakarrik*». 1969a zen. «*Hain zuzen ere, bakarrik joan zen, eta herritik kanpo oso bakarrik ikusi zuen bere burua. Horrela jarri zion izenburua diskoari. Segitu abalko zuen han baina nabiago zuen Euskal Herrira etorri...*», adierazi digu anaiak.

Hala ere, hainbat urte gerorago ere, ez zion huts egingo Ameriketako zitari. Euskal Herriko plazetatik erretiratu ostean, San Fran-

cisco Euskal Zentroa zabaldu 1983an eta California eta Nevadan kantari ibili zen. Are hurbilago, 1990an Txilera eraman zituen betiko doinuak. Horietarik bat azpimarragarria, «Agur Maria», hil aurretik moldatu nahi zuena: «*Bere doinurik ezagunena eta hainbatetan errepikatu duguna*». Columbia disketxe handiaren argitaratu zuen 1970an, «*euskal kantarietarik lehenbizikoa izan zen or-*

kestrarekin kantatzen», sormen aldetik bero-bero, Ipar eta Hego kontzetuak ematen ari zen sasoian.

Ezaguna zen oso. Ez Dok Amairuren mugimendua ere erditik harrapatu zuen, ez barrutik. Hala mintzatu zaigu Iker garai haietaz: «*Harreman gutxi izan zuen Gipuzkoan sortutako mugimenduarekin, kanpotik bi-zi zuen*». Bost urtez berandatu zuen hurrengo diskoa, «Goazen ikastolara», gazteentzat doinu alai eta bizietan sortua. Maite Idirinek hausnartu ditu ordukoak: «*1973tik aurrerantzean, mugimendu berezia sortu zen Iparraldean, ikastolak ireki ziren, kultura ekitaldiak biderkatu, egundoko*

■ Beskoitzeko urretxindorra deitu zioten aspaldi batean, gitarra, amerikar doinuekin jolasean, musika alaietara jarri zelarik ●

Folk musikatik zortzikoetara

FOLK musikatik zortzikoetara laburbildu daiteke Estitxuren ibilbidea. Handik jaso zituen melodia alai eta dantzagarriak, eta euskarazko hitzetara ego kitu. Euskal musikaren senari jarraitu zion, gogotik ere, nahasketak eta sormenari leku zabala emanez. Guzti honen lekuko, «Gernika», «Euskaldun gaztedia», «Ilun beti»,

«Negua igaro da», «Zeruan alde egin»... oihartzun handia jasotakoak.

Ikerrek, bere hiru seme-alabekin Aritzak taldean Robles-Arangiztarrren musika ohiturak belauldi berrietara zabaldituena, inor ez dela profeta bere herrian aitatu digu, arreba txikiaren itzal handia gogora ekarriz: «Hil eta gero, egunkari guztiek

diote kantari biziki ederra zela; baina hor zegoe-nean, askok ez zuten eza-gutu edo lagundu nahi. Zera, bere garaian, EAJ alderdiarekin Estatutuaren alde kantatzen aritu zen, eta gero, gebiago behar ez zutenean bazterrerara utzi zuten. Horrela da gure herria maleroski».

Politika mailako zauri

horrek eta rockaren distirak Euskal Herriko bazterrak goitik behera harri-patu zituen 90. hamarkadaren hasierak Beskoitze-ko ostatura itzularazi zuten Estitxu. «Jende asko isildu zen orduan. Gure kantua egiteko modua urte horietan bukatu zen. Euskarazko kantagintzan hiru emakume aritu ginen luzez kantari, baina rocka etorri zela kanpora geratu ginen», esan du Maite Idirinek. Lourdes Iriondok ere, isildu aurreko Estitxuren irudia eman digu: «Oso neska alaia zen, jendearen parte hartzea biltzen zuen beti». Kantatzeko modu bat ireki zuela azpimarratu digu Benito Lertxundik gure deiari erantzunez.

«Euskaldun makila»ekin hasi eta «Zortzikoak»ekin —Xoxoa disketxearen porrotaren ondoren zabaldu gabe geratu zena— bukatu, zortzi disko osatu zituen Estitxuk. Bederatzigarrena bidean geratu da.

giroa zegoen. Hantxe aritu ginen elkarrekin».

«Mendian» izenekoa kaleratu zuen 1976an, eta «Zirikan», 1978an, bere anaia Ikerren eskutik izen berekin moldaturiko ikuskitun baten ondoren: «Urtebete jardun genuen Iparraldean, soinu berezi, diapositiba eta argiak baliatuz. Abangoardista zen; momentu txarrak ziren baina, orduan etorri baitzen kan-

taldien amaiera». Irria biltzen zuen ikuskizunak, Maite Idirinek gogorarazi digun moduan: «Estitxuk kantatzeko eran beste bena bat zuen, satirikoagoa, familiarik jaso zuena». Ikerrek esan bezala, momentu txarretan amildu aurretik, beste bi disko plazaratuko zituen, aitaren heriotza gogoratuz «Gurasoeri» 1978an, eta azkena, zortzi urtetako isilunea gaingitu ondoren,

«Zortzikoak», kasik zabaldu ez dena: «Porrot egin zuen Xoxoa disketxeak eta ondorioz, baina ederra den lana ez da batere ezagutua».

Ugutuz anaiarekin batera, Beskoitzeko ostatuan bilatu zuen azken urteotako aterpea, hainbat doinu eta letra sortu eta gero. Barruko zauri mingarria hedatzen ari zitzaien eta musikaren urterik handienetarik ordurik zailenetara pasa zen, rockaren zapore berrietara moldatu ezinik. Hala ere, noizean behin, bere ahotsaren beroa entzuten ahal zen Ipar Euskal Herriko bazterretan, azkenera arte.

Irunen 25 urte bete zituen taulatu gainean. Bat-batean, heriotza gertu zela somatu zuen une hartantxe.

J.J. Petrikorena

Itxura baino gehiago...

FOTOKONPOSAKETA
INPRIMATEGIA

ANtZA

Maisuen Eskutik

Industrialdea 1-2 20160 LASARTE-ORIA
Tel: (943) 37 07 38 - 37 15 45 Fax: (943) 36 54 93 - 36 10 48

Juan Mari Beltran eta Joxan Goikoetxearen diskoa laster kalean

Instrumentu herrikoien itsasoan hodeiertz berriak ikertzen

Donostian burutzen den Musika Berrien Jaialdian aurkeztuko dute Juan Mari Beltran eta Joxan Goikoetxeak «Eguraren orpotik dator...» disko konpaktoa. NO-CD zigiluak martxoaren erdialdean argitaratuko duen lan honetan, txalaparta eta euskal folklorako zenbait tresnaren soinu berriak arakatu dituzte beste hainbat musikari ezagunen laguntzaz.

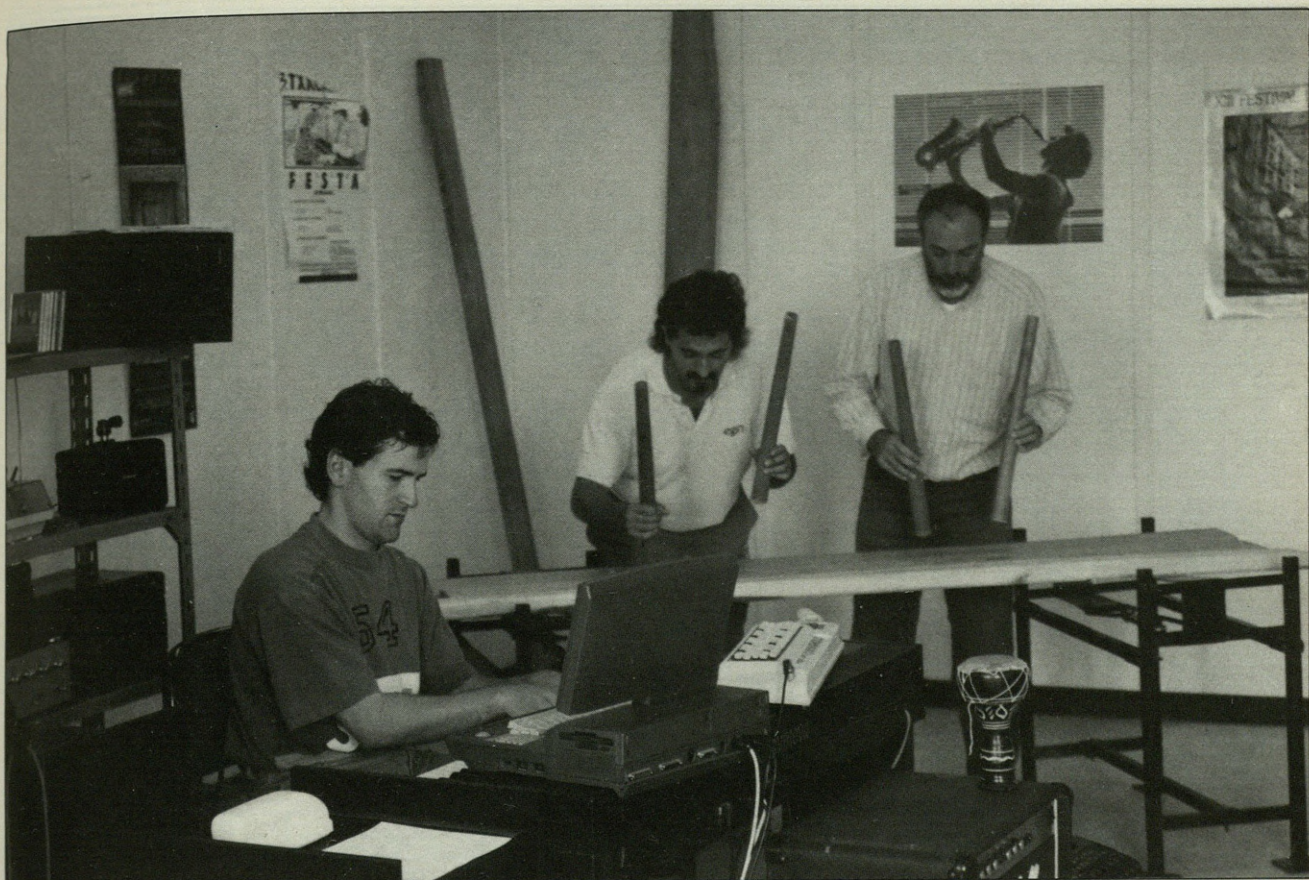
Juanma Vicente txalapartariaren laguntza izan dute Goikoetxea eta Beltranek «Eguraren orpotik dator» disko konpaktoa burutzeko garaian.

URTEAK dira Joxan Goikoetxea eta Juan Mari Beltran elkarrekin aritzen direla, batek konposatu edo landutakoa besteari erakusten. Iazko Txalaparta Festarako prestatu zuten emanaldia abiapuntu beza-

la, erritmo ezberdinak jorratzen zituen txalapartak nahiz sintetizadoreek beste zenbait musika tresnaren laguntza behar zutela konurtatu ziren. «Azkenik, ez dugu txalaparta lan bat egin. Txalapartak protago-

nismo handia dauka, baina hori baino gehiago izan da», aipatu digu Juan Mari Beltranek.

Txalaparta eta sintetizadoreez gain, akordeoia, dultzaina, xirula, alboka, toberak, ezkilak, eltzegorra,

Txalapartak lan honetan garrantzia handia izan arren, beste zenbait musika tresna herrikoi ere erabili dituzte grabaketan.

trikitixa, gitarrak eta Tibe-
teko kanpaiak erabili dituzte.
Suso Saiz musikari madrildarra
izan da ekoizlea, eta Juanma
Vicente, Joseba Tapia, Klaus
Wiese eta Amaia Zubiria kantari-
aren laguntza izan dute Goikoe-
txea eta Beltranek.

Erritmoak baino, giroak
eta formak jorratu dituzte.
Euskal kultura herrikoian
dauden molde zaharrak uz-
tatu, ondoren beren musi-
ka ikuspuntuaz apaintzeko.
Beltranen aburuz, «*zaila da
lan hau sailkatzea. Musika
berrikoa kaxoi bat da, eta
kaxoi horretatik denek bar-
tzen dute zerbait. Badaude
bor edozein gauza egiteko
baliagarriak diren denbo-
raz kanpoko hainbat ele-
mentu.*

Bi bide ezberdinetatik
puntu berera iritsi, eta eus-
kal folk musikako zenbait
tresna gaurkotu dituzte.

«*Elementu horiek moderni-
zatzea ez da nabitanabiez
erritmo kutxa bat hartu eta
rock-and-rolla egitea*», ko-
mentatu digu Joxan Goi-
koetxeak. Sintetizadoreak,
alde batetik; eta egungo es-
tudioak zein baliabideak,
ekoizlearen lana, eta musi-
kari nahiz konpontzaile
bezala bakoitzak duen ikus-
puntua, bestetik, izan dira
erabili dituzten gainerako
lanabesak.

Soinu berriak aurkitu

Elmaitza zein izango zen ziur
jakin gabe joan ziren estu-
diora. Saiaketa bat izan zen
neurri batean, eta grabaketa
lan bizi baten ondorioz gau-
zatu dute «Egurraren orpotik
dator...». Suso Saiz madril-
darra arduratu zen ekoiz-
penaz eta gitarrajole gisa ere

**Bilboko Alde Zaharrak
badu bere nobela:**

speed gauak

1989ko Azkue Saria

2

argitalpena

orain **795** pezetan

SUSA © (943) 37 07 38

Musika Berrien Jaialdia, beste zenbait proiekturen oinarri

MUSIKA Berrien Jaialdiaren laugarren edizioa burutuko da aurten. Aurreko hiruretan kontzertuak San Telmo Museoan egin ziren, baina martxoaren 5etik 7ra bitarte izango den aurtengoan Victoria Eugenia antzokian egingo dira, areto honek baldintza egokiagoak biltzen baititu erosotasun eta soinu aldetik. Jaialdiaren helburua musika berrietako estilo guztiak

ezagutzera ematea da: *performance*, ahots musika, musika beherakorra... euskal folk musika barne. «*Guk beti azpimarratu dugun bezala, guzti hauek ez dute 'new age' estiloarekin zerikusirik*», esan digu antolatzaile eta NO-CDko kide den Cruz Gorostegik.

Hiru egunetan banatzen dira jaialdiko zuzeneko emanaldiak, musika berrien erakusketa zabala

eginez. Aurten, musika elektronikoa eta Tibeteko kanpaiak nahasten dituen ikuskari bat, nahiz mendealeko eta ekialdeko musikak batzen dituen beste bat egongo dira «Egurraren orpotik dator...» lanaren aurkezpenaz gain.

Urtero, jaialdiko azken egunerako, ezagunagoak diren artistak aritu daitezten saiatzen dira, musika berriek komunikabide komertzialetan oihartzun txikia izaten dutenez, jaialdia jende gehiagorengana hurbildu asmoz. Mikel Camino da beste antolatzaile eta NO-CDko kide bat: «*Jaialdiak modekin zerikusirik ez duenez, ez du gorabeherarik izan orain arte. Beraz, lau edizioetan ez du bilakae-rarik izan*». Gorostegik gehitu duen bezala: «*Bide bera jarraitu du. Badago beti musikari berriren bat edo urte askotan jardun duen eta jarraitzen duen norbait*».

Gorostegi eta Camino

kanpoko jaialdi askotara joaten dira, eta hau dela eta, gehienetan ezagutzen dituzte lehendik jaialdian parte hartuko duten musikariak. Iaz, batez beste, 400etik gora pertsona izan ziren zuzeneko emanaldietan.

«*Londresen burutu zen jaialdi garrantzitsu batean 50 pertsona inguru besterik ez zeuden. Nabiz eta normalean jaialdian musikari ezezagunek parte hartu, aurreko biru edizioetan erantzun ona izan dugu jendearen aldetik*».

Jaialdia, gainera, beste hainbat proiektu bideratzeko plataforma bilakatzeko NO-CDren bitartez disko konpaktoak argitaratzeko, edo musikariak euren artean ezagutu eta elkarrekin jarduteko aurrerantzean. Esate baterako, Joxan Goikoetxea eta Juan Mari Beltranek grabatu duten laneko ekoizlea jaialdi honetan parte hartu duen Suso Saiz izan da.

Ekialdeko eta mendebaldeko elementuak nahasten dituen Luis Paniagua martxoaren 6an arituko da Musika Berrien Jaialdian.

jardun zuen. Nahiz eta euskal folkloreko musika tresnak aurretik ez ezagutu, berehala konturatu zen Saiz zeintzuk ziren bakoitzaren ezaugarri eta gaitasunak.

Estudioko lanaren ondorioz, zenbait instrumentu herrikoiaren soinu berriak aurkitu dituzte. Hauetako

asko oso gutxi erabiltzen dira gaur egun. Lehen garai eta leku zehatz batzuetan jotzen ziren bezala, gaur egun erabilera hori galdu galdu egin da, tresna horiek museo bitxikeria bihurtuz, kasu askotan.

Instrumentu horien melodiak orain beste modura landu behar direla ziur dau-de Beltran zein Goikoetxea, garaiak aldatu diren heinean lehen betetzen zuten funtzioa galdu dutelako. Dena den, Beltranek dioenez, «*mundu herrikoian musika beti egon da pertsonari lotuta, bere bizitzan*

osoan. Musika ez da nota konkretu batzuk bakarrik, askotan giroa besterik ez da». Disko konpakto honetako zenbait pieza festarako edo dantzarako aproposak izatea posible den arren, bi musikari hauen helburu nagusia entzuteko egokiak izan daitezkeen kantutak egitea besterik ez da izan. Horrela, diapositibak edo beste elementu osagarri baten laguntzaz, Musika Berrien Jaialdian erakutsiko dute, zuzenean, lan honetan agertzen den musika.

Joxi Goikoetxea

Apollinaireren alde artistikoa

Maiatzaren 9a arte egongo da zabalik, Pariseko Pavillon des Arts aretoan, Guillaume Apollinaire poetak arte kritikari gisa egin zituen lanez osaturiko erakusketa.

Pablo Picassok 1905. urtean Guillaume Apollinaireri egin zion erretratua.

APOLLINAIRE, poeta, arte kritikaria, XX. mendeko mugimendu artistiko guztien abangoardian egotea izan zen bere asmoa; baina iraganari uko egin gabe. Bere ereduak Picasso, Braque eta Derain izan ziren.

Montmartren, Bateau Lavoireko tailerretan, arte modernoa sortu zen mende hasieran. Garai horretan pintoreek eta poetek elkarri begiratzen zioten. Guillaume Apollinairek berak kubismoa poesian lantzeko proiektua izan zuen. Idazle frantziar hau abangoardista izan zen, baina bakartia. Ez zuen bere garaian eredu bat sortu eta jarraitzailerik izan.

Parisen egunotan ikus daitekeen erakusketan, arte kritikari gisa egin zituen idazlanak agertzen dira. Bertan, berak idatzi zituen testuekin batera,

bere gustuko margolarien lanak agertzen dira: Picasso, Braque, Matisse, Cézanne, Van Dongen, Rousseau eta Fernand Leger-en obrak, besteak beste.

1910etik aurrera ia egunero jardun zuen arte kritikari gisa. Lan hau, ogibide izateaz gain, pinturarekiko zuen zaletasuna dela medio aukeratu zuen Guillaume Apollinairek.

J.M. Heritz

Z I P R I Z T I N A K

Urteko filmerik originalena

Neil Jordanek zuzendu eta Jay Davidson nahiz Stephen Rea aktore nagusiak dituen «The crying game» filme britainiarra arrakasta handia lortzen ari da Estatu Batuetan. Aurrekontu txikia duen eta adituen ustez urteko filmerik originalena den luzemetraia honek, sexua, arrazakeria eta bortizkeria gaiak lantzen ditu.

Gorecki, disko salmentetan nagusi.

Poloniako musikari baten lan bat iritsi da Erresuma Batuko disko salmenta zerrendako lehen tokira. Ia 60 urte dituen Henryk Goreckik duela hamasei urte idatzi zuen «Hirugarren sinfonia», musika klasikoa jorratzen duen obra. Lan honen ehun milatik gora ale saldu dira azken hilabeteotan Erresuma Batuan.

MARTXOAK

5

■ AHOZKO EUSKARA AZTERGAI URDULIZEN

MARTXOAREN 5ean hasiko da **Urdulizeko Euskara Taldeak** antolatuta eta euskararen hainbat arlo aztertu asmoz, Ahozko Euskararen inguruko Urdulizeko III. ikastaldia. Hasteko, martxoaren 5an, **Eukene Markaidak** «Sopelako euskararen ezaugarriak» azalduko ditu.

■ MARGOLARI BERRIAK ORDIZIAN

BARRENA Kultur Etxean izango ditugu martxoak 5a bitarte zenbait artista berriren lanak. Obra hauen bitartez, Mertxe Jauregi, Mari Carmen Mateo, Ana Mari Landaluze, Tere Arabarrena, Mari Carmen Hernandez, Encarni Bartolome eta Josune Zubiaurre dira artista hauen izenak.

MATRAKA taldea izango dugu Larrabetzun Emakumearen Nazioarteko Egunaren barnean, Hori Bai gaztetxeak gonbidatuta. Euskal rockaren emakumeen ahots ezagunenak izango ditugu, beraz, martxoaren 6an gaueko hamaika t'erdietatik aurrera, emakume langileari eskaintzen zaion eguna aldeaz aurretik ospatu nahi dutenentzat. (Argazkia: Olalde).

B E G I B E L A R R I

Z I N E M A

«Amets egiten dudalako, ...»

KRITIKOEK lehenengo postuan jarri dute, berriro ere, ikuslearentzat guztiz ezezaguna den filmea, «Léolo» luzemetraia oraingo honetan. Cannes-en saririk lortu ez bazuen ere, Valladolideko Zinemaldiak merezitako saririk gorenena eman zion, Urrezko Burua, hain zuzen ere.

Jean-Claude Lauzon kanadiarrak berriro erakutsi digu ez dela zuzen-dari arrunta, 1987an ere «Un zoo la nuit» *opera prima* estreinatu zenean susmatu genuen legez. Oraingo honetan dakarkigun filmea erabat autobiografikoa da, istorioaren % 70 zuzendariren haurtzaroan oinarrituta baitago. Leo Louzon-en barne pentsamenduek zakarkeriatik edertasun gorenera eramango gaituzte, ikuslearen bihotzera heltzen den istorioa azalduz. Aitarekin izan zituen harreman latzak kontatzen dizkigu Lauzonek Louzon familiaren bidez. Montrealeko auzune marjinal batean gi-

rotuta, italiar kutsua gehitzen dio. Komikitik ateratako hainbat baliabide eta irudien gainetik, off ahots literarioa jartzen du, filme bat ikusten baino liburu bat irakurtzen ari garela irudipena zabalduz. Errealitatearen zabor zikinetatik ametsen edertasunera iragaten da, kultura guztietako musika entzunez. «Léolo»-k ez du leku, denbora eta giro zehatzik, eta hala eta guztiz ere, izugarritzko batasuna aurkeztzen duten bizipenek osatzen dute filmea.

«Amets egiten dudalako, ez nago» esaldian oinarritzen dira Leoloren ametsak, errealitatetik aldentzeko duen irtenbide bakarra, errelitatea ere amesgaiztoa bihurtuz. Erotismoa, umore gordina, tragedia, lehenaldi, orainaldi eta geroaldiko bizipenak haur 'heldu' baten ikuspuntutik; eromena gaintzeko poesia egile, amets egile bihurtzen den haur berezia. Familia berria, maitasun goxoa eta zo-

«LÉOLO»

ZUZENDARIA: JEAN-CLAUDE LAUZON

JATORRIA: KANADA

VALLADOLIDEKO ZINEMALDIAN

URREZKO BURUA.

rioneko egunak asmatuko ditu Leolok: zaborretan paradisu propioaren bila dabilen bertso domadore, ama indartsu eta maitagarria, aita obsesiboa, eroetxean dauden bi ahizpa... «Léolo» hunkigarria osatzen dute.

MYRIAM GARTZIA

MARTXOAK
5

■ EMAKUMEEN FILMEAK EMAKUMEAREN EGUNAREN INGURUAN

GETXOKO Kultur Etxeak antolaturik, **Emakumearen IV. Astea** programaren barruan, jatorrizko hizkuntzan pantailaratuko diren 2 filme ikusgarri ditugu Getxo Antzokian arratsaldeko 8etatik aurrera. Lehenengoa Suzan Puioren «**Asparaguas**» izeneko laburmetraia eta bigarreña Doris Dörrieren «**Men, men...**» («Gizonak, gizonak...») luzemetraia.

MARTXOAK
6

■ ANTZERKI JARDUNALDIAK EIBARREN

HASI dira Eibarko 14. Antzerki Jardunaldiak. Martxoaren 6an «**Bakartasunean**» Gasteiz Antzerkiaren lana taularatuko da eta hauek izango dira jardunaldi hauetan euskarazko antzerkiari lekua egingo dioten lehenengoak. Hala eta guztiz ere, oso aukera gutxi izango dugu antzerki talde euskaldunak ikusteko, programa luzea bada ere, «**Bakartasunean**» eta Agerre Teatroaren «**Pantzari**» baitira euskaraz izango diren bakarrak.

Jardunaldi hauetan hitzaldiak eta forumak ere antolatu dira eta Italiako eta Espaniako talde batzuen lanak ikusteko aukera izango dugu. Geroa, Paco Obregon, Traspasos Danza, Karraka, Ur eta Narruzko Zezen ditugu hemengo taldeen ordezkari.

■ DANBA, URTZ ETA BAP TALDEAK AÑORGAN

AÑORGA, Donostiako auzunean arituko dira larunbatean hiru talde hauek. Bertako pilotalekuan, gaueko 10.30etan hasiko da kontzertua, eta bertan aurkeztuko du zuzenean **Danbak** «Frango funts» bere azken diskoa. **Bap** eta **Urtz** taldeek, bestalde, udazkenean plazaratutako lanen kantutak eta beste zenbait berri ere joko dituzte. Amnistiaren Aldeko Batzordeek antolatu dute jaialdi hau, eta sarrerak 800 pezeta (40 libera inguru) balio ditu aurretik, eta 1.000 pezeta lehiatilan.

MARTXOAK
8

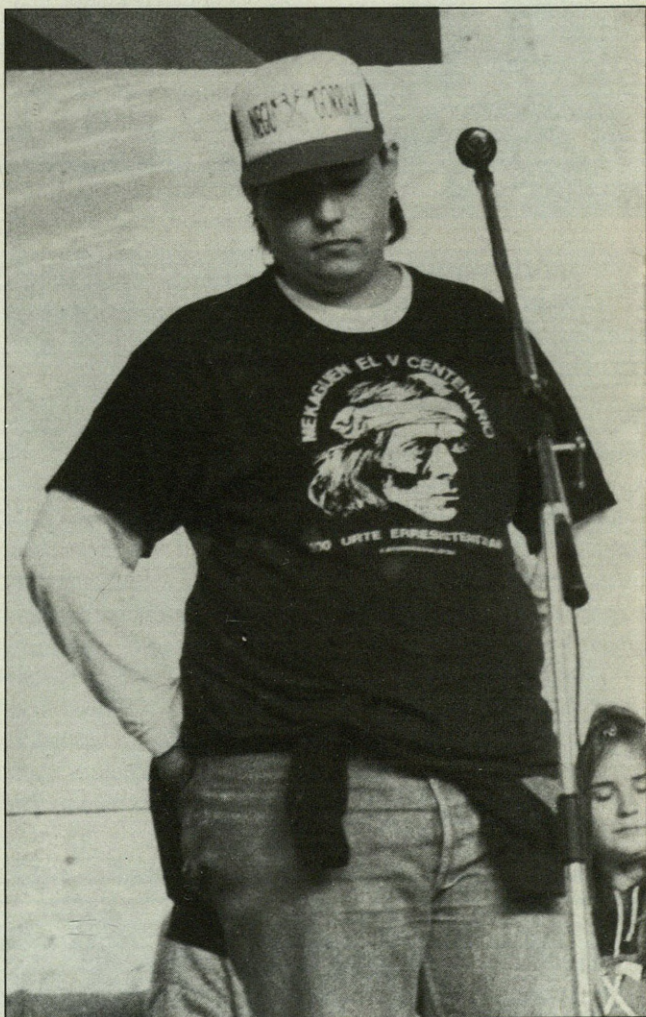
■ BAIONAKO «TANGO ETA FLAMENKOA»

ISABEL Muñozen lana ikusteko azken eguna dugu hau **Baionako Antzokira** hurbiltzen direnentzat. Argazki erakusketa honen izena «Tango eta flamenco» da. Hain pasiozkoak diren bi dantza mota hauen inguruan zuribeltzeko ikuspuntua.

MARTXOAK
10

■ FILME EZ PROFESIONALENTZAKO AUKERA

GASTEIZKO Ikusentzuteko Komunikabideen Elkartek antolatu du **Zinema ez profesionalaren Gasteizko 24. Jaialdia**. Filmeak aurkezteko epea martxoak 10era bitarte zabalik izango dugu, eta lehiaketan parte hartzeko super 8, single B edo 16 mmkoak izan beharko dute. Iraupenari dagokionez, ezin dute 30 minututik gorakoak izan. Sariak 200.000 eta 50.000 pezeta (10.000 eta 2.500 libera) artekoak dira. Ez ahaztu Bajo Ulloa, Medem edota de la Iglesia lehiaketa honetatik pasatu direla.

XABIER SILVEIRA, Amaia Telletxea, Manu Gomez, Antonio Olano, Estitxu Fernandez, Laka eta Jose Fermin Argiñarena izango ditugu Nafarroako Bertsolari Txapelketari hasiera emango dion lehenengo kanporaketan. Hurrengo martxoaren 7an jokatu da Etxarri-Aranatzeko zinemari arratsaldeko 5etan. Hego eta Iparraldeko hogeita bat bertsolari arituko dira guztira, gazteen presentzia nabarmena izango duen lehiaketa honetan. Hurrengo kanporaketak martxoaren 14an Heletako zinemari eta martxoaren 28an Berako pilotalekuan izango ditugu.

L I B U R U A K

«TTIPI-TTAPA»

HAMABOSTEKARIA.

BORTZIRIETAKO TTIPI-TTAPA
ELKARTEA. 1993KO OTSAILAK

11. 103 ZENBAKIA.

«SARAN berriz ere ikastola» da azala jasotzen duen artikulua. Horretaz gain, Patxi Mindegia eta Senosiainen artean izaniko aizkol apustuaz ere mintzatzen dira, Bidasoa Kultur Zerbitzuaren proposamena kultura eta turismoa bertatik kudeatzeko, eta abar luze bat, herriz herriko informazioarekin batera, agenda osatua, telefono interesgarriak...■

«HIZKUNTZ
ORDEZKAPENAREN
NONDIK-NORAKOAK
GOIERRIN». JOXE MANUEL
ODRIOZOLA. BENEDITARRAK.

120 or.

ORAIN artean eskualde euskaldun izan den honetan, herri ezberdinetan eman den hizkuntz ordezkapenaren eragina aztertzen da: aipatutako herriak Ataun, Beasain, Ezkio-Itsaso, Gabiria, Idiazabal, Itsasondo, Ormaiztegi, Zaldibia eta Zegama dira eta azterketa egiten dutenak herri bakoitzeko hizkuntzalariak dira■

«AIZU!». AEK. 1993.EKO
OTSAILA. 120 ZENBAKIA. 64 or.

AZKEN ale honetako berri eta elkarrikketa nagusiak honakoak dira: «Arantxa Lazkano, urte ilunetan baren», «Euskal txirrindulariak 'Euskadi' taldean», «Mugaz beste aldetik, Euskal Herrian...», «Ikuskizun bitxia dugu maskarada», ipuinak, komikiak, ohizko sailak, ikasleei eginiko tarteak, eta abar ■

«HITZ ELKARTUEN
OSAKERA ETA IDAZKERA».
EUSKALTZAINDIA.

1992. 146 or.

LEF Batzordearen lan berria dugu hau, hitz elkarketaren inguruan argitaratzen duen hirugarrena. Euskaltzaindiaren gomendioak azaltzen dira aipatu hitz hauek idazteko moduari buruz. Horretarako, galdaketa igorri zaie hainbat idazle eta hizkuntzalariri eta hauen erantzunek moldatu dute, hein batean, lan hau. Orain artekoak azterketak ziren eta oraingoan proposamenak

ere ageri dira■

«KARMELA». JEAN PIERRE
HARISPE. EREIN, EEE. 143 or.
AMAI BONETA ETA GURUTZE
ALDABALDE TREKUREN
EDIZIOA.

HIRUROGEIGARREN alera iritsi da Klasikoak saila. Honakoan, Donibane Lohizunen sortu zen Jean Pierre Harisperen lana berreskuratu da. Apaiz garaian euskaraz idatzi zuen batez ere eta frantseseraz bestela; kopuru handia osatzen dute bere idazlanek. 28 orrialdeko azterketatxoaren ondoren, antzerki-obra hau bitzen du liburuak ■

«ESKOLA-HITZARMENA».
FERNANDO BUESA BLANCO.
EUSKO JAURLARITZA. EUSKO
JAURLARITZA. 25 or.

ORAIN kaleratu bada ere, 1992ko ekainaren 25ean Eskola-Hitzarmenerako Jaurlaritzako alderdien artean iritsiriko akordioa biltzen da, besteak beste, honak puntuetan laburbildua: irakaskuntza pribatuaren beste kontzeptu batzuen finan-

Hontza
LIBURUDENDA

Okendo kalea, 4
Tel. 42 82 89 Faxe: 43 12 56
20 004 DONOSTIA

tzaketa, ordainketa delegatua, irakaskuntza-eskaintza, curriculum-diseinua, hizkuntz normalkuntza, irakaslegoarentzako hizkuntz eskakizunak, Euskal Eskola Publikoa, Irakaskuntza-ki-degoen legea eta ikastolen bateratze prozesua ■

«ARETXAGAZETA».
ARETXAGAZETA ELKARTEA.
1993KO OTSAILAREN 11KOA.
23. ZENBAKIA. 16 or.

HERRI-ALDIZKARI honen artikulua nagusiak «Santa Ageda triste» (azala ematen zaio), «Kroaziatik Atxabalta-

ra», «Haratuzteetako egitaraua» eta «Sailuente» dira. Eta bestalde, aretxabaletarren iritziak, kartak, berri laburrak, agenda... ■

«NAFARROATIK». PABLO FERMIN IRIGARAI «LARREKO».
SENDOA. EEE. IÑAKI CAMINOREN EDIZIOA.

KAZETARITZA mailan Larrekok 1916. eta 1936. urteen artean hainbat egunkari eta aldizkaritan idatzi zituen artikuluen bilduma proposatzen digu Caminoren edizioak. Esan bezala, azterketa sakon baten ondoren, «Na-

partarra», «Gure Herria», «Euskal Esnalea» eta «Euskalduna» argitaraturikoak biltzen dira lan honetan ■

LANBIDE HEZIKETA.
ERREFORMAREN BIDEAN».
EUSKO JAURLARITZA. 1992.
61 or.

HEZKUNTZAREN alorrean nagusi izan den gai bati buruzko egitasmoak dira txosten honen ardatza: Lanbide Heziketa Euskal Autonomi Elkartearen.

Lanbide Heziketaren baliogarritasuna aztertzen da:

Lanbide Heziketaren eredu berria, profesionaltasunaren ikuskera, Lanbide Heziketaren koordinazioa, tituluaren lantze-prozesua ■

«EUSKERA».
EUSKALTZAINDIA. 1992KO
LEHEN ALEA. BILBO. 37.
LIBURUKIA. 641 or.

J. B. ELIZANBURUREN mendeurreneko omenaldiak betetzen du ale mardul honen lehen zatia. Besterik, Euskaltzaindiaren agiriak, Herri Literaturari buruz Donostiako 2. Jardunaldiak, batzar txostenak ■

B E G I B E L A R R I

L I B U R U A K

Sakondu eta hedatu beharreko urratsa

BEDERATZIGARREN alera heldu da, ia oharkabean, Eusko Jaurlaritzaren Lehendakaritza Saileko Hizkuntz Politikarako Idazkaritza Nagusitik Mari Karmen Garmendiak, Jaurlaritza eta herritarren artean bideraturiko informazio bidea. Eta badateke oraingo aukera ona balorazioaren bat egiten hasteko.

Erakundeetatik informazioa iristea ezinezkoa dirudien honetan, oso egokiak dirudite zubi-lana egingo duten horrelako proiektuek.

Lehen zentzuan, nondik norakoak zehaztean esaten zen bezala, euskalgintza eta euskararen normalizazioa izan dira informazio ardatz. Agian, beste komunikabide askotan agerturikoa errepikatu baino ez da egin sarritan. Beste batzuetan, berandu samar iristen delako edo, atzeraturik gelditu dira. Baina ematen den informazioa, gehienetan, oso eskasa da. Zertaz mintzo den kontuan harturik, garbi dago hartzaile zehatza izango duela, euskaltzalea, gaiarekin interesatua, normalean unibertsitate inguruko heziketa mailakoa eta beste argitalpenak ere irakurtzen dituenak. Hori kontuan hartu beharrean, eta

lehen zentzuan agertzen zen *irakurterraza* izateko asmoarekin, badirudi askotan hartzailea ahaztu egiten dela eta umeentzako moduan dagoela idatzia.

Beraz, informazio guzti hori beste komunikabideetan agertzen bada, bade du aldizkaritxo honek izateko arrazoiak? Geure ustez, beharko luke izan. Alde batetik, berari dagozkion gaien inguruko informazioan gehiagorik sakondu beharko luke, beste komunikabideek dituzten aukerak baino askozaz ere handiagoak dituelako. Adibide bat izan liteke EKB eta HPINen arteko bileraren berri ematea. Beste bat, gutxi landua, HPINen proiektuak alde aurretik ematea, beka deialdiak, lehiaketak, eta bestelakoak inon baino lehen orrialde hauetan agertzea, irakurleari —edo beste erakundeei— leku gehiago ematea...

Bestalde, desoreka handia ematen da Ipar eta Hego Euskal Herriko informazioaren artean, eta ez Pirinioetatik gora berririk sortzen ez delako.

Onartu behar zaio, orain arte gertatzen ez zen moduan, euskararen alde egiten diren iniziatiba gehienek

EUSKARAREN BERRIPAPERA
Euskararen berriak, irakurleak, irakurleak...
eta D ereduaren igoera handia azken hamar urteetan

A eta X ereduak...
B ereduak...
C ereduak...
D ereduak...
E ereduak...
F ereduak...
G ereduak...
H ereduak...
I ereduak...
J ereduak...

Aurrekontuak euskaraz ere bai

Euskarazko Aurrekontu Nagusia...
Euskarazko Aurrekontu Nagusia...
Euskarazko Aurrekontu Nagusia...

IRAKURLEAK

IRAKURLEAK	IRAKURLEAK
1980-81 (1)	75
1981-82 (2)	44
1982-83 (3)	20
1983-84 (4)	20

«EUSKARAREN BERRIPAPERA».
HIKUNTZ POLITIKARAKO
IDAZKARITZA NAGUSIA.
9. ZENBAKIA. 1993KO OTSAILA

—nork bultzatua axola ez duela, behingoz! (ea Jaurlaritzako bertako beste sailetan eredu jarraitzen duten)— badutela lekuri lau orrialde ziztrin horietan, espazioa bera ere eskasegia dela kontuan harturik.

Ez bedi, bada, honetan geldi eta zabal ditzala bere helburuak, informazioarako bide egokia izan daiteke eta.

RITXI LIZARTZA

T E I L A K

■ B ETA D EREDUEN
GORAKADA

EUSTAT erakundeak argitaratu dituen azken datuen arabera, azken hamar urteotan, A eta X irakaskuntza ereduak (A ereduaren dena gaztelaraz irakasten da eta euskara asignatura da; X ereduaren, berriz, dena gaztelaraz) EAEko Eskolaurrea eta Oinarrizko Heziketa Orokorreko matrikula guztien % 75 izatetik % 44 izatera pasatu dira. B ereduaren (irakasgaiak euskara eta gaztelaniaz ematen dituenak) dugu gehien igo dena, % 10etik % 28ra. D ereduaren berriz, (dena euskaraz, eta gaztelara ikasgai moduan) % 15etik % 28raino igo da.

Azken ikasturtean matrikulen % 56 B eta D ereduetan egin dira, joera hau hiru herrialdeetarako baliagarria delarik. Hala ere, Araban A ereduaren oso zabaldurik dago eta Bizkaian garrantzitsua izaten jarraitzen du, nahiz eta gero D ereduaren Bren aurretik dagoen. Gipuzkoan, berriz, A ereduaren desagertzearen dagoela diote datuok, eta D ereduaren Bren gaineratik jartzeko bidean. (Argazkia: Joxe).

■ EUSKAL KULTURA
PARISEN

EUSKAL Kultur Bidean Pariseko Zentroak hainbat ekitaldi iragarri ditu 1993rako. Apirilaren 7an Julio Caro Baroja Sorbonneko Unibertsitatera eramango du, «Euskal Herriko mito eta kondairak» hitzaldia ematera. Aurrerago ere, bertan izango dira Georges Laplace historiagilea eta Jean Hantelhar Euskaltzainburua euskararen jatorria eta oraina aztertzen. Hauekin batera, Jose Luis Zumeta pintorea, Jorge Oteiza eskultorea eta Rafael Moneo arkitektoaren lanak aurkeztuko dituzte urtean zehar. Azkenez, Mikel Laboa eta Paco Ibañezek elkarrekin emango duten kontzertua eta Su ta Garaldearen emanaldia iragarri dizkigute bertako arduradunek.

■ ZAZPI SINDIKATU
EUSKARAREKIN

NAFARROAKO zazpi sindikatuk —CCOO, CGT, ELA, ESK-CUIS, LAB, UGT eta USO— lan mundua euskal-

E R R A N A K E R R A N

«Euskarazko literatura ez da irakurle belduarengana iritsi».

Jon Kortazar, EHuko irakaslea.
El Correo Español, 93-II-25.

«Euskararen aldetik gizarte normald baten itxura ematen dugu, baina ez da borrela».

Odile Kruzeta, Euskadi Irratiko albistegietako zuzendaria.
Euskararen Berripapera, 93ko otsaileko alea.

«Bideoartearen zinemaren sasikoa da».

Francisco Ruiz de Infante, artista.
El Correo Español, 93-II-23.

TXUTXU - MUTXUKA

«JAJALDIA» MAIATZERAKO IRAGARRI DUTE

DUELA bi urte antolatu zuen estreineko aldiz Euskal Aktoreen Batasunak «Jajaldi Mundiala», Donostiako Victoria Eugenia antzokian eta martxoaren 26an. Antzerkiaren egun handia bilakatu nahi denak hainbat arazo ezagutu ditu ordea, aurrera egiteko. Aurten, Barakaldon lotu nahi zuten, baina bertako udalean gertaturiko istiluen ondorioz dirulaguntzarik gabe geratu eta Basaurira jo dute. Maiatzaren 29an, bertako antzoki berria estreinatuz gorpuztuko dute ekitaldia, non Euskal Herriko hainbat talderen parte hartzea espero duten, Euskal Aktoreen Batasunako ordezkariak aitatu digunez.

«Pinturaren maila eskulturarena baino bandiagoa da, non bizarra utzi eta protestaka aritzearekin nabikoa den».

Pedro Txillida, pintorea.
El Mundo, 93-II-19.

«Pello Mari Otaño euskal diasporak eman duen bertsolaririk handiena da».

Antonio Zabala, ikertzailea.
Egin, 93-II-21.

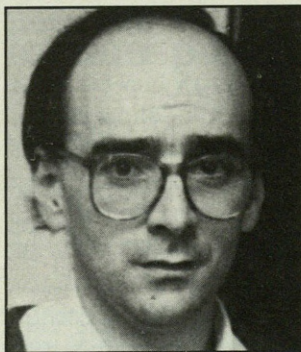
«Guggenheim, euskal kultura autoktonoaren alor guztiei begira, traizioa izan da».

Jon de Bilbao, pentsalaria.
Egin, 93-II-25.

«Herri analfabetoa gara. Gureak itxurakeria du izena. Atsegin dugu, hori bai, urtean behin edo bitan ikastolen jaietara joatea. (...) Baina euskara ikastea, norberak bere euskara aberastea eta borretan trebatzea, hori ez dugu nahi».

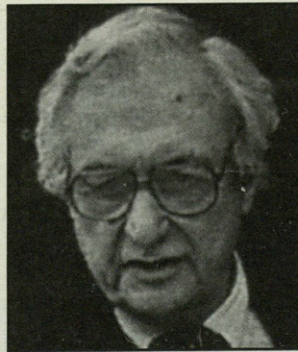
Endrike Knörr, Euskaltzaindiko partaidea.
Egunkaria, 93-II-20.

NOR - NORI - NOR K

A. URRUTIA

Ondarroako eskribau eta Deustuko unibertsitateko irakasleari «Orrialdeak» izeneko narrazio bilduma aurkeztu berri diote BBKren babesaz Labayru ikastegiak «Galburua» sailean argitaratu ondoren. Bertan, «Izaro galdua», «Pentateon», «Su Yen», «Itaka», «Giuseppina, Giuseppina» eta «Denboraren paradoxa» ipuinak bildu ditu ●

F. GEHRYRI

Guggenheimen oinarritzko diseinua eskatu zioten eta aurkeztu du. Kanadar arkitektu sonatuak museoaren luze-zabalerak eta edukiak Bilboren ezaugarriekin bat antolatu nahi izan dituela aitatu du. Urte honen amaieran hasiko omen dira 22.000 metro karraturen eraikuntza lanak, 1996. urtean erakustokia zabaltzeko asmoz ●

P. SALABURUK

zuzendu duen Medikuntzarako Euskara izeneko ikastaroa martxoaren 11n amaituko da, urtarilaren 12an hasi ondoren. Osasungoa Euskalduntzeko Erakundeak, EHU eta Basurtoko Irakaskuntza Batzordeak antolatuta, profesionalei beren eginkizunetarako euskara erabilgarriagoa egitea zuen helburu ●

Ehun mendi eta mila atsegin

ORAINDIK urte hasieran gaudela aprobetxatuz, aukera paregabea eskaini nahi dizuegu gaurkoan hamabi hilabeteen burutu daitekeen planari ekiteko: Ehun Mendiren Lehiaketa egitera animazaitzete. Euskal Herriko mendi federazioa duela zenbait urte hasi zen ekitaldi hau antolatzen. Bere helburua mendizaletasuna zabaldu eta batez ere Euskal Herriko txokoak ezagutaraztea zen. Lehiaketa izena badu ere, konpetiziorik ez dago; praktika iraunkorra, naturarekiko errespetua eta mendizaleen arteko komunikazioa dira bete nahi diren asmo nagusiak.

Beraz, lehiaketa itxura galduta, helburua ez da norgehiagoka aritzea, mendietara ahalik eta lasterren igotzeko eta errekorrak lortu ahal izateko. Kontuan harturik gure ingurune mendi-tsua eta hirietatik horren gertu dagoen arren zein gutxi jotzen dugun iteerrak egitera, helburua jendea mendira zaletzea da, besterik gabe.

PROPOSAMENEAN, Euskal Herriko 700 mendi hartzen dira kontuan. Nork pentsatuko luke gure inguruan horrenbeste zenba zitezkeenik, ohiturik baikaude beti ere Aitzgorri, Txindoki, Orhi eta Gorbea entzutera? Beraz, aukera oso zabala da zazpi herrialdeetako edozein mendizalerentzat.

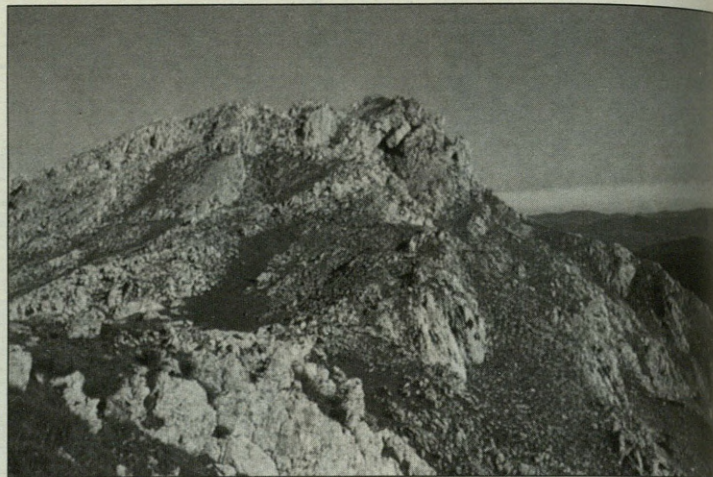
Garai batean mendizale-tasuna oso hedaturik zegoen gure artean eta gaur egun elkarte askok lanean jarduten badute ere, askoz ere jende gutxiago mugitzen

da. Galtzen ari den zaletasuna izanik, inoiz baino beharrezkoagotzat jotzen da gaur egun kanpainak hau egitea. Izan ere, badirudi gazteek zaletu egin behar dutela, belaunaldi batetik bestera atzerakada handia nabaritu baita.

EUSKAL Herriko eta ingurueta 700 mendi onartzen dira (zerrenda liburuskabatean du argitaratua federazioak) kanpaina honetan, eta kanpoko mendi ezagunak ere onartzen dira, baina ez hogeita bost baino gehiago.

Bestalde, eguneko gailur bat eta urteko hogeit onartzen dira gehienez; beraz, gutxienez bost urte behar dira 100 mendiak egiteko eta gehienez hamar urte uzten dira.

Mendizale federatuak behar dute izan eta zazpi urtetik gorakoak. Kontrol

Aitzgorri da zazpiehun mendi horietan ezagunenetako bat.

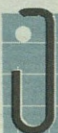
zorrotzik ez da eramaten, baina gailur bakoitzeko buzoietan txartela uztea eskatzen da, izena, mendia, garaiera, eguna eta horrelako zehaztasunak adieraziz, beste mendizalaren batek jaso eta bere elkartera bidal dezan.

LEHIAKETA honetan ez dago saririk, ohorezko zerrenda batean sartzea besterik ez da lortzen. 1990ean ehun mendi egindako 2.600 pertsona zeuden «klub» be-

rezi horretan, 1949an sortutakoa. Badira geroztik berrehun, hirurehun edo gehiago egin dituztenak ere. Beraz, ez da kontu berria, baina jende askok oraindik ere ez du ezagutzen eta aukera ona izan daiteke proposamen hau lagunak mendizaletzeko.

Ez dira derrigorrez mendi oso altuak egin behar, badi-ra mila metrotik beherako asko kostaldean eta herri inguruetan. Ez da Pirinioetaraino joan behar, etxetik gertu bada mendi polit franko. Eta gailurra egiteaz gain, travesia ederrak egin daitezke, primerako goizpasa edo egunpasak burutuz.

EKOLOGIAREN inguruan horrenbesteko kontzientziazioa zabaldu eta gure artean mendiei buruzko liburak, artikulak, egunkari gehigarriak eta abarrek horren ugariak diren honetan, ez da honakoa aukera txarra proposatzen diren irtenaldi horietakoren bat egiten hasteko ■

JAKIN BEHARREKOAK

✕ **Puntuatzen dutenak:** Nafarroan 219 (eta mugako zazpi), Bizkaian 128 (eta mugako 29), Gipuzkoan 112, Araban 127 (eta mugako 5), Nafarroa Beherean 32, Zuberoan 23 (eta mugako 8) eta Lapurdin 10. Guztira 700 mendi.

✕ **Txikiak:** Ermua (289 m.) eta Atxarre (312 m.), Bizkaian.

✕ **Garaiek:** Hiru Errege Mahaia (2.428 m.) eta Anie (2.507 m.).

✕ **Ezagunenak:** Larrun, Adarra, Arno, Uzturre, Anboto, Gorbea, Orhi...

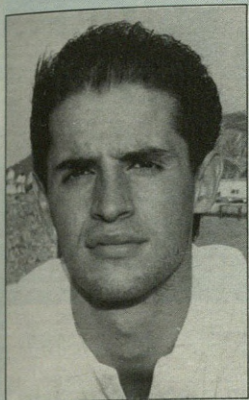
✕ **Nora jo:** Euskal Herriko Mendizale Federazioa: 943 / 46 14 40, 94 / 427 75 45.

MOKO FINA

HURA OTORDUA!

RUBEN BELOKI

Pilotaria

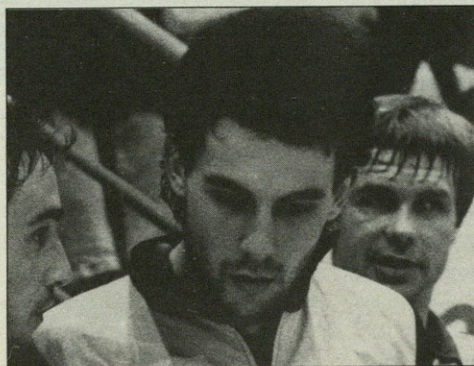

Sake ederrekoa

EZ omen dira pilotariak oso sukaldari finak, hori da behintzat Ruben Beloki burlatarrak esan diguna; ez duela berak bere inguruan zartagin eta eltzeekin pilotan bezala tanto ederrik egiteko gauza denik ezagutzen. Eta Ruben bera ere ez da salbuespena. Txapapeko sukaldaria dugu bera ere, amak egindako dejadak erantzuten gustora asko ibiltzen dena. Izan ere, Ruben 'sake' ederrekoa dugu. Eta lege zaharreko nafarra denez, arkume erreari gogotik egin ohi dio aurre, nahiz bakarka, nahiz binakako nor-gehiagokan. Sukaldea n entrenatzen hasteko asmoa duela aitortu digu Rubenek, ez duela partidu hori galdu nahi. Ez da harritzekoa aurrean angelak jarrita pilota gozatzeko ez duenaren kasuan. Lotsagabea behar du izan halakorik aitoritzeko, baina mutila halakoxea dugu.

Goian mantentzeko indarra

ELGORRIAGA Bidasoa eskubaloit taldea aurtan ere onenen artean dugu lehian. Talde polita osatzea lortu dute eta talde honen oinarrietako bat Xabier Mikel Rekondo usurbildarra dugu. Oraingoan ere, komunikabideetan bere tarte bat du Xabier Mikelek Suediako Mundu Txapelketan Espainiako selekzioarekin jokatzeko deialako. Estatuko piboterik onenetariko delako azaltzen du honek, eta aldi berean urteen poderioz hobetzen joan dela. Bera eta Bidasoa bere taldearen orain arteko emaitza onak ospatzeko, hasteko angula

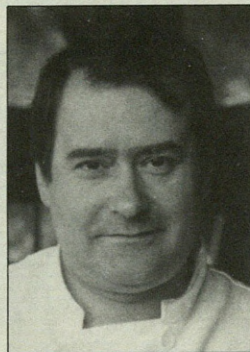
entsalada bat jarriko nioke. Ondoren, itsazapoa erreta. Eta Usurbilgoa denez, inguruko base-rirren bateko oilaskoa jarriko nioke, saltsan. Azkenburuko gisa, natila. Edateko Usurbilgo sagardoa hasteko eta ondoren ardo beltza.

Menu honekin, Suediako Mundu Txapelketan zorte ona opa diot, eta halaber, hau amaitzean bere taldekideekin batera Bidasoa ligaren gailurreraino eramatera bultzatu nahiko nuke. Goian mantentzeko indarra eman nahiko nioke. Orain arte bezala eskubaloit zaletuoi poza ematen jarrai dezan ■

BOST IZARRETIK GORA

HILARIO

ARBELAITZ

SABEL FINA

Intxaurre pastela

OSAGAIAK

600 gr hostore ● 50 gr gurin
● 250gr intxaurre ● 100gr
ogi xehetu ● kanela hauts
koilarakada bat ●.

Saltsarako:

200 gr ezti ● 300 gr azukre
● kanela makil pusketa
bat ● litro 1/2 eskas ur.

PRESTATZEKO ERA

HOSTOREA fin zabalduko dugu eta hiru edo lau zati egingo ditugu. Zati hauek labean sartuko dugun moldearen neurrikoak izango dira. Erabili behar dugun ontzia gurinez igurtziko dugu eta gainean hostore zati bat jarri, hau ere gurin apur batez. Intxaurreak, azukrea, xehetutako ogia

Intxaurrea da postreak egiteko aukera gehien ematen duen fruituetariko bat, eta batez ere hutsean jateko ohitura ezagutzen bada, osagarri egokia da era guztietako postreetan.

eta kanela hautsa nahastuko ditugu eta honen erdia gainetik botako dugu. Ondoren beste hostore zati bat jarriko dugu, goialdea gurinez bustit eta lortu dugun nahasketaren beste erdia gaineratuko diogu eta hirugarren hostore zatia gainean jarriko diogu. Geratzen zaigun gu-

rina urtu eta gainetik botako diogu. Labanaz ronbo forma emanez ebaki batzuk egin eta bi koilarakada ur gaintetik bota.

Saltsa egiteko osagai guztiak nahastu, hamar minutuz irakiten jarri eta gorritzen denean iragaztontzitik pasa eta gainera bota ■

Ilargi ibilgailuak beheraldietan

MARSOKHOD izena du eta ilargi araketarako ibilgailuen artean onenetarikoa da.

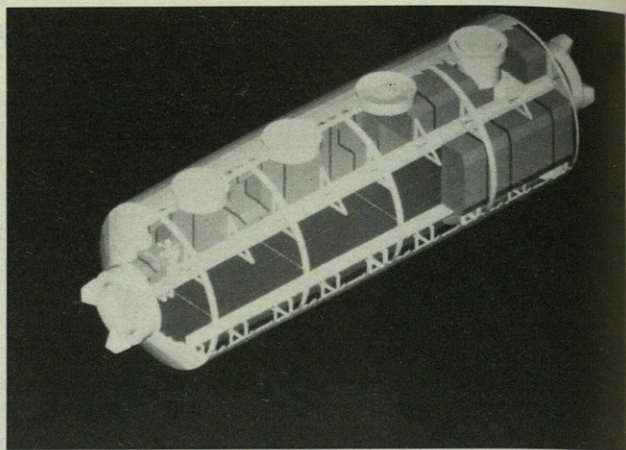
Moskutarren harrotasun objektua bazen ere, errusiarrek ibilgailua beheraldietan jartzea erabaki dute, Sobietar Plangintza Espazialaren parte ziren beste hainbat materialekin egin duten bezala.

McDonnell Douglas enpresa espazial estatubatuarra izan da mahuka honen eroslea, eta Marte arakatzeko duten proiektuaren aurrekontua murrizteko oso baliogarri izango zaie.

DENA den, Elkarre Platenarioak (Kalifornian finkatutako estatuen arteko kolaborazio espaziala bultzatzen

duen elkarte publikoak) proposatutako salerosketa hau ez da negozio hutsean gelditu, Marsokhod ibilgailuarekin batera Kaliforniara abiatuak baitira, bide batez, zazpi ingeniari errusiar, prototipoaren ahalmen berriak aztertzeko.

HONELA, Gerra Hotzeko potentzia bien arteko elkar lanerako Ieltsin eta Bushek egindako akordioen lehenengo gauzatze pauso txikiak ematen dira. Nahiz eta ildo honetatik estatubatuarrek izan etekin gehien ateratzen dutenak, azken batean, McDonnell Douglas enpresak Moskuren laguntza onartu du, jakin bada-kielako -ibilgailu hauei da-

Industria espazialak ere behaldi handia ezagutu du azken bolada honetan.

gokionez- errusiarrek estatubatuarrek baino hobeak izan direla betidanik ikerketa espazialaren munduan. Eta badirudi merkeagoak ere badirela. Amerikarrak, zalantzarik gabe, abagune hau baliatuko dute. Orain-

goan, horrelako tresnak frogatzeko ukera bilatu beharko da eta, espaziorantzko lasterketan horrenbesteko diru mordoa urtu beharrean, bi potentzien artean elkarlana burutzea e-
pero da ■

BATA ZURIA ERANTZITA

Joxerra Aizpurua
Elhuyareko kidea

Euskal Herri tropikala

ORAIN dela hiruzpalau urte lehorteak bereak eta bi egin zituen Euskal Herrian. Euskal Herriko klima tropiko herrietakoena zirudien. Gainera, garai hartan negutegi-efektua zientzilaria askoren ahoan zegoen hitza zenez, batek baino

gehiegok negutegi-efektua eta Euskal Herriko lehorte lotu zituen.

Egun, atzera begiratzea komeni da, nire iritziz interesgarri diren ondorio batzuk atera ahal izateko.

Zer da negutegi-efektua?

Atmosferan gertatzen ari den hondakin-gasen pilaketaren ondorioz, Lurrak espaziorantz askatzen duen beroa atmosferan harrapatua geratzen denez, Lurreko tenperatura handitu egiten da. Lurreko tenperatura handitzen bada glaziareak eta elurrak urtu egingo dira, itsas maila handituz eta itsas korronteak aldatuz. Itsas maila handitzen bada kostalde asko eta asko itsasoraturik geratuko da eta itsas korronteak aldatzen badira, Lurreko klima banaketa aldatuko da.

Bestalde, negutegi-efektua areagotzen duen gas-pilaketa, gas karbonikoa-rena batez ere, gero eta handiagoa da. Bera, aipatu panoramaren aurrean zilegi zirudien klima aldaketa eta negutegi-efektua lotzea.

Lehorte garaitik gaurdaina urte batzuk igaro dira eta lehorte ahaztuta dugu, urte hauetan euria betiko moduan aritu baitu.

Beraz, alarma faltsua izan al da? Alarma planteiatu den bezala, dudarik gabe baietz. Baina, aldi berean Lurreko klima, poluzioaren eraginez aldatzen ari garela baieztatzen dut.

Ez dakit, ez nik ezta inork ere eta ez da jakingo hamarkada batzuk igaro arte, non eta nola aldatuko den Lurreko klima, baina poluzioaren eraginez ne-

gutegi-efektua handitzen ari garela gauza ziurra da. Egia da, aldi berean, eza- gutzen ez ditugun mekanismoen bidez Lurrak negutegi-efektua oreka deza-keela, baina gure etorkizuna azarearen esku ustea ez zait batere atsegin. Bestalde, lehorte urte batzuen eraginez, zientifikoki ondorioak ateratzea astakeria da, ez kasu honetan bakarrik, baita gainerakoetan ere; metodo zientifikoak patxada, denbora eta datuak, batez ere, behar baititu.

Iritziak iritzi igarotako lehorte urteak etorkizuneko abisutzat hartzea komeni da, baina kasu horretan ere ez ginateke Euskal Herri tropikalean bizi izango, tropikoko herririk gehienetan euria egiten baitu, eta ez gutxi gaineral-

OSASUNA

Minbiziaren aurkako txerto genetikoa

ZIENTZIAK minbizia menderatzea aspaldiko helburua du. Teknika eta tratamendu desberdinek, ordea, ez dute lortu erabateko sendaketa, eta azken aldian ingeniari-tza genetikoak bide berria ireki duela dirudi.

Hala ere, sistema honek ez du bide erraza arazo desberdinengatik. Alemanian, ingeniari-tza genetikoak oposizio sozial eta lege oztopo gehien dituen lurralde europarrean, bide hori jorratzea ahalbidetu du Baden-Wurtemberg estatuko batzar etiko batek, Roland Mertelsmann izeneko iker-tzaileak aurkeztutako melanoma eta kolon minbiziaren aurkako terapia genetikoaren onartzean.

Ikertzaile honek Fri-burg-eko Unibertsitateko Zentru Medikuan lan egiten du eta «Nature» aldizkarian adierazi duenez, apirilako erabiliko da lehen aldiz pertsona batekin berak asmatutako txertoa. Txerto honek, gorputzaren immunitate sistemari eraginez, minbiziaren aurkako erantzun natural bat lortzea du helburu.

HORRETARAKO, Mertelsmann doktoreak interleukina 2 izeneko sustantzia naturala gorputzean sortzen duen genea fibroplasto batzuei gehituko die —fibroplasto hauek kolon minbizia, giltzurrun kartzikoma edota melanoma gaitza duten gaixoei kendutako tumore zatitxoetatik lortuak lirateke—.

Prozesu honek bederatzi

hilabete eskatzen ditu eta ondoren gaixoaren minbizi zelulekin nahasten dira. Ondoren, nahasketa irradiatu egiten dute. Hortik sortutako zelulak, azkenik, txerto gisa sartzen zaizkio gaixoiari.

Txerto honen bitartez, Mertelsmannek gorputzeko T zelula zitotoxikoak tumoreen aurka joatea lortu nahi

du. Ikertzaile alemaniarren esanetan, tratamendu hau experimentuzkoa besterik ez izan arren, ez du inolako arriskurik sortzen gaixoengan ■

Badirudi txertaketa genetikoak onik ekar dezakeela urtetan minbiziaren aurka burutzen ari den ikerketa munduan egiten ari diren borroka gogor horretan.

ETXE ZULOAN

● ETXE ZULOAN ● ETXE ZULO

Sabaiak ere dekoragai, beste hormak bezala

ASKOTAN ahaztu egiten dugu sabaiak berebiziko garrantzia duela etxe bat apaindu nahi dugunean. Eta ez da gauza berezirik egin behar. Batzuetan nahikoa izaten da txuriz margotzea,

argitasuna ematen du eta ez da batere nekagarria. Besteetan, jaistea komeni da, izan ditzakeen akatsak estaltzeko. Jaisteko efektu bera lortzen da lanparak sabaitik urrun jarriz edotaal-

tzariak gerturik argituz.

BESTALDE, etxearen beraren itxurak askotan sabaia-rena berarena baldintzatzen du. Kasu horietan, sabai eroria dugunean, ez da batere zaila beste paretan dekorazioarekin bat egitea. Soluzio praktikoa egur listoiez estaltzea izaten da, aldezturik arotzak egurrezko egitura jarriz gero; berotasuna ematen dio lekuari. Baina gerta liteke egurrak argitasuna kentzea gelari eta kalterako izatea. Beste askotan, habeak agerian uztea oso soluzio egokia da, batez ere tarteak txuriz margoturik uzten direnean. Horrelakoetan egurrak ez du argirik jaten, berotasun ukitua ematen dio eta gainera baserri itxura ere ematen dio etxeari ■

Sabaia ondo janztea ez da batere erraza eta gainera etxearen giroa goitik behera alda dezake.

TELEBISTA-IRRATIA

• TELEBISTA-IRRATIA • TELEBISTA-IRRATIA

BOTOIA SAKATU AURRETIK

IKUSI BAIETZ

● Astelehenetik ostiralera, «**Galakt-Hika**», bideojo-koen mundura garraiatzen zaituen lehiaketa. Abentura eta pertsonaiarik harri- garrienak ikusteko aukera, 19.00etan, Inigo Zubizarretaren eskutik.

● Asteartean, martxoaren 9an, 23.20etan, «**Berbaguren**», Ramon Etxezarretak aurkeztu eta zuzentzen duen saioa. Programa bakoitzean bi gonbidatu biltzen ditu, lehen partean banaka hainbat galdera luzatu eta gero, elkarrekin solasaldia burutu asmoz. Tartean, bertsolaria kantari.

● Martxoaren 6an hasi ondoren, sei astetan zehar, «**ETBren Eskutik**» progra-

mak «**Urrearen Irrika**» dokumental telesaila eskainiko du, larunbatez, 13.25etan. Bertan, Euskal Herriatik Amerikara urre bila joan ziren euskaldunen aztarnak bilatu eta aztertu dira.1

● Istripu arruntenak ekidin eta arrisku handiko egoeratan zer egin erakusten zaigu «**Deiak**» saioan, egoera errealetatik abiatuta. Ostiralean, martxoaren 12an, igerilekuko arriskuei nahiz etxe bateko suari nola aurre egin adieraziko digute. 22.40etan.

● Larunbatean, martxoaren 13an, «**ETB Kantxa**»-k, Eskuz Binakako Torneoaren finala ekarriko du, 16.30etan.

Saguzarren izurria

OSTEGUNAK 11, 22.45etan,

ABENTURA ZINEA: «GAUEKO

HEGALOSTEA». ZUZENDARIA:

ARTHUR HILLER. ANTZEZLEAK:

NICK MANCUSO, DAVID

WARNER ETA KATHRYN

HARROLD.

INOIZ ezagutu gabeko saguzar izurrite bat Arizonako basamortuko zati handia

erasotzen ari da kalte handiak eraginez.

Arthur Hiller zuzendariak, Alfred Hitchcockek usoeikin egin zuenaren antzera, animalien errebolta irudikatu digu, ez ordea maila berean, kalitate kaskarrez erakusten baititu «Gaueko hegalo- stea»-ren asmoak. Entretenigarria gerta daiteke, hala ere ■

Saguzar mordoak Arizonako basamortua konkistatu du aldi batez. «Gaueko hegalo- stea» filmean. Zer nolako mutazioa jas- ote dute?

TXIKI JAI

LASARTE-ORIA

Kale Nagusia

Tel.: 37 09 77

**5,30etatik AURRERA
GOSARIAK EGUNERO**

GARAIAIN GARAIAIKO JAKIAK

TxARTEL · TxOKO

Jatetxea

TXARTEL HOTELEAN

Urrut.: 37 01 92

Teléf.: 37 01 92

LASARTE-ORIA

EDARITEGIA · JATETXEA

SALEGI

eguneko menua * betiko sukaldaritza * karta zerbitzua

Barren plaza, 3 Telefonoa: 13 32 72 - 20800 ZARAUTZ

Errealitatearen amerikar show-a Euskal Herrira iritsi da

Ostiraletan, gaueko 22.40etan, ETB-1ek EEBBetatik etorritako saio ikusgarrietako bat ikusteko aukera dago: «Deiak». EEBBetako saio bat da eta bertan istripu eta larrialdietan gertatutakoak hartzen ditu kamarak.

«Deiak» telebista amerikarrek *Rescue* saio arrakastatsua da eta European lehenbiziz eskainiko da. Euskal Telebistak, bikoizketa eta aurkezlea jartzen du, kasu honetan orain artean ETBrako «Sustraiak» eta «Amerika eta euskaldunak» saioak aurketu dituen Felipe Barandiaran, alegia.

Batipat CNNk Golkoko gerran igorri zituen irudien ondoren, *reality show* hau oso modan jarri da Iparmerikan. Honako honen antzerakoa litzateke horre-

lako saio bat: aita eta alaba globoan ateratzen dira, berriro lurreratzean aita globotik jaisten da baina alaba ez eta gainera globoa aire-ratu egiten da berriz...

Morboa aitzakia

Aitak ezustekoaren berri ematen du eta telebistak zuzenean grabatzen du erreskatea. Suspensea, nerbioak, sendiaren malkoak... Erreskate hau eta beste batzuen ikusgarritasuna egoera horietako ohizko

osagaiak dira eta, bide batez, telebistako programa honenak ere bai. Beste saio batean adibidez, banketxe bateko lapurreta eta lapurren atxiloketa ikusi ahal izan zen.

European saio berria dela esan dugun arren, TVEko Paco Lobatonen «¿Quién sabe dónde?» programa *reality show*-aren ezaugarri erantzuten die.

Errealitatean oinarritutako dokudramak dira, ez dago gezurrezko konturik, hau guztiz egia ere ez den arren. Erreskate ikusgarrien lekuko izan gara, baina ezin da ahortzi oraingo hau ere Iparramerikako beste asmakizunetako bat dela, bertako ikusmoldeetik egina.

Izan ere, jendea dagoe-neko filmeez nazkatu da eta egiazko gauzak nahi ditu, nahiz eta «Deiak»-en kontuak beti ondo amaitzen diren. Horrela, poliziaren gaitasun erraldoian eta arrisku egoeretan iparramerikarren partehartzean sinesten jarraitu ahal izango dugu.

Amerikarren haritik

Reality show-a Coca-Cola bezain amerikarra da, edo gehiago akaso. Suitzan duela bi aste komunikologo batzuek Bosniako gerran hartutako irudi batzuk eskaini zizkieten gazte talde batzuei. Horietako gehienei irudiok ez zieten zirrarakir eragin. Zergatiak erantzuterakoan, gazteek ia ahobatez, *reality show*-etan gogorrak ikusi dituztela adierazi zuten.

LUIS AGIRRE

IKUSITAKOAK IKUSITA

ETB-1en porrota

Gaur egungo egoera ekonomiko larria ETBk ere jasan behar izan du. Lehenengo kanalak bigarrenak baino gehiago, Euskal Herriko errealitate linguistikoa dela medio. Arazo honen emaitza bi ondorio ditugu. Batetik, produktiorako bideratzen zen dirua murriztu egin da, ETB-1erako egiten dena gutxituz. Bestetik, indar gehiago ematen zaio ETB-2ri, dirutza handiko inbertsioen bitartez, ikusle-kopuru handiko saioak eginez: «Rifi-Rafe» Urrusoloren, «Entre Amigos» Jose Luis Morenoren, eta abar.

Ondoren hau oso kezagarria da arrazoi diferenteengatik. ETBren sorreran helburu zena (telebista bat euskaraz egin, bide batez euskal kultura zabalduz, alegia) bigarren mailara pasatu da. Ikusle-kopuru handitzearen eta errentagarritasunaren izenean, orain irizpide nagusi diren hauek ETB-1en zokoratzea eragin duela. Eta gaur egun ETB-2k zenbateraino betetzen du haserako helburu hori?

Egia da, bestetik, ETB-2k, esan dugun bezala, inbertsio handien bitartez, ikusle-kopurua igotzea lortu duela. Baina kaltegarria izan da, bide batez, beste telebistekin batera audientzia gerran sartu delako saio berrien kalitatea zailantzen jarritz.

Telebista pribatu bat balitz, ez litzateke horren kezagarria izango, baina diru publikoaz ari gara eta kalitate-maila gutxieneko bat lortu behar da. Guzti honen adibideztat dugu «Luna de miel» programa, Mayra Gomez Kemp-ena. Exenplu honek argi eta garbi erakusten du batzuetan zaila egiten zaigula jakitea eta Tele-5 ala ETB ari garen ikusten. Tartea galtzeko arriskua daukagu etorkizun batean.

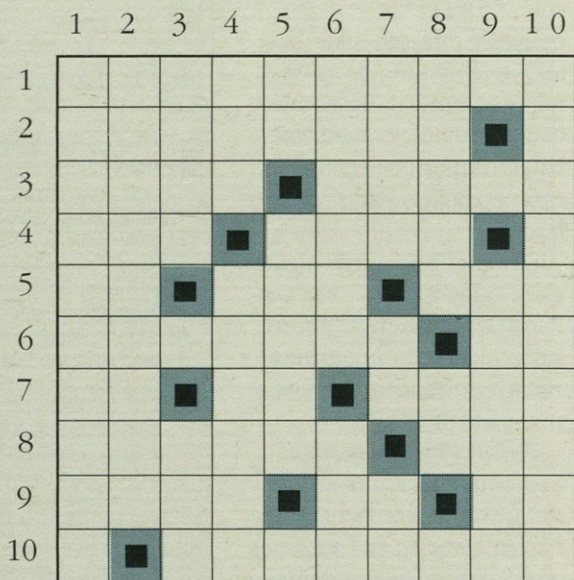
FERNANDO VILLAR

«Deiak» saioaren muina, Ameriketatik ekarritako ideia izaki, jendearengan morboak duen eraginaz profitatzea da.

Denborapasa

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN: 1.- Biztanleria. 2.- Arautegiak. Berrogeitamar. 3.- Lurra iraultzeko lanabesa. Egunaren atala. 4.- Arnas ezak hil. Baso, hitz elkarketan. Kontsonantea. 5.- Azti ospetsua. Errepikatuz, dantza mota bat. Suari dariona. 6.- Iparraldean, berriketak. Protaktinioa. 7.- Iridioa. Musika nota. Izerdi, hitz elkarketan. 8.- Pluralean, antzerki mota. Denak, guztiak. 9.- Iparraldean, itxura. Interjekzioa. Jainko egyptiarra. 10.- Lehenengoa. Anaigoak.

GOITIK BEHERA: 1.- Balio berekoak. 2.- Esnatu. 3.- Da, hari. Kontsonantea. Ate, hitz elkarketan. 4.- Istua. Emakume izena. 5.- Aurizki latinoak. Gerrarik eza. Bokala. 6.- Niregana. Moile. 7.- Asiako estatua. Modu atzizkia. Larehun eta larogita hemeretzi. 8.- Eguzkiak. Errepikatuz, txori mota. Bat. 9.- Kontsonantea. hegazti mota. 10.- Pluralean, itsas arraina.

Kate hitzak

Letra kopuru desberdineko hitzak ageri zaizkizu ondoan. Helburua zera da, eskuineko taula osatzea, puzzlea bailitzan. Pasa ezazu hitz bakoitza dagokion lekura, kontuan harturik hitzok ezker eskuin eta goitik behera joan daitezkeela.

8 letra

Aberkide
Ebakerak
Orekatua
Zikoinak

7 letra

Bozkatu
Ganibet
Gustatu
Zorabio

4 letra

Aetz
Aire
Aizu
Alor
Aran
Arau
Bart
Bele
Boro
Diru
Ditu
Ebro

Elai
Erak
Eria
Erru
Eten
Iaz
Sara
Soga
Sona
Tona
Zero
Zien

3 letra

Bir
Iaz
LAB
Sai

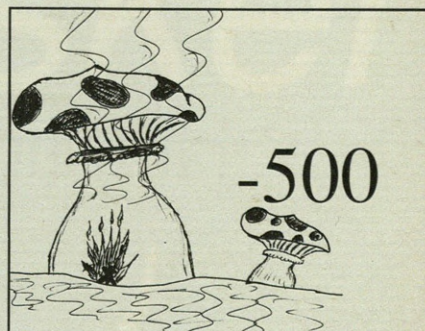
2 letra

Ab
Ba
Bi
Eg
Os
Ra
Rr
Uk

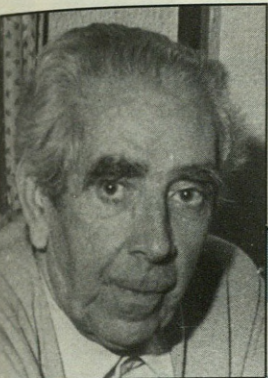

ERANTZUN zenbakidunak bete ondoko, pasa ezazu letra bakoitza dagokion goiko taulako laukira eta grabatuan ageri den pertsonaiaren izena, Erreteriko hizkuntzalari handi baten izena alegia, ageriko zaizu (1915-1987).

—Hieroglifikoa—

Non eman zioten tiroa?

1	2	3	4	5										
6	7	8	9	10	11	12	13	14						

Nahasiak		Gauko argi		Frantziako hiria		Txiretako ekai gogor	
Gaisozain		Gipuzkoako hiria		7 Itsas arraina			
10						7	
Jaki gozo		Oklarra		Garbia			
Kaskarinak		(Pl.) Musika tresna		Bat			
9							
Betekada		Indioa		Nitrogenoa		Bokala	
Jakituna		(Ald.) Naizen hau		Motela		13 Izan	
				Egun			
				Azkenekoa			
Hern nafarra				Suari dario			
Donostiako mendia		2		Musean		1	
11		Uranioa		Bizkaiko ibaia		Bihi	
Non atzizkia		Zaldizkoa		50			
Mendiko atatak		(Errep.) Gorotza		3		4	
				egin goitik ari		Kontsonantea	
				Mila		Tona	
Gai		14		Emakume izena		8	

Aurreko asteko soluzioak

Gurutzagrama

AINHUA									
ARTETA									
●	O	●	U	●	U	●			
A	T	A	B	A	L	A			
●	H	●	D	●	A	B	E	R	I
N	A	T	U	R	Z	A	L	E	A
●	M	I	N	●	U	R	A	K	●
Z	A	P	A	L	●	T	●	A	I
●	Z	U	K	●	A	Z	E	●	I
G	A	L	●	E	G	U	Z	K	I
●	Z	A	L	D	I	Z	K	●	K
P	P	●	A	A	●	A	I	R	●
●	I	L	U	N	A	●	A	U	Z

EZKER ESKUIN: 1. Egunkariak. 2. Baraunak. A. 3. Altsara. Eri. 4. La. Da. Irun. 5. Urdailak. O. 6. Ar. Gau. Uki. 7. Kala. Kino. 8. Ekarki. Tri. 9. T. Ira. Ezak. 10. Alaitu. Ana.

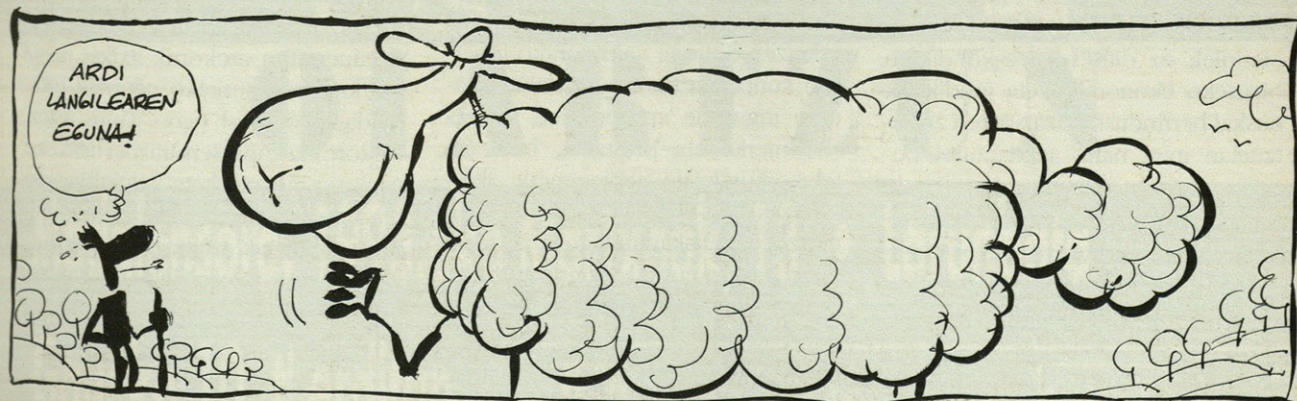
GOTTIK BEHERA: 1. Ebaluaketa. 2. Gabariak. L. 3. Ura. D. Laia. 4. Nardagiri. 5. Kuraita. Rat. 6. Ara. Iuki. U. 7. ri. Ia. I. E. 8. Ikerkuntza. 9. A. Ru. Koran. 10. Kainot. IKA.

Hieroglifikoa: Ormaiztegi

Hitz Kateatuak

A	B	A	R	L	A	B	E
E	Z	I	K	B	S	A	R
M	A	Z	E	L	A	K	R
E	K	L	A	B	A	I	N
A	S	A	I	A	Z	E	A
G	O	R	A	N	U	K	E
E	R	R	E	A	K	O	A
M	I	R	E	T	S	I	A
A	R	E	G	A	Z	I	T
N	I	R	E	N	T	A	T
N	A	N	O	I	Z	I	A

KAXKU

Hiru hankak, hankaz gora

1991ean ELAk egoera larria eta industri politikarik eza salatu zituen alarmistak ginela esan ziguten. Ordutik langabezia 5 puntu hazi eta % 21,5era iritsi da, Eustat institutuaren arabera. Gazte jendearen erdia baino gehiago (% 50,5) lanik gabe dago. Soilik 1992an EAEn 32.400 lanpostu galdu ziren.

Urte haseran Eusko Jaurlaritzak krisiari aurre egiteko aurkeztutako industri plangintzak hiru hanka omen zituen, hiru zutabetan sostengatzen zen: altzairu bereziak, siderurgia eta berrindustrializazioa. Orduan plangintza hartan ikusten genituen hutsune eta ahuleziak salatu genituenok gobernutik eta Industri kontseilariaren partidutik jaurtitako eraso bortitzak jasan behar izan genituen. Gaur hilebete gutti igaro ondoren, gure orduko mesfidantza eta errezeluak egia bihurtu dira, zoritxarrez.

EUSKAL gobernuaren altzairu bereziei buruzko proketuari jaramonik ere ez dio egin Madrilek. Labe Garaien arazoan ere kontuak errepikatzen traza guztiak ditu. Berrindustrializazio politikari buruz, berriz, Madrilek ez ditu bere esku dituen bitarteko ekonomiko eta juridikoak euskal berrindustrializazioaren zerbitzuetan ipini nahi, azpiegiturei buruzko itunaren iruzurra edo enplegu konpetentzien transferentzia eza lekuko.

Eusko Jaurlaritzak gizarte eta ekonomi indarren erantzunaren buru

JOXE ELORRIETA

ELAko idazkari nagusia

egin behar duela uste dugu. Gure sistema produktiboa eguneratu egin behar da, ekonomi zikloaren aldaketa positiboa datorrenean berorretaz profita ahal dadin.

Eusko Jaurlaritzak berrindustrializazio egitamu bat gauzatu behar du, ekonomia eta enplegua berreskuratzeko baldintza sortuko dituen egitamu. Honek zenbait puntu betetzea eskatzen du: urte anitzetarako inbertsio konpromezua; industrializaketarako ingurune aproposaren sorrera (lur merke eta prestatua, bide eta telekomunikazio azpiegiturak, ikerkuntza...); enpresa finantzaketa erraztu eta Euskadin dagoen aurrezki maila handia euskal ekonomira bideratuko dituzten tresnak; lan munduarekin uztartutako lanbide heziketa; enplegu zerbitzu eraginkorra; eta, azkenik ekonomi eta gizarte indarren

arteko elkarriketa eta lankidetzaz bultzatzea.

EUSKAL erakundeek estatuko gobernuari Euskadirekiko konpromezuak bete ditzan esijitu behar diote: alde batetik, azpiegitura gaitan hartutako konpromezuak bete ditza-la, oinarriko industrien etorkizuna ziurtatu (siderurgia, ekipo-ondasunak, untzigintza...). Bestetik, krisi egoera honetan beharrezko bitartekoak transferi diezazkiola Euskadiri: enplegu eta formazio ahalmenak (INEM), Gizarte Segurantzak, finantza erakundeak, Euskadin ezarritako enpresa publikoen kontrola, eta abar.

Enpresak, bestalde, aldatu egin behar dira merkatu irekiaren erronkari erantzuteko. Enpresen tamaina eta beren artako lankidetzak, gestioaren hobekuntza, metodo eta merkaturatzea bezalako gaiei heldu behar zaie behingoz.

Azken egunotan gizarte itunaren eta soldatak jeistearen aldeko ahots ozenak entzun ditugu, krisia langileen errua bailitza. Hala ere, ELAk ez du negoziaketa kolektiboa murriztuko duen itun orokorrik itxiko, nahiz eta krisiaren aurkako neurriak eztabaidatzeko prest egon. Gure ustez, sektore eta enpresen arazoei heltzeko esparrua negoziaketa kolektiboa da, eta ez gaude antolaketa edo teknologia aldaketak eztabaidatzearen aurka, beti ere enpresen lehia ahalamena hobetuko bada.

ANTZERKIA

Patxi Biskert

OIARTZUN

Madalensoro. 1993.eko Martxoak, 13 • Larunbata

Gaueko 10 t' erditan

Babeslea

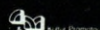

Oiartzungo Udala

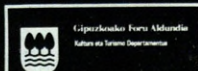
EUSKADI
IRRATIA

Egunkaria

Antolatzailea

Laguntzaileak

Kutxa Fundazioa
Fundación Kutxa

SARRERAK SALGAI:

OIARTZUN: Amurik Taberna, Madalensoro
DONOSTIA: Benta, Arzoka, Fruska, Karibai, Muskueta, Bimpo
ERREINERIA: Anaitza, IRUN: Benta Hogi, Centro Musical Euzko
LESAKA: Zuloaga BAIONA: Zuloaga L. Buzaleguz

1992an

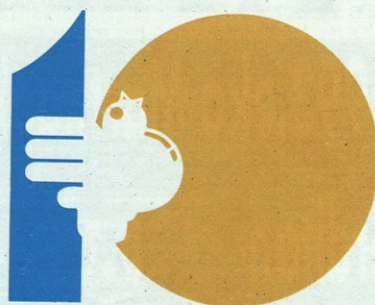

EUSKADIKO LEHEN KOMUNIKABIDEAK HAMAR URTE BETE DITU

Hamar urte pasatu dira eta badirudi atzo bertan izan zela. 1982an Euskal Irrati-Telebista martxan hasi zen. Gaur egun, bi telebistakate eta lau irrati-emisora dituela Euskadiko lehen

komunikabidea da dudarik gabe: bai entzulego aldetik eta bai jendearen partaidetzagatik.

Oraindik badago zergatik, proiektu berriak, helburu berriak...

HAMAR URTE